[illegible]

[illegible]

និង

អរិយធម៌ខ្មែរ

ម្លាត-វេចស្លូរ

បរិញ្ញាបត្រអក្សរសាស្ត្រ

សាស្ត្រាចារ្យ វិទ្យាល័យភ្នំដូនពេញ

ថ្នាក់បញ្ចប់

CA 25 bis

ហួត - វេចស្ទួរ
បរិញ្ញាប័ត្រអក្សរសាស្ត្រ
សាស្ត្រាចារ្យវិទ្យាល័យភ្នំពេញ

*

អត្ថាធិប្បាយ៖

វប្បធម៌-អរិយធម៌ខ្មែរ

ថ្នាក់ទីបញ្ចប់

រក្សាសិទ្ធិ

អត្ថបទ

អារម្ភកថា

ផ្នែកទី ១

ផ្ដើមសិក្សាអរិយធម៌

១- សញ្ញាណអរិយធម៌

២- មែកធាងអរិយធម៌

ទំនាក់ទំនងវប្បធម៌-សង្គមធម៌

៤- ទំនាក់ទំនងអរិយធម៌ខ្មែរ-បរទេស

៥- ដើមកំណើតជាតិខ្មែរ

ផ្នែកទី ២

វប្បធម៌

១- សាសនា

២- ភាសា-អក្សរសាស្ត្រ

៣- សិល្បៈ

៥- ជំនឿ-ទំនៀមទំលាប់-ប្រពៃណី

ផ្នែកទី ៣

សង្គមធម៌

១- នយោបាយ

២- សេដ្ឋកិច្ច

៣- សង្គមកិច្ច

សេចក្តីបញ្ចប់

តំលៃពិសេសនៃអរិយធម៌ខ្មែរ

* * *

អារម្ភកថា

មនុស្សជាភាវៈវិសាមញ្ញក្នុងភពនៃភាវៈរស់ដែលចេះប្រើលមើលធម្មជាតិនិងត្រិះពិចារណាពីវាសនាខ្លួន ។ គឺជាភាវៈសង្គម ចេះស្តី ចេះស្តាប់ ចេះគ្រោងនិងគោរពតំរាច្បាប់ខ្លួន ។ គិតនិច និងភាសាជាមធ្យោបាយដែលមនុស្សមានវាសនាទទួលពីធម្មជាតិតែម្នាក់ឯង បណ្តាភាវៈរស់ទាំងអស់ អាចអោយភាវៈនេះលំអោនតាមមជ្ឈដ្ឋានធម្មជាតិ និងលំអិតលំអខ្លួនអោយកាន់តែប្រពៃ ។ តំរាសង្គមក្នុងភពសត្វជាច្បាប់ធម្មជាតិក្រោមឥទ្ធិពលសភាវៈគតិ ចំនែកក្នុងសង្គមមនុស្សវិញ តំរាខ្លួនច្បាប់ជួនចេញពីបរាជ័យបញ្ញារអត្តទត្តភាព ជួនចេញពីប្រភពផ្សេងៗទៀត ហើយចេះតែលំអិតលំអន់តាមវិវត្តន៍ប្រវត្តិសាស្ត្រមនុស្សជាតិ ។

ក្នុងឋានៈជាភាវៈគំនិតប្រកបដោយអធិភាព មនុស្សត្រូវចាត់ទុកជាចំនែកតូចក្នុងលោកដ៏ធំធេងនេះ ។

លំហាត់បញ្ញាដែលមិនគិតប្រយោជន៍ ព្រមទាំងមុខងារពិសិដ្ឋន៍សប្បុរសនៃបដិការភាពច្រានមនុស្សចូលក្នុងប្រព័ន្ធពិភពលោក ។ នៅក្នុងទីនោះ មនុស្សអាចស្គាល់ខ្លួនឯងស្គាល់ភពដទៃដែលមានចលនាគ្រោងអង្គការ ព្រមទាំងមានការយោគយល់គ្នាទៅវិញទៅមក ។ បុព្វសិទ្ធិពិសេសដែលជារំនោយ

ផ្តាច់មុខរបស់ធម្មជាតិមកមនុស្សនេះ ធ្វើអោយមនុស្សមានសមត្ថភាពច្នៃរចនាសម្ព័នសង្គមតាមមជ្ឈដ្ឋាននិងធាតុអាកាសដែលខ្លួននៅ ហើយអរិយធម៌មនុស្សជាតិក៏មានកំន កំនើតឡើង ។

ការប្រកួតប្រជែងក្នុងឆាកជីវិត ត្រូវអោយមនុស្សចាប់ដៃគ្នារួបរួមគ្នាជាក្រុមជាសង្គម ដើម្បីទប់ទល់ការពារសិទ្ធិរបស់ខ្លួននិងធ្វើអោយឥទ្ធិពលខ្លួនល្បីសុសសាយ ពេលនោះអរិយ-ធម៌របស់សង្គមជាតិនីមួយ ៗ ក៏មានទំរង់ទំរាយពិសេសផ្ទាល់ខ្លួន ហើយជនជាតិខ្លាំងពូកែអាចផ្តើនល្បឿនអរិយធម៌របស់គេ និងជះឥទ្ធិពលទៅជនជាតិជិតខាងផងថែមទៀត ។

ប្រជាជាតិខ្មែរយើង ជាជនជាតិមួយរស់លើជ្រោយអាស៊ីអាគ្នេយ៍តាំងពីច្រើនពាន់ឆ្នាំ មុនគ្រិស្តសករាជមក បានកសាងសង្គមរបស់ខ្លួនអោយទៅជាជាតិមានអរិយធម៌ខ្ពង់ខ្ពស់ មានឈ្មោះល្បីល្បាញ ។ ចាប់ពីសតវត្សទី១នៃគ្រិស្តសករាជមក អរិយធម៌ខ្មែរបានប៉ះទង្គិចនិងអរិយធម៌បរទេស ដែលហូរចូលមកជ្រោយសុវណ្ណភូមិ មានឥណ្ឌា.ចិន.ចាម.ជ្វាជាដើម ។ អរិយធម៌ខ្មែរដែលមានជំហររឹងប៉ឹងរួចទៅហើយ មិនចុះញ៉មអរិយធម៌បរទេសទេ តែផ្ទុយទៅវិញ បានពង្រឹងឥទ្ធិពលខ្លួនបើកចំហទ្វារទទួលអរិយធម៌បរទេសមកផ្សំរាងសំរបសំរួលនឹងលក្ខណៈជាតិធ្វើអោយអរិយធម៌ជាតិកាន់តែចំរើនលូតលាស់ឡើងផងថែមទៀត។

ជាការភាន់ច្រលំមួយធំណាស់ បើគេយល់ថា ខ្មែរជាជនជាតិគ្មានអរិយធម៌ ឬអរិយធម៌ខ្មែរជាអរិយធម៌បរទេស មានឥណ្ឌាជាដើម ។ ការស្គាល់អរិយធម៌ជាតិខ្លួនមិនច្បាស់ធ្វើអោយខ្មែរបាត់បង់មោទនភាព ហើយបែរជាខំភ្ជាប់ខ្មែរទៅនឹងជាតិសាសន៍ក្នុងមហាអំបូរណាមួយទៅវិញ ។ គឺជាប្រផ្នូលនៃការបាត់បង់អាយុជីវិតជាតិតែម្តងកាលណាខ្មែរមិនទទួលស្គាល់អរិយធម៌ជាតិខ្លួន ហើយបែរជាយកអរិយធម៌បរទេសមកគ្របដណ្តប់អរិយធម៌ខ្លួន ពីព្រោះអរិយធម៌ជាវិសកែវនៃជាតិនេះឯង ។ ដូចនេះហើយ បានជាជនជាតិបរទេសតែងខិតខំកាស់រំលើងអរិយធម៌ខ្មែរតាមគ្រប់មធ្យោបាយក្នុងគោលបំណងលេបខ្មែរយើង ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ការស្គាល់និងបណ្តុះអរិយធម៌ជាតិអោយលូតលាស់ ជាកត្តាចាំបាច់បំផុតក្នុងបច្ចុប្បន្នកាលនេះ ។ ស្គាល់អរិយធម៌ជាតិមិនច្បាស់ អាចធ្វើអោយបាត់បង់ស្មារតីជាតិដែលជាអាវុធសំខាន់បំផុតក្នុងការប្រយុទ្ធដើម្បីអាយុជីវិតយើង ។ ម្យ៉ាងទៀតស្រលាញ់ជាតិតែមាត់ទទេ គឺគ្រាន់តែថាខ្លួនជាអ្នកស្រលាញ់ជាតិ ពុំទាន់មានន័យថា មានស្មារតីជាតិទេ មានស្មារតីជាតិពិត លុះត្រាតែស្គាល់ច្បាស់ពីអរិយធម៌ជាតិព្រមទាំងយកចំនេះចេះច្បាស់ យល់ច្បាស់នេះ មកធ្វើអោយជាតិចំរើនលូតលាស់ផងថែមទៀត ។ សេចក្តីពុំមានន័យថា មិនអោយ

យើងសិក្សាអរិយធម៌បរទេសទេ តែផ្ទុយទៅវិញ ចំនេះវិជ្ជាទូលំទូលាយ ស្គាល់អរិយធម៌សាកលលោកជាកត្តាមួយសំខាន់សំរាប់អភិវឌ្ឍន៍អរិយធម៌ជាតិផងដែរ ក្នុងលក្ខខណ្ឌណាយើងស្គាល់ច្បាស់ថាអ្វីជាសម្បត្តិជាតិ អ្វីជាបរទេស ព្រមទាំងមានសមត្ថភាពទាញយកផលប្រយោជន៍ពីបរទេសមកបំរើជាតិយើងវិញ ។ គំនិតជាតិនិយមជ្រុលហួសហេតុដល់បំភាន់យកធាតុបរទេសមកពន្យល់ថាជាធាតុខ្មែរ ក៏ពុំមែនជាកត្តាបង្កើតខ្លឹមសារជាតិដែរ ។

សៀវភៅអរិយធម៌ខ្មែរស្ដីរាយមកនេះ គឺក្នុងបំណងខាងលើនេះអែង ប៉ុន្តែពុំមែនមានន័យថា សៀវភៅនេះមានខ្លឹមសារសំរាប់សិស្សយកទៅមើល ដើម្បីយល់តាម ថាតាមទេ គឺគ្រាន់តែជាកញ្ចក់តូចមួយអាចយកមកឆ្លុះមើលទិដ្ឋភាពអរិយធម៌ខ្មែរខ្លះៗតែប៉ុណ្ណោះ ។ ម្យ៉ាងទៀត ការសិក្សាពីអរិយធម៌ខ្មែរ ពុំមែនមានសារៈសំខាន់សំរាប់តែយកទៅប្រលងប៉ុណ្ណោះទេ តែជាកត្តាចាំបាច់ដែលខ្មែរត្រូវស្គាល់ពីសកេរ្តិ៍នៃជីវិតជាតិខ្លួន ដើម្បីពង្រឹងស្មារតីឈមមុខតទល់នឹងឥទ្ធិពលនៃជាតិជិតខាងយើងនេះ ។

ភ្នំពេញ នៅថ្ងៃ ១ តុលា ១៩៧៤

* * *

ល្បិចសំតែងសេចក្ដី

តែងសេចក្ដីបែបអត្ថាធិប្បាយ (Dissertation) ពុំមែនជាលំហាត់រូបកម្ម (Exerciced'imagination) ទេតើជាសំនាក (Essai) រិះគិតទិទៀន ពិភាក្សា ពន្យល់យ៉ាងល្អិតល្អន់អំពីបញ្ហាដែលប្រធានបានចោទសេចក្ដីថា ជាការសិក្សាគំនិត សញ្ចេតនា អារម្មណ៍ សំនួន ដូចគ្នានឹងស្បង់ដែលកើតរូបការណ៍ (faits matériels)

សំនាករិះគិតបែបនេះខុសពីលំហាត់ស្បង់តែត្រង់ត្រិះជាគោលការនៃមតិរបស់យើងគ្មានទំពាញ់ ។ ប៉ុន្តែវិចារៈទិទៀនក្នុងអត្ថាធិប្បាយមានលក្ខណៈដូចគ្នានឹងវិចាររបស់អ្នកពិរោះក្សេរ៍ស្ដីស្បង់ទៅវិញ សេចក្ដីថាគំនិតអធិប្បាយទាក់ទងគ្នាយ៉ាងសមស្រួល ហើយលេចចេញយ៉ាងជាក់លាក់ពីគោលការ ។ ការណ៍ត្រូវសង្កេតអោយបានជាក់លាក់ ហើយប្រសិនបើអត្ថាធិប្បាយផ្អែកលើអត្ថបទវិញនោះ គេមិនត្រូវស្រាយគំនិតដោយគាន់ច្រលំឡើយ ។

គំរាអធិប្បាយលេចចេញពីសេចក្ដីសង្កេតទូទៅនេះអែង ។

គ្រប់ប្រធានសេចក្ដី សុទ្ធតែមានបញ្ហា ដូចនេះត្រូវយល់បញ្ហានេះសិន មុននឹងគ្រោងសេចក្ដី ។ ជួនកាលដំណើរអធិប្បាយមានលំនាំក្នុងប្រធានសេចក្ដីរួចទៅហើយ ដូចនេះ យើងត្រូវផ្ដើមស្រាយបញ្ហាតាមដំណើរស្មើនេះអែង ។

កាលណាយល់គ្រប់ទិដ្ឋភាពបញ្ហាប្រធានហើយ ទើបត្រូវចាប់ផ្ដើមគ្រោង

គំនិត ។ គំរោងត្រូវអោយលះ ជាក់លាក់ និងទំនង ។ តាមធម្មតា គំរោង

មានបីផ្នែក

១. សេចក្តីផ្តើម

- ចាប់ប្រធាន និយាយអោយទាក់ទងនឹងប្រធាន

- ចោទបញ្ហាប្រធាន

- ចែកប្រធាន: បំផុសជាសំនួរដើម្បីអោយឃើញគោលសំរាយបញ្ជាក់

ក៏ក្នុងសេចក្តីផ្តើមនេះហើយ ដែលគេត្រូវចង្អុលបង្ហាញនូវអ្វីជាបញ្ហានិងចុច

គោលសំនើស្រាយបញ្ហា ។ ធ្វើយ៉ាងនេះ អ្នកអានដឹងភ្លាមថាសេចក្តីចេញពីណាទៅ

ណា តែគេពុំទាន់ដឹងសេចក្តីស្រាយបញ្ជាក់អ្វីខ្លះ ។

២. សេចក្តីអធិប្បាយ

ជាសំរាយដែលត្រូវស្រាយចំនោទបញ្ហាតាមបន្ទាត់ដៅនៃចំនែកប្រធានក្នុង

សេចក្តីផ្តើម ។

គេស្រាយសេចក្តីដោយប្រទាក់ទំនងវិចារនិងច្រត់លើការណ៍ជាក់លាក់ ដែល

ជាការណ៍សង្កេតក្នុងអត្ថបទក្តី ក្នុងជីវភាពពិតក្តី ។

សំរាយបញ្ជាក់ត្រូវបំភ្លឺគ្រប់ចំណុចបញ្ហានិងធ្វើអោយអារម្មណ៍អ្នកអាន ជក់

ជាប់ដោយគំនទំនាក់គក្សាប់ពីរបកគំហើញមួយទៅមួយ ។

៣. សេចក្តីបញ្ចប់

ជាសេចក្តីបំព្រួញបង្ហាញលទ្ធផលនៃសំរាយបញ្ជាក់របស់សេចក្តីអធិប្បាយ ។

ខ្លឹមគំនិតត្រូវចេញមុខមកស្នើសំរាយបញ្ហាជាក់លាក់មួយជាចុងក្រោយ ។ ក្នុង

សេចក្ដីបញ្ចប់ យើងត្រូវធ្វើអោយចប់អោយអ្នកអានអស់ឆ្ងល់ មិនត្រូវចោទបញ្ហាថ្មីទៀតទេ ។ ម្យ៉ាងទៀតអ្នកតែងសេចក្ដីត្រូវបញ្ចេញយោបល់ផ្ទាល់ខ្លួនវិនិច្ឆ័យតំលៃប្រធានដោយសេរី សេចក្ដីថាពុំមែនបញ្ចេញយោបល់ដើម្បីផ្គាប់ចិត្តអ្នកដទៃឬសំរបតាមស្ថានការណ៍ក្រៅខ្លួនឡើយ ។

ចំនែកអត្ថបទវិញ ត្រូវទំផ្ចិតផ្ចង់រលេចអោយមានសំរស់ ។ គួរនិយាយប្រើពាក្យនិងឃ្លាងាយយល់ងាយស្ដាប់ ដើម្បីអោយអ្នកអានចាប់សេចក្ដីឆាប់បាន ។ គំនិតល្អត្រឹមត្រូវជាក់លាក់អាចកប់សំរស់ខ្លួនក្នុងពាក្យឬឃ្លាសាំញ៉ាំ ។

ជាអវសាន អត្ថាធិប្បាយមានតំរាបង្ហាញរូបខ្លះថែមទៀត ។ ប្រសិនបើយកប្រធានមកថាឡើងវិញ ត្រូវថាអោយសព្វគ្រប់ ជៀសវាងការសង្ខេបផ្ទាល់ខ្លួនដែលអាចលំអៀងន័យសេចក្ដី ។

ប្លង់ត្រូវអោយល្អ: មិនត្រូវដាក់ចំនងជើង ដាក់លេខរៀងទេ ។

ដើម្បីរំលេចរាងប្លង់ គេត្រូវរំលងចោលមួយបន្ទាត់ពីសេចក្ដីផ្ដើមមកសេចក្ដីអធិប្បាយនិងពីសេចក្ដីអធិប្បាយទៅសេចក្ដីបញ្ចប់ ។

ចប់គោលគំនិតមួយ ត្រូវចុះបន្ទាត់ម្ដងក្នុងចំនងចេញពីរវាងសេចក្ដីនេះផង ។

សំរង់សេចក្ដីដែលយកមកបញ្ជាក់ត្រូវដាក់ក្នុងសញ្ញាក្បៀសពីរ « – » ។

ទីបញ្ចប់ ត្រូវអានសេចក្ដីអធិប្បាយឡើងវិញជាចាំបាច់ ដើម្បីកែប្រែសព្វខណ្ឌសញ្ញា -ល- អក្សរត្រូវអោយស្អាតបាត ល្អ ច្បាស់ អាចមើលបានព្រមទាំងសំអាតកិច្ចការជាខ្ទរទៅទៀតផង ។

តារាងសង្ខេបអរិយធម៌

- អរិយធម៌ (ការចំរើនលូតលាស់របស់សង្គម)
  - វប្បធម៌ (បណ្តុះគំនិត)
    - ចំណេះ
      - ជំនឿ
      - សាសនា
      - ស្យង់-វិជ្ជា
    - បន្សាយ
      - ភាសា អក្សរ-សញ្ញា
      - អក្សរសាស្ត្រ-អក្សរសិល្ប៍
      - សិល្បៈពាក់មាន (វិទ្យុ ទូរទស្សន៍)
    - ប្រតិបត្តិ
      - ទំនាមប្រពៃណី
      - **អប់រំ**
      - កីឡា-ល្បែង
  - ← ទំនាក់ទំនង ↑ → សង្គមកិច្ច
  - សង្គមធម៌ (បណ្តុះសំភារៈ)
    - សំភារៈ
      - ប្រដាប់សំរាប់រស់
      - ប្រដាប់បង្កើតផល
      - វិជ្ជាជីវៈ
    - វិធី
      - សេដ្ឋកិច្ច (កសិកម្ម ឧស្សាហកម្មពាណិជ្ជកម្ម
      - នយោបាយ (របៀបគ្រប់គ្រង)
      - សង្គមកិច្ច(សន្តិសុខ-សុខភាពការងារ)
    - ទំរង់
      - គ្រួសារ (គោសិកា សង្គម)
      - វណ្ណៈសង្គម
      - ស្ថាប័នផ្សេងៗរបស់សង្គម

សេចក្ដីសង្ខេប

-១ វប្បធម៌ (la culture générale)

វប្បធម៌ទូទៅសំគាល់ចំនេះចេះដឹងទូទៅរបស់ម្នាក់ៗពីវិជ្ជាក្ដី ពីជីវភាពក្ដី ពីព្រឹត្តិការណ៍ណាមួយក្ដី ។

-២ វប្បធម៌អរិយធម៌

កាលណាគេប្រើពាក្យវប្បធម៌អរិយធម៌បែបនេះគឺគេកំនត់ន័យថា វប្បធម៌សំគាល់ការលូតលាស់ផ្លូវចិត្ត អរិយធម៌សំគាល់ការលូតលាស់ផ្លូវសំភារៈ(culture et civilisation)

-៣ អរិយធម៌

កាលណាគេប្រើពាក្យអរិយធម៌តែឯកឯង គឺគេកំនត់ន័យថា អរិយធម៌សំគាល់ការចំរើនលូតលាស់ទាំងផ្លូវគំនិតគឺវប្បធម៌និងសំភារៈគឺសង្គមធម៌ ។ សេចក្ដីថា អរិយធម៌ក្ដោបយកទាំងវប្បធម៌ទាំងសង្គមធម៌ ។

ផ្នែកទី ១

សញ្ញាណអរិយធម៌

ប្រធានទី ១៖ អរិយធម៌ជាអ្វី?

ភាវៈរស់ទាំងអស់សុទ្ធតែលំអោនតាមច្បាប់វិវត្តន៍ដែលបំប្លែងបន្តិចម្តងនូវប្រភេទក្នុងកំលុងរាប់លានឆ្នាំ ប៉ុន្តែមានតែមនុស្សមួយគត់ដែលមានប្រវត្តិសាស្ត្ររបស់ខ្លួន ព្រោះមនុស្សជាភាវៈរស់តែមួយដែលជាអ្នកផ្តើត (Inventeur) ផង ជាទទួលផង (Héritier) ។ មនុស្សផ្តើតភាសា ផ្តើតប្រដាប់ប្រដា ផ្តើតសាសនានិងស្នាដៃសិល្បៈ ហើយផ្សល់ទុកបេតិកភ័ណ្ឌនេះទៅអោយមនុស្សជំនាន់ក្រោយតាមស្រដីនិងតាមសំនេរដែលពួកនេះទទួលយកមកផ្សំផ្គុំផ្តើតបន្តទៅទៀត ។ ក្នុងលក្ខខ័ណ្ឌនេះប្រព័ន្ធពិសេសសង្គមមួយត្រូវជាប់ទាក់ទងទៅនឹងវិវត្តន៍ក្នុងកំលុងពេលយ៉ាងយូរនៃកំនើតថ្មីនិងទំនួលចាស់ជាហេតុនាំអោយមានលក្ខណៈប្លែកគ្នាពីសង្គមមួយទៅសង្គមមួយ ។ សភាពនិងតំលៃរបស់សង្គមផ្សេងៗបានផ្តើតអរិយធម៌ផ្សេងៗគ្នាជាច្រើនក្នុងលោកយើងនេះ ។ តើអរិយធម៌ជាអ្វី?

តាមជាតិសព្ទរបស់ពាក្យ អរិយធម៌ជាពាក្យផ្សំពីរពាក្យអរិយ និង ធម៌ ។ អរិយមានន័យថាប្រសើរថ្លៃថ្នូរខ្ពង់ខ្ពស់ ។ ធម៌គឺជាសភាវៈខ្សែរឿងឬជាទ្រឹស្តី ។

រួមក អរិយធម៌គឺធម៌ទាំងឡាយណាដែលធ្វើអោយមានការរីកចំរើនលូតលាស់ ប្រសើរខ្ពង់ខ្ពស់ ថ្លៃថ្នូរក្នុងការរស់នៅរបស់មនុស្សក្នុងសង្គមប្រកបដោយសណ្តាប់ រៀបរយ សំបូរប្រដាប់ប្រើប្រាស់ព្រមទាំងមានចំនេះនិងចំនង់ស្វែងរកសុខៈ ។

បើផ្ទឹមទៅនឹងពាក្យបារាំង អរិយធម៌ត្រូវគ្នានឹងពាក្យ Civilisation ។ Civilisation មានន័យច្រើនតាម ខុទវិជ្ជា និងតាមអ្នកប្រាជ្ញ ។ ក្នុងសង្គមវិទ្យា Civilisation គឺសំនុំស្ថាប័ន គំនិត ទំនាមទំលាប់ជំនឿដែលកំនត់លក្ខណៈ និងសភាពនៃសង្គមណាមួយ ។ ក្នុងសីលវិជ្ជា « Civilisation » មាន ន័យផ្ទុយទៅនឹង « Barbarie » គឺជាសភាពខ្ពង់ខ្ពស់នៃអរិយធម៌ដែលមាន កំនត់សំគាល់តាមភាពជឿនលឿននៃគំនិត សង្គម. សីលធម៌ និងអភិវឌ្ឍន៍គំនិត ផ្ទុយពីសភាពព្រៃផ្សៃ ។

សញ្ញាណទំនើបនៃអរិយធម៌បង្ហាញនូវទំនាក់ផ្តាច់មិនបានរវាងធាតុសំភារៈនិង ធាតុគំនិត ។ លោក Lalande អោយន័យថា " អរិយធម៌ជាសំនុំសាំញ៉ាំនៃ បាតុភូតសង្គម នៃធម្មជាតិគំរើក សំដែងជាលក្ខណៈសាសនា សីលធម៌ សិល្បៈ តិចនិចឬស្បែង និងជាលក្ខណៈរួមរបស់សង្គមធំមួយ ។ តាមន័យ នេះអរិយធម៌ពុំមែនជាតំលៃទេ គឺគ្រាន់តែជាសភាពលក្ខណៈនៃការរស់នៅរបស់ សង្គមមនុស្ស ។

អរិយធម៌មានន័យទូលាយណាស់ដូចពោលបញ្ជាក់រួចមកស្រាប់ ។ **យើង** អាចបង្រួមន័យអោយខ្លីមកវិញ គឺថាអរិយធម៌ជា សភាព ពិតនៃជីវភាពសង្គម មានទំនាមទំលាប់ អង្គការ ច្បាប់ចិត្តគំនិត និងគ្រឿងប្រើប្រាស់សព្វបែបយ៉ាង

ឬជា តំលៃ ដែលសង្កត់ទៅលើការចំរើនលូតលាស់ទាំងគំនិតប្រាជ្ញាទាំងសិការៈ ផុយពីសភាពព្រៃផ្សៃ ។ សេចក្តីជាអរិយធម៌ជាធម៌ធ្វើអោយចំរើនឆ្ពោះទៅរកសុខៈ ។ ដើម្បីសំរេចសុខៈបានដូចបំណង តើអរិយធម៌ពឹងលើកំលាំងនៃធាតុអ្វីខ្លះ?

ធាតុសំខាន់ដែលជាទំរទំរង់អរិយធម៌គឺវប្បធម៌និងសង្គមធម៌ ។ វប្បធម៌គឺធម៌ទាំងឡាយណាដែលធ្វើអោយចំនេះចេះដឹងរីកដុះដាល លូតលាស់ដោយផ្សំឬក្អាស់គំនិតប្រាជ្ញាស្មារតីអោយរឹងប៉ឹងតាមអក្សរសាស្ត្រ តាមស្បង់តាមរបាំ ។ បើផ្ទឹមទៅនឹងពាក្យបារាំង វប្បធម៌ត្រូវនឹងពាក្យ Culture ។ ន័យដើម Culture = le travail des terres គឺការងារដែលទាក់ទងនឹងដីដំណាំផ្សេងៗ ។ ក្រោយមក Culture មានន័យក្លាយបន្តិចត្រលប់ជា le travail de l'esprit (កិច្ចការគំនិត) ទៅវិញ អាល្លឺម៉ង់ថា Kultur ហើយមានន័យត្រឹមតែការចំរើនលូតលាស់តាមផ្លូវចិត្តតែប៉ុននោះ ។ រួមមកវប្បធម៌ជាធម៌ដែលផ្ទុះឬក្អាស់ចំនេះចំនឹង មានជំនឿសាសនា ស្បង់ ជាដើម តាមភាសាអក្សរសាស្ត្រអក្សរសិល្ប៍ សិល្បៈនិងអនុវត្តជាទំលាប់ ទំនាមប្រពៃណីរបាំ ល្បែងជាអាទិ៍ ។

ចំនេះចំនឹងពុំនៅតែអែកអែងទេ គឺគេតែងយកទៅប្រតិបត្តិផ្ចិតប្រជាប់ប្រើប្រាស់ រៀបចំសង្គមអោយមានរបៀបរបបជាសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច នយោបាយ និងធ្វើអោយមានទំរង់លក្ខណៈល្អប្រសើរឡើង ។ កិច្ចប្រតិបត្តិធ្វើអោយសង្គមមានសិការៈប្រើប្រាស់ មានរបបគ្រប់គ្រង និងទំរង់ល្អនេះគេហៅថាសង្គមធម៌ ។

សេចក្ដីថាសង្គមធម៌ជាធម៌ ជាធាតុវិធី ធម៌ភាពរៀបចំសង្គមមនុស្សអោយមានសភាពទំរង់លក្ខណៈជឿនលឿនលើង ។

អរិយធម៌អាចចំរើនរុងរឿង ហើយអាចចុះដុនដាបទៅវិញ ។ ក្នុងសៀវភៅ Declin de l'occident លោក Oswald Spengler ពោលថា អរិយធម៌ចំរើនងើបឡើងដល់កំពូលកាលណាធាតុផ្សំអរិយធម៌នោះវិវត្តស្របគ្នា មានទំនាក់ទំនងគ្នាប្រសើរ ហើយស្រុតចុះវិញឬស្លាប់តែម្ដងមាន កាលណាអរិយធម៌នេះមានទំនាស់ផ្ទៃក្នុង សេចក្ដីថាកាលគេអោយតំលៃខ្លាំងពេកទៅលើធាតុមួយហើយបោះបង់ចោលធាតុផ្សេងទៀត ។ ភស្តុតាងច្បាស់គឺអរិយធម៌ខ្មែរសម័យអង្គរដែលបានឡើងដល់កំពូលពីសតវត្សទី៩ដល់១៣ ដោយសារតែគ្រឹះវប្បធម៌និងសង្គមធម៌វិវត្តត្រូវចង្វាក់គ្នា ហើយធ្លាក់ចុះវិញនៅចុងសតវត្សទី១៣ គឺដោយសារបុព្វបុរសខ្មែរយើងសម័យនោះអោយតំលៃខ្លាំងពេកទៅលើសាសនាសាងប្រាសាទតាមមហិច្ឆតាដើម្បីបំពេញកិត្តិយសផ្ទាល់ខ្លួន ខ្ជះខ្ជាយទ្រព្យនិងកំលាំងមនុស្សសំរាប់ពិធីសក្ការបូជា ជាហេតុនាំអោយសេដ្ឋកិច្ចចុះខ្សោយ ។ សង្គមធម៌បោះជំហានមិនទាន់វប្បធម៌នេះ ជាកត្តាមួយសំខាន់ធ្វើអោយអរិយធម៌អង្គររលិចគ្រង់តែម្ដង ។

ដូចនេះ ក្នុងការកសាងជាតិ គេត្រូវរៀបចំគ្រប់មែកធាងអរិយធម៌ អោយមានដំណើរទៅមុខព្រមគ្នាត្រូវចង្វាក់គ្នា មិនត្រូវអោយតំលៃទៅលើតែធាតុមួយ ហើយបោះបង់ចោលធាតុផ្សេងទៀតឡើយ ។

ប្រធានទី២

> អ្នកខ្លះយល់ថា " វប្បធម៌ជាកំលាំងធ្វើអរិយធម៌ល្អណាស់ " តែអ្នកខ្លះយល់ផ្ទុយទៅវិញថា " អរិយធម៌ល្អណាស់ដោយសារកំលាំងសង្គមធម៌ " ។
>
> តើអ្នកយល់ដូចម្ដេច?

គោលគំនិត

ក. កំលាំងអរិយធម៌ស្ថិតលើវប្បធម៌

១. វប្បធម៌ភ្ញាស់គំនិត

- អក្សរសាស្ត្រ
- ស្បៀង
- របាំ

២. គំនិតជាចំនាច អាច

- ប្ដូរទំរង់សង្គម
- ផ្ដើនកំរិតជីវភាព
- ផ្សាំងចរិយាអោយថ្លៃថ្នូរ
- ផ្ដើតច្បាប់គ្រប់គ្រងត្រឹមត្រូវ សេចក្ដីថាផ្ដល់សុខដល់សង្គម

៣. ដូចនេះវប្បធម៌ជាកំលាំងធ្វើអោយអរិយធម៌ជឿន លឿន

ខ. កំលាំងអរិយធម៌ស្ថិតនៅលើសង្គមធម៌

១. សង្គមធម៌សំគាល់ការលូតលាស់ផ្នែកសំភារៈសង្គម

— ប្រដាប់ប្រើប្រាស់

— គិចនិចផ្ដើតផល

— វិធីរៀបចំសង្គម សេដ្ឋកិច្ច នយោបាយ សង្គមកិច្ច

២. សង្គមធម៌អាចប្ដូរជីវភាព

— ជីវភាពប្ដូរគំនិតទស្សនៈមនុស្ស

— ប្ដូរនយោបាយ ប្ដូរសេដ្ឋកិច្ច ប្ដូរគិចនិចផ្ដើតផល ទស្សនៈចំនូល ជំនឿមនុស្សប្ដូរទៅតាមនោះដែរ

— សង្គមលូតលាស់ ជំនឿ សាសនាចុះថយ

៣. ដូចនេះអរិយធម៌ទៅមុខ ឬ ថយក្រោយស្រេចតែ សង្គមធម៌

គ- ពិភាក្សា :

តាមពិតអរិយធម៌ទៅមុខ ឬថយក្រោយ លឿន ឬ មិនលឿន ពុំមែន មកពីកំលាំងវប្បធម៌ ឬកំលាំងសង្គមធម៌តែអែកអែងទេ គឺមកពីកំលាំងរួម

— អរិយធម៌ជឿនលឿនកាលណាវប្បធម៌ និងសង្គមធម៌ឈោះដំហានទៅមុខត្រូវចង្វាក់គ្នា ។ សេចក្ដីថាត្រូវរៀបចំគ្រប់មែកធាងអោយប្រទាក់ប្រទងគ្នាជាចង្វាក់ ។

- វប្បធម៌លឿនតែម្នាក់ឯង សង្គមធម៌ទន់ខ្សោយ អរិយធម៌ស្រុតចុះ ។ ករស្ដុតាងច្បាស់ គឺអរិយធម៌អង្គរ ដែលល្បើងដល់កំពូលពីសតវត្សទី ៩ដល់ទី ១៣ ដោយសារត្រឹះវប្បធម៌ (មានសាសនាជាដើម) និងត្រឹះសង្គមធម៌ (សេដ្ឋកិច្ច-សង្គមកិច្ច) ដើរត្រូវចង្វាក់គ្នា ។ ក្រោយសតវត្សទី ១៣ អរិយធម៌អង្គររលំគ្រេងដោយសារអ្នកដឹកនាំរៀបតែផ្នែកវប្បធម៌ (សាងប្រាសាទដើម្បីសក្ការបូជាដើម្បីកិត្តិយសផ្ទាល់ខ្លួន) មិនគិតពីសង្គមធម៌ (សេដ្ឋកិច្ចធ្លាក់ចុះ - សង្គមកិច្ចប្រេះឆា) ។

— សង្គមធម៌លឿនម្នាក់អែង វប្បធម៌តាមមិនទាន់ អរិយធម៌ធ្លាក់ចុះមួយរំពេច ។

ឧទាហរណ៍ : សម័យសង្គមរាស្ត្រនិយម វប្បធម៌តាមមិនទាន់សង្គមធម៌ :

— សាលារៀន វិទ្យាល័យ មហាវិទ្យាល័យ ដុះដូចផ្សិត តែគ្រូមានចំនួនតិចតួច ខ្វះវិជ្ជាគរុកោសល្យ កម្មវិធីសិក្សាបែបផ្សេងព្រេង ជាគ្រោះថ្នាក់មួយដល់សង្គមជាតិ

— សង់ផ្ទះពេទ្យគ្រាន់តែជាលំអ ខ្វះថ្នាំ ខ្វះគ្រូពេទ្យមានសមត្ថភាព

– នាំគ្នាសង់របងថ្មដើម្បីបង្អួតក្អេកក្អេងទេសចរ.

– ពេលមានភ្ញៀវបរទេស គេអំពាវនាវអោយស្លៀកពាក់ស្អាតបាត ដើម្បីទាញសំឡេងចំពីមហាមិត្ត

– នាំគ្នាធ្វើបដិវត្តន៍ ដោយមិនបានភ្ញាស់គំនិតបដិវត្តន៍ បដិវត្តន៍នោះរសាត់គ្មានទិសដៅ

ពង្រីកសង្គមធម៌ មិនបានពង្រឹងវប្បធម៌ សេចក្ដីថាត្រឹះទាំងពីររឹងមិនស្មើ អរិយធម៌ឃ្លេងឃ្លោង

ដូចនេះអរិយធម៌ កកើត វិវត្ត លូតលាស់ ឬ លិចលង់ គឺដោយសារទំនាក់ទំនងរវាងគ្រឹះទាំងពីរ គឺកំលាំងរួមរបស់វប្បធម៌ និង អរិយធម៌នេះឯង ។

ប្រធានទី៣

ទំនាក់ទំនងរវាងអរិយធម៌បរទេសនិងអរិយធម៌ខ្មែរ

ជនជាតិមួយដែលរស់នៅលើទឹកដីរបស់ខ្លួន តែងកសាងអរិយធម៌ខ្លួនតាមទស្សនៈ ចំនួលចិត្ត និងតាមធម្មជាតិប្រទេសព្រមទាំងធម្មជាតិមនុស្សនេះផង ។ ការរស់នៅតំរូវអោយជនជាតិនិមួយៗប្រាស្រ័យទាក់ទងគ្នា តាមវិស័យនយោបាយ សេដ្ឋកិច្ច វប្បធម៌ ជាដើម ជាហេតុនាំអោយគ្មានអរិយធម៌ណានៅបរិសុទ្ធដូចដើមឡើយ តែតែងទទួលនឹងជះឥទ្ធិពលទៅវិញទៅមក ហើយជាកត្តាមួយធ្វើអោយមានការរីកចំរើនថែមទៀត ។ យ៉ាងណាមិញ ជនជាតិខ្មែរដែលធ្លាប់មានអរិយធម៌ខ្ពង់ខ្ពស់ពីបុរាណកាលមកក៏បានជះឥទ្ធិពលខ្លួនទៅលើជនជាតិជិតខាងផង និងទទួលឥទ្ធិពលបរទេសមកវិញផងដែរ ។ តើខ្មែរបានទទួលឥទ្ធិពលអរិយធម៌ជនជាតិណាខ្លះ ? ទទួលដល់កំរិតណា ?

អ្នកសិក្សាអំពីជាតិសាសន៍ បានសន្និដ្ឋានថាខ្មែរជាជាតិស្ថិតក្នុងអំបូរខ្មែរ-មនទាំងពូជមនុស្សទាំងភាសា ដែលជាអំបូរចំមួយក្នុងសកលលោក ។ ជនជាតិខ្មែរ-មនបានរស់នៅលើជ្រោយសុវណ្ណភូមិនេះតាំងពីច្រើនសតវត្សមុនគ្រិស្តសករាជ ព្រមទាំងមានមូលធម៌អរិយធម៌ច្បាស់ប្រាកដរបស់ខ្លួន ។

ក្នុងវិស័យវប្បធម៌ក៏ដូចសង្គមធម៌ដែរ ជនជាតិនេះមានប្រព័ន្ធអរិយធម៌ពិត ពុំមែនដូចការស្មានរបស់ជនខ្លះថាខ្មែរជាជាតិគ្មានអរិយធម៌នោះទេ ។ ជំនឿថាមានព្រលឹង ការគោរពអារក្សអ្នកតា ការបាត់ទុកស្ត្រីជាធំក្នុងគ្រួសារ លក្ខណៈ

ពិសេសរបស់ភាសាជាប្រព័ន្ធវប្បធម៌ជាតិ ។ ផ្នែកសង្គមកិច្ច គេដឹងថាខ្មែរជាជនជាតិប៉ុនប្រសប់ខាងរបរកសិកម្ម មានតិចនិចពង្រីកនយោបាយទឹកជារអាទិ៍ ។

ចាប់ពីដើមសតវត្សទី១នៃគ្រិស្តសករាជមក ជនជាតិឥណ្ឌាបានមកដល់ជ្រោយឥណ្ឌូចិននេះ ក្នុងគោលបំណងរកគ្រឿងទេស និងផលិតផលដ៏កំរផ្សេងទៀត ដើម្បីបំពេញមុខរបរជំនួញរបស់ខ្លួន ។ នៅពេលនោះអរិយធម៌ឥណ្ឌាក៏បានចាប់ផ្សព្វផ្សាយពាសពេញអាស៊ីអគ្នេយ៍ ។ ជនជាតិឥណ្ឌាបានបង្រៀនសាសនារបស់ខ្លួនដល់ម្ចាស់ស្រុកភ្ជាប់ជាមួយភាសាពិសិដ្ឋ (សំស្ក្រឹត) ព្រមទាំងសិល្បៈដែលជាមធ្យោបាយសំរេងផ្សាយសាសនា ច្បាប់ អង្គការសង្គមកិច្ច ស្បៀងនិងតិចនិច ។ ខ្មែរមានទេពកោសល្យខាងធ្វើសមានកម្មអោរៀនឥណ្ឌាដើម្បីទាញយកផ្នែកខ្លះដែលស្របស្រួលគ្នានឹងអរិយធម៌ដើម និងកាលៃអ្វីដែលទើសទាស់អោយស្របស្រួលនឹងលក្ខណៈជាតិ ។

មិនតែប៉ុណ្ណេះ ខ្មែរចេះទាញយកគំរូដើម មកបង្កើតដោយផ្សែផ្សំធាតុថ្មីជាអរិយធម៌មួយថ្មីមិនរើសទាស់នឹងចិត្តខ្មែរលើយ ។

លំនាំឥណ្ឌាល់អានតាមខ្មែរ ចេញជាលទ្ធផលច្បាស់នៅសម័យអង្គរ ជាផ្នែកមួយមានដើមកំណើតឥណ្ឌាក៏ពិតមែន តែមានលក្ខណៈប្លែកពីលក្ខណៈដើមត្រលប់ជាមានលក្ខណៈពិសេសជាខ្មែរទៅវិញ ។ ឥណ្ឌាមានត្រឹមគំនិតតែខ្មែរចេះយកគំនិតនេះមកស្រាយចេញជារូបពិត ដូចជាយកទស្សនៈព្រាហ្មណ៍មកសាងក្រុងឬប្រាសាទជានិមិត្តរូប ហើយមានប្រយោជន៍ដល់សេដ្ឋកិច្ចទ្រទ្រង់អរិយធម៌អង្គរថែមទៀត ។

ក្រៅពីឥណ្ឌា ខ្មែរធ្លាប់មានទំនាក់ទំនងជាមួយជនជាតិច្រើនទៀត មានចិន ចាម ជ្វា ជាដើម ។ ពាក់កណ្ដាលសតវត្សទី ៣ រាជទូតចិនមកដល់ស្រុកខ្មែរ ការប្ដូរទូតរវាងចិនខ្មែរក៏ចាប់ផ្ដើម ។ ទំនាក់ទំនងនយោបាយនិងសេដ្ឋកិច្ចរវាងខ្មែរនិងចិនបានអោយអរិយធម៌ទាំងពីរជ្រាបចូលគ្នាទៅវិញទៅមក ។ ក្បាច់រចនាលំអប្រាសាទនានានៅអង្គរជាភស្តុតាងបញ្ជាក់ឥទ្ធិពលនេះ ។ ឥទ្ធិពលចាមជ្វាហូរចូលមកចាប់ពីសតវត្សទី ៥ ។ ស្នាបត្យកម្មអំពីក្បាច់រចនាប្រាសាទគំ សំលៀកបំពាក់រូបបដិមា បានបង្ហាញនូវឥទ្ធិពលនេះអែង ។ ក្រោយសតវត្សទី ១៣ ឥទ្ធិពលសៀមយួនបានចូលមកក្នុងសង្គមខ្មែរ ។

មិនតែប៉ុណ្ណោះ ជនជាតិអឺរ៉ុបក៏បានមកជះឥទ្ធិពលរបស់ខ្លួនដែរ ចាប់ពីសតវត្សទី ១៦ មកខ្មែរធ្លាប់នៅក្រោមនឹមអាណានិគមអឺរ៉ុបអស់ជិតមួយសតវត្សម្ល៉ោះហើយ អរិយធម៌អឺរ៉ុបបានជ្រួតជ្រាបចូលក្នុងអរិយធម៌ខ្មែរ ដូចជាទំលាប់ចាប់ដៃងក់ក្បាល ស្លៀកពាក់ កិច្ចការរដ្ឋបាល លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យជាដើម ។

រួមសេចក្ដីមក មជ្ឈដ្ឋានភូមិសាស្ត្រ តំរូវអោយខ្មែរបើកទ្វារចំហទទួលអរិយធម៌បរទេស តាមរយៈជនជាតិបរទេសដែលមកកាន់ជ្រោយឥណ្ឌូចិន ដើម្បីធ្វើជំនួញ ឬបំពេញបំណងផ្សេងៗទៀត ។ ដូចនេះហើយបានជាគេឃើញមានឥទ្ធិពលបរទេសជាច្រើនគ្រប់មែកធាងអរិយធម៌ មានសិល្បៈ អក្សរសិល្ប៍ ជំនឿនយោបាយប្រពន្ធ័សេដ្ឋកិច្ចជាដើម ។ ប៉ុន្តែ ពុំមែនខ្មែរជាជនជាតិគ្មានអរិយធម៌ដើមរបស់ខ្លួន ឬឥទ្ធិពលបរទេសបានកំលើង ហើយចូលខ្លួនមកជំនួសអរិយធម៌ដើមរបស់ខ្មែរនោះទេ តែផ្ទុយទៅវិញ ចូលធម៌មន-ខ្មែរបានច្នៃលទ្ធិបរទេស ព្រមទាំងធ្វើសម្មានកម្ម

ទាញយកធាតុបរទេសមកផ្សំផ្គុំជាអរិយធម៌មួយកាន់តែរុងរឿងថែមទៀត ព្រមទាំងមានលក្ខណៈពិសេសរបស់ខ្លួនផង ។

ប្រធានទី ៤

អ្នកប្រាជ្ញម្នាក់និយាយថា ៖

"ខ្លឹមសារបរទេសអាចឋិតនៅក្នុងវប្បធម៌ជាតិបាន ក៏ដោយសារស្របស្រួលជាមួយមូលដ្ឋានជាតិផងដែរ" ។

អាស្រ័យហេតុនេះ អរិយធម៌ឥណ្ឌា ដែលជ្រាបចូលមកចាក់រឹសគល់ក្នុងសង្គមខ្មែរបាន តើអរិយធម៌ទាំងពីរមានលក្ខណៈស្របស្រួលគ្នាយ៉ាងណាខ្លះ?

មនុស្សរស់នៅជាក្រុម លើទឹកដីរបស់ខ្លួន មានព្រំដែនជាក់លាក់ក្រោមរបបគ្រប់គ្រងមួយ មានប្រពៃណី មនោគម សាសនា ជំនឿ កើតជាអរិយធម៌របស់ជនជាតិនោះហើយតែងទទួលឥទ្ធិពលពីអរិយធម៌របស់ជនជាតិខ្លាំងជាង និងជះឥទ្ធិពលខ្លួនទៅលើអរិយធម៌ជនជាតិណាមានកំលាំងខ្សោយជាង ។ ប៉ុន្តែឥទ្ធិពលនេះ អាចមានជីវិតឋិតថេរជាមួយគ្នាបាន លុះត្រាមានលក្ខណៈពុំទើសទាល់នឹងគ្នាដូចសំដីអ្នកប្រាជ្ញម្នាក់ថា "ខ្លឹមសារបរទេសអាចឋិតថេរក្នុងវប្បធម៌ជាតិបាន ក៏ដោយសារស្របស្រួលជាមួយមូលដ្ឋានជាតិផងដែរ" ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អរិយធម៌ឥណ្ឌាដែលចាក់រឹសក្នុងសង្គមខ្មែររាប់សតវត្សមកហើយ មានលក្ខណៈស្របស្រួលនឹងមូលដ្ឋាន អរិយធម៌ខ្មែរត្រង់ណាខ្លះ ?

អរិយធម៌សំគាល់ការចំរើនលូតលាស់នៃប្រទេសនីមួយៗក្នុងវិស័យវប្បធម៌ផង វិស័យសង្គមធម៌ផង ។ ប្រទេសឥណ្ឌាដែលជាប្រទេសមានអរិយធម៌ខ្ពង់ខ្ពស់បាន

ផ្សាយឥទ្ធិពលរបស់ខ្លួនមកពាសពេញអាស៊ីអគ្នេយ៍ (លើកលែងតែវៀតណាម និង ហ្វីលីពីនចេញ) ។ ប្រទេសខ្មែរបានទទួលឥទ្ធិពលនេះសន្ធឹកសន្ធាប់ ប៉ុន្តែពុំមែនមានន័យថា អរិយធម៌ខ្មែរជាអរិយធម៌ឥណ្ឌាទេ ព្រោះមុនពេលឥណ្ឌាមកដល់ (ហ៊ុន-ទៀន ឬ កៅណ្ឌិន្យ) ខ្មែរបានកសាងរដ្ឋរបស់ខ្លួនមានអធិបតេយ្យភាពរួចទៅហើយ ។ ការប៉ះទង្គិចនឹងធាតុនៃអរិយធម៌ថ្មី ធ្វើអោយមានកំនៃច្នៃគ្នាទៅវិញទៅមក ហើយធាតុណាមានលក្ខណៈស្របស្រួលគ្នាក៏បន្តជីវិតចាក់រឹសគល់រហូតមក អ្វីដែលទើសទាស់នឹងមូលដ្ឋានជាតិក៏រលាយខ្លួនទៅវិញវែងដូចជាក្នុងវិស័យវប្បធម៌ ឥណ្ឌាបាននាំមកនូវសាសនាធំៗពីរ គឺសាសនាព្រាហ្មណ៍ និង ពុទ្ធសាសនា តែខ្មែរមានលទ្ធិនិងជំនឿដើមរបស់ខ្លួនរួចទៅហើយដែរ ដល់ជំនឿនេះស្របគ្នា ក៏រលាយចូលគ្នាតែម្តង ។ យ៉ាងណាមិញខ្មែរធ្លាប់គោរពអ្នកតាដែលគេយកដុំថ្មជាតំណាង ទីលំនៅអ្នកតាមានគ្រប់ទីកន្លែងដូចជាអ្នកតារក្សាស្រុកនៅក្នុងស្រុក អ្នកតារក្សាភ្នំនៅលើភ្នំ ។ ត្រង់នេះស្របគ្នានឹងលទ្ធិសាសនាហិណ្ឌូដែលគោរពបូជាព្រះសិវៈដែលមានឈ្មោះថា គិរីស ប្រែថា អ្នកម្ចាស់ភ្នំ ឬ អ្នកដេកលើភ្នំលទ្ធិទាំងពីរក៏រលាយចូលគ្នា ហើយចេញជាពិធីទេវរាជនៅសម័យអង្គរ ។ ពិធីទេវរាជ ធ្វើនៅភ្នំដែលព្រះបាទជ័យវរ្ម័នទី ២ ចាប់ផ្តើមជាលើកដំបូងនៅលើភ្នំគូលែន ដើម្បីអភិសេកស្តេចទៅជាទេវរាជ គឺស្តេចជាអាទិទេព ។ ពិធីទេវរាជតំរូវអោយមានសំណង់ប្រាសាទភ្នំ ដែលជាប្រាសាទល្អពិសេសរបស់ខ្មែរ ហើយដែលគ្មាននៅប្រទេសឥណ្ឌា ។ ទំនាមទំលាប់ប្រពៃណីខ្លះទៀត ក៏បានរលាយចូលគ្នាជាច្រើនអន្លើដែរដូចជាពិធីរំសាយសព ពិធីអាពាហ៍ពិពាហ៍

បុណ្យទានផ្សេងៗ ដូចជាបុណ្យ ភ្ជុំបិណ្ឌបុណ្យកឋិនជាដើម ។ បុណ្យភ្ជុំបិណ្ឌជាពិធីមួយលេចចេញពីការជឿជ្រុំជំនឿខ្មែរ គឺការគោរពមេបា(បុព្វបុរស) ដែលមានលទ្ធិបុគ្គលនិយមក្នុងរាជឥន្ទ្រវរ្ម័នទី ១ (សម័យអង្គរ) ជាកស្តុតាងជាមួយជំនឿពុទ្ធសាសនា ។ ម៉្យាងទៀតខ្មែរជឿថាមនុស្សស្លាប់ទៅហើយមិនសាបសូន្យទេ គឺមានព្រលឹងចេញទៅចាប់កំនើតម្តងទៀតស្របនឹងជំនឿ ព្រាហ្មណ៍ ស្តីពីអាត្មន។ ពុទ្ធសាសនាថាគ្មានព្រលឹងទេ តែថាស្លាប់ហើយកើតវិញ · ដូចនេះស្របគ្នាត្រង់ស្លាប់ហើយកើតវិញ ។ លក្ខណៈស្របស្រួលនឹងមូលដ្ឋានជាតិនេះហើយដែលធ្វើអោយជំនឿសាសនាទាំងពីរមានជីវិតជាប់នឹងសង្គមខ្មែររហូតមក ។ ម៉ុន្តែពុំមែនខ្មែររក្សាលក្ខណៈសាសនាទាំងនោះដូចដើមទេ គឺក្លាយជាលក្ខណៈពិសេសមួយផ្សេងពីឥណ្ឌាផងថែមទៀត ព្រោះលទ្ធិព្រាហ្មណ៍ និង ពុទ្ធសាសនារលាយចំរុះចូលគ្នាក្នុងលទ្ធិជំនឿខ្មែរតាមវិធីសំយោគមួយប្រកបដោយវិចារណាភាព និងសង្គមភាព ។

ក្នុងវិស័យភាសាវិញមានទំនាស់គ្នាខ្លាំងណាស់ ព្រោះភាសាខ្មែរស្ថិតក្នុងអំបូរមន-ខ្មែរ ដែលមានមូលធម៌ដាច់ដោយឡែកពីភាសាបាលី-សំស្ក្រឹតដែលស្ថិតក្នុងអំបូរឥណ្ឌូ-អឺរ៉ុប ។ ទំនាស់ត្រូវខ្មែរសំរួលកែច្នៃអ្វីដែលទើសទាស់អោយស្របស្រួលមកវិញតាមមូលវិធីខេមរនីយកម្ម ប្រកបដោយវិចារណាភាព សង្គមភាព និង វឌ្ឍនភាព ព្រោះជាវិធីចំរាញ់ពូតយកខ្លឹមសារបរទេសមកចាក់ចូលក្នុងវប្បធម៌ជាតិ ដើមបីពង្រឹង និង ពង្រីកមូលដ្ឋាននេះអោយកាន់តែរឹតនឹងរីកធំធាត់ល្មើង ។

ក្នុងសង្គមធម៌វិញក៏ដូចនេះដែរ ។ វិស័យសេដ្ឋកិច្ចក្តី នយោបាយក្តី សន្តិ

សុខគី សុទ្ធតែបានរលាយចូលគ្នាក្នុងផ្នែកខ្លះ ដែលស្របស្រួលគ្នា ហើយការលៃអ្វីដែលទើសទាស់អោយស្របតាមមូលដ្ឋានជាតិ អ្វីដែលទើសខ្លាំងពេករលាយទៅវិញ ។

ភស្តុតាងដែលបង្ហាញមកនេះ បញ្ជាក់អោយឃើញថា ខ្លឹមសារបរទេសអាចនៅឋិតថេរក្នុងវប្បធម៌ជាតិបានតែដោយសារស្របស្រួលនឹងមូលដ្ឋានជាតិ ។ យ៉ាងណាមិញ ទស្សនៈពោធិនិយមរបស់ឥណ្ឌា គឺចូលចិត្តបំពើងរឿងពិតអោយខ្ពស់លើសផុតពីតថភាព អោយទៅជាអច្ឆរិយៈត្រូវខ្មែរទាញមករកពិតនិយមទៅវិញ ដើម្បីសំរបសំរួលតាមចំនូលចិត្តជាតិយើង ។ ដូចជាព្រះរាម ជាក្សត្រ ដែលឥណ្ឌាបំពើងអោយទៅជាអវតារព្រះវិស្ណុ ត្រូវបានកវីខ្មែរខំទាញមកជាមនុស្សសាមញ្ញទៅវិញ ។ រឿងរាមកេរ្តិ៍ឋិតថេរបានយូរក្នុងវប្បធម៌ជាតិត្រង់លក្ខណៈមនុស្សនិយមនេះឯង ។ នេះជាភស្តុតាងបញ្ជាក់អោយឃើញរឿងរាមកេរ្តិ៍ពុំមែនជាការចំលងតាមរាមាយណៈឥណ្ឌាទេ តែជានិម្មិតនិកម្មរបស់ខ្មែរនេះទៅវិញ ។

បំលងឥទ្ធិពលអរិយធម៌ពីជាតិមួយទៅជាតិមួយពុំមែនជាកំហុសអ្វីល្មើយ តែសៃពិតនៅត្រង់ចេះយកមូលដ្ឋានជាតិមកចំរាញ់យកខ្លឹមបរទេសមកធ្វើជាដីជាតិ ដើម្បីធ្វើអរិយធម៌ខ្លួនចំរើន ពីព្រោះជីវភាពតំរូវអោយមានទំនាក់ទំនងគ្នាគ្រប់វិស័យម្ល៉ោះហើយការឆ្លងចុះឆ្លងឡើង ជាការធម្មតាទេ ។ គេចាត់ទុកថាខ្មែរជាជនជាតិមានអរិយធម៌ខ្លាំងត្រង់សមត្ថភាពអាចធ្វើខេមរនីយកម្ម ប្រកបដោយវិចារណភាពអោយខ្លឹមសារបរទេសមកជាកំលាំងអរិយធម៌ជាតិនេះឯង ។

ប្រធានទី ៥

អ្នកខ្លះយល់ថា "ខ្មែរជាជាតិមួយមានពូជអំបូរជាប់នឹងជនជាតិឥណ្ឌា" ។
តើមានយោបល់ដូចម្តេច ?

ដើមបីសិក្សាអរិយធម៌របស់ជនជាតិណាមួយ គេត្រូវស្គាល់ពូជអំបូររបស់ជាតិនោះសិន ព្រោះអំបូរជាតិសាសន៍ជាមូលធម៌សំរាប់ជួយបំភ្លឺការសិក្សាអោយកាន់តែជាក់ច្បាស់ឡើង ។ ក្នុងការសិក្សាអរិយធម៌ខ្មែរ បញ្ហាពូជអំបូរចោទឡើងជានិច្ច ហើយសព្វថ្ងៃអ្នកសិក្សាពុំទាន់ចុះសំរុងគ្នានៅឡើយ ។ ខ្លះយល់ថា "ខ្មែរជាប់ពូជអំបូរជាមួយឥណ្ឌា" ខ្លះថា "ជាជាតិដោយឡែកពី ឥណ្ឌា" ។ តើខ្មែរជាប់ពូជអំបូរក្នុងក្រុមណា ?

អ្នកដែលយល់ថា ខ្មែរជាជាតិជាប់ពូជសាសន៍នឹងឥណ្ឌា ច្រើនតែសំអាងទៅលើកំនត់ប្រវត្តិសាស្ត្រតាមឯកសារចិន ស្តីពីការបង្កើតរាជវង្សជាដំបូងរបស់ ហ៊ុន ទៀន នៅលើរដ្ឋហ្វូណន ។ សិលាចារឹកចាមនៅ មី សឺន (គ.ស. ៦៥៨) បានកត់ត្រាថា ព្រាហ្មណ៍កៅណ្ឌិន្យ បានទទួលលំពែងពីព្រាហ្មណ៍អស្វត្ថាម័ន ហើយមករៀបអភិសេកជាមួយនាង សោមា ។ រឿងព្រេងខ្មែរក៏មានដំណាលពីអាពាហ៍ពិពាហ៍ ព្រះថោងនិងនាងនាគដែរ ។ ហ៊ុន ទៀន រឺ កៅណ្ឌិន្យ ឬ ព្រះថោង អ្នកសិក្សាខ្លះចាត់ទុកថាជាជនជាតិឥណ្ឌា ដែលមកបង្កើតរាជវង្សគ្រប់

ត្រង់នៅហ្វូណន ។ អ្នកប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរម្នាក់បានអះអាងថា "ខ្មែរជាឥណ្ឌាទី២" សេចក្ដីថាខ្មែរជាជាតិមានកំនើតនៅឥណ្ឌា រស់នៅក្នុងរដ្ឋកុមេរុ ។ ក្រោយមក កុមេរុ ក្លាយទៅជាខ្មែរ ដូចជា ភ្នំសុមេរុ (សុមេរ៉ុ) នេះឯង ។ គេថាជនជាតិ កុមេរុ បានធ្វើដំណើរមានកាន់ជ្រោយសុវណ្ណភូមិដោយមានបំនងធ្វើជំនួញខ្លះ រត់គៀសខ្លួនមកពេលស្រុកខ្លួនមានសង្គ្រាមខ្លះ ហើយក៏បាននាំអរិយធម៌ខ្លួនមក ផ្សព្វផ្សាយលើជនជាតិជិតខាងទៀត ។ ភស្តុតាងដទៃទៀតមានលក្ខណៈអក្សរ និងភាសា លទ្ធិសាសនា ប្រពៃណី ទំនាមទំលាប់ គឺជារបស់ឥណ្ឌា ហើយ មនុស្សទៀតសោតក៏មានលក្ខណៈដូចឥណ្ឌាដែរ ។ រាជាធិបតេយ្យខ្មែរ មាន លក្ខណៈហិណ្ឌូច្បាស់លាស់ណាស់ ។

លក្ខណៈមនុស្ស វប្បធម៌ សង្គមធម៌ និង កំនត់តំរា របស់ប្រវត្តិវិទូ ដូច ពោលមកហើយនេះ ជាភស្តុតាងបញ្ជាក់ថា ខ្មែរជាបំពូជសាសន៍ជាមួយមហារំហូរ អារ្យ៉ន មកពីឥណ្ឌា ។ ប៉ុន្តែទស្សនៈបែបនេះពុំទាន់បានទទួលយោបល់យល់ ស្របពីសំនាក់អ្នកសិក្សាជាទូទៅទេ ។ អ្នកសិក្សាខ្លះយល់ថាខ្មែរជាអំបូរ ដាច់ ដោយឡែកពីអារ្យ៉ន ឬ ឥណ្ឌា ។ តើខ្មែរជាអ្នកណាទៅវិញ ? មានអ្វីជាភស្តុតាង បញ្ជាក់ថាខ្មែរពុំមែនជាឥណ្ឌា ?

លោកបណ្ឌិត G.Olivier បានសិក្សាតាមស្បង់ ពិនិត្យផ្ទៀងផ្ទាត់ លក្ខណៈមនុស្សខ្មែរនិងឥណ្ឌា បានផ្ដល់លទ្ធផលថាមនុស្សខ្មែរនិងឥណ្ឌាមាន លក្ខណៈរូបរាងកាយខុសគ្នាឆ្ងាយណាស់ ខ្មែរមានក[illegible]មធ្យម ១,៦[illegible]

សន្ទស្សន៍លលាដ៍ក្បាល ៨៥,៦ (ក្បាលមូល) ចំណែកឥណ្ឌាវិញ ពួកសេមី ពួកអារ្យ៉ែន មានកំពស់ជាមធ្យម ១,៧២ម និងសន្ទស្សន៍លលាដ៍ក្បាល ៧៣,៨ (ក្បាលពយ) និងពួកខ្មៅគឺពួកទ្រាវិឌ មានកំពស់ជាមធ្យម ១,៦២ម សន្ទស្សន៍លលាដ៍ ៧៦,២ (ក្បាលពយ) ។ លទ្ធផលនៃការសិក្សាតាមវិធីស្ទង់របស់នរវិទូនេះជាភស្តុតាងជាក់លាក់មួយ អាចអោយយើងបដិសេធទស្សនៈថាខ្មែរជាឥណ្ឌា ។

អះអាងថាខ្មែរជាឥណ្ឌា ដោយគការបង្កើតរាជវង្សខ្មែរជាអំនាងពុំទាន់សមហេតុសមផលនៅឡើយទេ ព្រោះថាពេលដែលហ៊ុន.ទៀនមកដល់ ខ្មែរមានរដ្ឋរួចទៅហើយ មានស្តេចគ្រប់គ្រងផងថែមទៀត ។ ក្សត្រី លីវ យី បានលើកទ័ពទៅទប់ទល់និង ហ៊ុន.ទៀន ជាតឹកតាងកាន់តែច្បាស់ថាខ្មែរជារដ្ឋពេញលក្ខណៈមានទ័ពចេះច្បាំង មានគំនិតការពារអធិបតេយ្យរបស់ខ្លួន ។ ដល់ពេលច្បាំងចាញ់ហ៊ុនទៀន អ្នកឈ្នះក៏លើងគ្រប់គ្រងរដ្ឋនោះទៅនេះជាការធម្មតា ពុំមែនពួក ហ៊ុន ទៀន សំលាប់ម្ចាស់ស្រុកអស់រលីង ហើយផ្ទាញជនជាតិឥណ្ឌាមកនៅលើរដ្ឋថ្មីទាំងអស់ទេ ។

រឿងព្រាហ្មណ៍កៅណ្ឌិន្យនិងនាងសោមាគ្គី រឿងព្រះថោងនាងនាគគ្គី សុទ្ធតែបញ្ជាក់ថាមានម្ចាស់ស្រុករួចហើយ គឺនាងសោមាឬនាងនាគនេះឯង មុនពេលកៅណ្ឌិន្យឬព្រះថោងមកដល់ ។

នេះជាភស្តុតាងមួយទៀត នាំអោយយើងពុំអាចទទួលថាខ្មែរជាឥណ្ឌាបាន

ឡើយ ។ លោក Maurice Glaize អតីតអភិរក្សអង្គរបានអះអាងថា "ប្រជាជាតិខ្មែរ ជាអ្នកស្រុកដើមទទួលឥទ្ធិពលអរិយធម៌ឥណ្ឌា" ។ លោក Henri Marschal អតីតអភិរក្សអង្គរដែរ បានបញ្ចេញយោបល់ថា "ខ្មែរមិនមែនជាពូជសាសន៍ហិណ្ឌូទេ" ។ សេចក្តីថាខ្មែរជាជនជាតិមួយផ្សេងដោយឡែកពីឥណ្ឌា មានអរិយធម៌ពេញលេញរបស់ខ្លួន ហើយបានទទួលឥទ្ធិពលឥណ្ឌាខ្លះប៉ុណ្ណោះ ។

ត្រង់ទំនាមទំលាប់ ជំនឿសាសនា អក្សរភាសា ដែលអ្នកខ្លះយល់ថាជារបស់ឥណ្ឌា ពុំមានប្រាកដភាពទេ ព្រោះការសិក្សាដល់ជំរៅបង្ហាញថា ខ្មែរមានអរិយធម៌របស់ខ្លួនមុនឥណ្ឌាមកដល់ទៅទៀត ។ ដល់ប៉ះទង្គិចនិងអរិយធម៌ឥណ្ឌាអរិយធម៌ទាំងពីរបានរលាយចូលគ្នាខ្លះ កាលៃកែច្នៃគ្នាខ្លះ សំរបសំរួលតាមទស្សនៈខ្លួនកើតជាអរិយធម៌ខ្ពង់ខ្ពស់មួយឡើង ។

កស្តុតាងភ្ជាប់មកនេះ ភ្ជាក់ថាខ្មែរពុំមែនឥណ្ឌាឬហិណ្ឌូឬអារ្យ៉ានទេ ។ តើខ្មែរជានរណា ?

លោក Pierre Gourou បញ្ចេញយោបល់ថា ជនជាតិមន ខ្មែរជាជាតិប្រវេសន៍ ទំនងជាត្រូវពួកទ្រាវិឌឬអារ្យ៉ានវាយរុញច្រានចេញពីប្រទេសឥណ្ឌាមក។ សេចក្តីថាខ្មែរពុំមែនឥណ្ឌាទេតែជាជាតិមួយដែលត្រូវឥណ្ឌាដេញចេញមក ។ លោក Etienne Aymonier ថាក្រុមមន-ខ្មែរ-មុណ្ឌា។ ចុះមកពីជើងភ្នំទីបេ ក្រុមមន-ខ្មែរចុះមកអាស៊ីអាគ្នេយ៍ក្រុមមុណ្ឌាចូលទៅឥណ្ឌា ។ សេចក្តីថាខ្មែរជាជាតិផ្សេងពីមហាអំបូរអារ្យ៉ាន តែជាជាតិប្រវេសន៍ ។

ចំណែកលោក Bernard Philippe Groslier អភិរក្សអង្គរវិញ ថ អះអាងថា ជាតិខ្មែរជាជាតិមួយក្នុងអំបូរមន ខ្មែរកកើតក្នុងអាគ្នេយ៍នេះតែម្តង លោក Groslier យល់ថាអំបូរមន-ខ្មែរ កើតឡើងដោយបន្សំកាត់ពូជមេឡាណេស៊ីយ៉ាំងនិងឥណ្ឌូនេស៊ីយ៉ាំង Mélanésiens + Indonésiens ហើយរស់នៅលើឆ្នេរសមុទ្រពីព្រំប្រទល់ឥណ្ឌាមករហូតសមុទ្រចិន ។

សេចក្តីអធិប្បាយមកហើយនេះ បង្ហាញនូវទស្សនៈផ្សេងៗពីដើមកំណើតជាតិខ្មែរ ។ ទស្សនៈខ្លះថាខ្មែរជាឥណ្ឌា ខ្លះថាខ្មែរជាជាតិប្រវេសន៍ តែពុំមែនឥណ្ឌា និងទស្សនៈចុងក្រោយថាខ្មែរជាជាតិមួយ កកើតក្នុងអំបូរមន-ខ្មែរ នៅលើអាស៊ីអាគ្នេយ៍នេះតែម្តង ។ ទោះបីមានមតិពុំចុះសំរុងបែបនេះក៏ដោយក៏យើងអាចសន្និដ្ឋានបានថាខ្មែរជាជាតិមួយមានចំណាស់ក្នុងអាស៊ីអាគ្នេយ៍ ដាច់ដោយឡែកពីឥណ្ឌាមានអរិយធម៌ខ្ពង់ខ្ពស់ផ្ទាល់របស់ខ្លួន គឺអរិយធម៌អូស្ត្រូអាស៊ីយាទិច (Austroasiatiques) នេះរៀង ៗ ជនជាតិខ្មែរបានផ្តើតជាសង្គមជាតិ វិវត្តនិងបន្តឥទ្ធិពលរបស់ខ្លួនលើទឹកដីដូនតា ព្រមទាំងផ្សល់នូវសំណង់អរិយធម៌ជាច្រើនទុកជាកេរដំណែលតមកសព្វថ្ងៃនេះ ។ ការស្គាល់ដើមកំណើតជាតិខ្លួនមិនច្បាស់នាំអោយអ្នកខ្លះខំពន្យល់ភ្ជាប់ខ្មែរទៅនឹងមហាអំបូរនានា ដែលជាហេតុនាំអោយជនបរទេសខ្លះទៀតឆក់ទាញយកប្រយោជន៍ពីនេះភ្លាម ។ តាមពិតអំបូរមនខ្មែរជាអំបូរជាតិសាសន៍មួយមានអរិយធម៌ខ្ពង់ខ្ពស់ និងមានចំណាស់ជាងគេជាងដទៃទៀត នៅលើអាស៊ីអាគ្នេយ៍យើងនេះ ។

ផ្នែកទី២ : ទំនៀមទម្លាប់

ចំពូក ១

សាសនា

ក- សាសនាធំៗក្នុងលោក :

១- សាសនាព្រាហ្មណ៍ រឺ ព្រហ្មញ្ញសាសនា (Brah manisme) មានកំណើតនៅឥណ្ឌា ។

២- ពុទ្ធសាសនា (Bouddhisme) មានកំណើតនៅឥណ្ឌា ។

៣- សាសនាអ៊ីស្លាម (Islamisme) មានកំណើតនៅអារ៉ាប់ ។

៤- សាសនាគ្រិស្ត (Christianisme) មានកំណើតនៅស៊ីរី ។

៥- សាសនាតៅ (Taiosme) មានកំណើតនៅប្រទេសចិន ។

៦- សាសនាស៊ិន្តូ (Shintoisme) មានកំណើតនៅជប៉ុន ។

ខ សាសនាឥណ្ឌា

១. សាសនាព្រាហ្មណ៍ : ចែកជាបួនសម័យធំៗ

ទី១ : សម័យអារ្យ៉ន.–

ជនជាតិអារ្យ៉ន មានដើមកំណើតនៅភូមិភាគ Caucase និងខ្ពង់រាប Pamir បានវាយលុកប្រទេសឥណ្ឌា (ប្រហែលជារវាង ២៥០០ - ១៥០០ ឆ្នាំមុន គ.ស.) បាននាំជំនឿលទ្ធិផ្សេងៗមកជាមួយផង ។

ទី២ : សម័យវេទ : ជនជាតិដើមនៅឥណ្ឌាគឺពួកទ្រាវិឌ (Dravidiens) មានជំនឿលទ្ធិមួយរបស់ខ្លួនរួចហើយ គឺគោរពធម្មជាតិ ដោយចាត់ទុកថាធម្មជាតិទាំងអស់សុទ្ធតែមានជីវិត(ជីវចលនិយម : Animisme) ដូចជាគោរព ទឹក ដី ភ្លើង ព្រៃភ្នំ ជាដើម ។ ដល់ពួកអារ្យ័ននាំជំនឿលទ្ធិថ្មីមក លទ្ធិថ្មីនេះពុំជំនួសជំនឿលទ្ធិចាស់ទាំងស្រុងបានទេ គឺផ្សំផ្សំគ្នា សំរបសំរួលចេញបានជាលទ្ធិថ្មីមួយ មានការចំរើនជាងមុន ហៅថា លទ្ធិវេទ ។ ក្នុងលទ្ធិវេទ គេគោរពបូជាទេវៈជាច្រើន តែទេវៈធំជាងគេ ព្រះឥន្ទ្រ ។

ទី៣ : សម័យព្រាហ្មណ៍

មានបដិវត្តន៍ធំមួយ គឺគេរំលំព្រះឥន្ទ្រចោល ហើយកសាងទេវៈថ្មីមួយជំនួស គឺព្រះព្រហ្ម ។ ហេតុដែលនាំអោយគេរំលំព្រះឥន្ទ្រ មកពីទេវៈអង្គនេះមានគុណវិបត្តិច្រើន ដូចជាផឹកស្រាស្រវឹងឡូឡា លួចប្រពន្ធពួកឥសីច្បាំងចាញ់គេញឹកញាប់ពេក –ល– លទ្ធិថ្មីបានបង្កើតអោយមាន លទ្ធិព្រហ្មចារិយៈ លទ្ធិអាត្មន លទ្ធិឧបនិស័ទ ។

ទី៤ : សម័យហិណ្ឌូ

ដោយមានលទ្ធិសាសនាថ្មីកើតល្មើង ដែលជាចលនាបដិវត្តន៍ប្រឆាំងនឹងលទ្ធិព្រាហ្មណ៍មានពុទ្ធសាសនា និង សាសនាជេនជាដើម មេសាសនាព្រាហ្មណ៍ភ្ញាក់ខ្លួន ក៏បានរៀបចំធ្វើបដិវត្តន៍មួយទៀតដើមបីទប់ទល់នឹងលទ្ធិថ្មីៗគឺ លទ្ធិហិណ្ឌូ។

ព្រះឥន្ទ្រផឹកស្រាសោមអស់ច្រើនស្រះ ពេលស្រវឹង ព្រះឥន្ទ្រគ្រវីញងខ្លួន គ្រវីក្បាលដើមបីសំដែងអំណាចខ្លួន ។

នៅរដូវរាំងរឹង ប្រជាជនសម័យវេទ ច្រើនបន់ស្រន់បួងសួងសុំអោយព្រះឥន្ទ្របង្អុរទឹកភ្លៀងនិងបញ្ចោញនូវពន្លឺថ្ងៃ ។ អ្នកចំបាំងតែងបន់ស្រន់ដល់ព្រះឥន្ទ្រមុនចូលប្រយុទ្ធហើយទេវៈអង្គនេះជាមេទ័ពរបស់ជនជាតិអារ្យ៉េននេះតែម្តង ក្នុងពេលវាយលុកប្រទេសឥណ្ឌា ។

មិនតែប៉ុននោះ គេចាត់ទុកថាព្រះឥន្ទ្រជាអាទិទេពបង្កើតលោកយើងនេះថែមទៀត ។

តែដល់ចុងសម័យវេទ ប្រជាប្រិយភាពព្រះឥន្ទ្រស្រុតចុះ ព្រោះព្រះឥន្ទ្រច្បាំងចាញ់ញឹកពេក មានគុណវិបត្តិច្រើនដូចជាផឹកស្រាស្រវឹង ល្ងង់ល្ងើ ក្លែងក្លាយ ល្មោភកាមគុំណា មានទេវីអមច្រើនពាន់ ហើយថែមទាំងលួចប្រពន្ធ ឬសីជាញឹកញាប់ទៀតផង ។ គុណវិបត្តិទាំងនេះ ធ្វើអោយព្រះឥន្ទ្របាត់បង់កិត្តិយស ហើយគ្មានមកពីអ្វីក្រៅពីអំនួតក្លែងក្លាយរបស់ព្រះឥន្ទ្រនៅពេលដែលឃើញគេលើកតំកើងខ្លួននោះល្មើយ ។ បន្ទាប់មក គេបានរំលំព្រះឥន្ទ្រចោល ហើយបង្កើតទេវៈមួយទៀតមកជំនួសគឺព្រហ្ម ។ សម័យថ្មីមួយ ក៏ចាប់ផ្តើមលើងគឺសម័យព្រាហ្មណ៍និយម ។

សេចក្តីអធិប្បាយមកខាងលើបង្ហាញមុខងារ ព្រះឥន្ទ្រក្នុងលទ្ធិវេទនិយម ។ ព្រះឥន្ទ្រជាមេទ័ពរបស់ពួកអារ្យ៉ាន តែក្រោយមកត្រូវធ្វើបដិវត្តន៍រំលំចោល ។ ចុះហេតុនៃការដួលរលំនេះមកពីគុណវិបត្តិរបស់ព្រះឥន្ទ្រ រឿងនេះទំនងជាមេទ័ពរបស់

អារ្យ៉ានដែលច្បាំងឈ្នះពួកម្ចាស់ស្រុកឥណ្ឌា ត្រូវគេគោរពកោតខ្លាចលើកតំកើងដូចព្រះយ៉ាង ដោយមានអំនួតនឹងកិត្តិយសនេះ មេទ័ពទាំងនោះត្រលប់ជាព្រហើនក្រាំងកាច រំលោភលើអ្នកតូចតាចមានការចាប់ប្រពន្ធគេជាដើម ។ គុណវិបត្តិនេះនាំអោយពួកអារ្យ៉ានមានការភ័យខ្លាចបាត់បង់ឫទ្ធានុភាព ក្រុមខ្លួនក៏ប្តូរអ្នកដឹកនាំថ្មី គឺបង្កើតវណ្ណៈថ្មីមកជំនួសដើម្បីរំងាប់កំហឹងអ្នកស្រុក ។ នេះជាពន្លឺមួយសំរាប់បញ្ជាក់អោយឃើញថា គេមិនគួរលើកតំកើងជនណាម្នាក់អោយខ្ពស់ពេកទេ ត្រូវតែមានការទិះទៀនផង សរសើរផង ។

២- សាសនាមានកំនើតមកពីណា ?

លក្ខណៈសំខាន់របស់សាសនាគឺជំនឿក្នុងអច្ឆរិយៈ ។ ខ្លាចកំលាំងធម្មជាតិ ដែលមានឫទ្ធិអំនាចខ្លាំង មនុស្សក៏លើកតំកើងធម្មជាតិគោរពនិងបំប្លែងជាអាទិទេព ជាទេវៈផ្សេងៗ ។ គេជឿដោយល្ងិតល្ងង់ថាភាវៈ មនោគតិនោះអាចដាក់ទោសមនុស្សបើគេមិនបន់ស្រន់ អាចជួយគេអោយបានសុខសប្បាយបើមានការគោរពបន់ស្រន់ពីមនុស្ស ។ ដូចនេះពិធីសក្ការបូជាសាសនាក៏មានកំណើតឡើង ។ ជាមួយគ្នានេះអ្នកបួសអ្នកថែរក្សា អង្គការនិងស្ថាប័នសាសនាផ្សេងៗក៏ចាប់ផ្តើមកើតឡើងដែរ ។ ដូចជាពួកអារ្យ៉ានដែលបានចូលមកលុកប្រទេសឥណ្ឌា មានកំលាចយ៉ាងខ្លាំងនូវកំលាំងធម្មជាតិថ្មី ហើយក៏លើកតំកើងគោរពតាមធម្មជាតិទាំងនោះជាអាទិទេព ។

៣- មុខងារ

លទ្ធិសាសនាមានមុខងារមួយសំខាន់ក្នុងអភិវឌ្ឍន៍វប្បធម៌ អរិយធម៌ជាតិ។តាំងពីបុរាណកាលមកសាសនាច្រើន ត្រូវគេទុកជាឧបករណ៍នយោបាយសំរាប់ប្រមូលផ្តុំប្រជារាស្ត្រអោយមានឯកភាពជាតិ ដើម្បីជាកំលាំង ។ កស្តុតាងច្បាស់គឺអរិយធម៌អង្គរ ដែលមានការរុងរឿងកំពូល គឺសាសនាមានមុខងារសំខាន់ណាស់ ។ លទ្ធិទេវរាជដែលស្តេចជ័យវរ្ម័នទី២បានអនុវត្តជាលើកដំបូងនៅលើភ្នំគូលេនជាពិធីសក្តិសិទ្ធិមួយអាចផ្តុំកំលាំងជាតិរំដោះកម្ពុជាចេញពីរនាចជ្វា ។ សាសនានេះឯង ដែលជាគោលពង្រឹងគ្រឹះនយោបាយនិងសេដ្ឋកិច្ចសម័យអង្គរ រហូតដល់អ្នកខ្លះបានហៅ

អរិយធម៌អង្គរថាអរិយធម៌សាសនា ។ នៅប្រទេសឥណ្ឌាសម័យដើមនយោបាយជាប់នឹងសាសនា ។ ចំពោះសាសនាពុំមែនគ្រាន់តែច្បាំងប្រកាប់ប្រចាក់ដើម្បីការពារជំនឿទេ តែជាប់ទាក់ទងនឹងនយោបាយផងដែរ នៅអឺរ៉ុបក្នុងមជ្ឈិមកាលក៏ដូចគ្នាដែរ អំណាចសាសនាមានឫទ្ធិអានុភាពខ្លាំងជាងអំណាចរដ្ឋ អំណាចស្តេចទៅទៀត ។

ប៉ុន្តែក្នុងសង្គមមានវណ្ណៈ សាសនាអាចផ្តល់ផលអាក្រក់ដល់វណ្ណៈមួយដែលបំរើវណ្ណៈមួយ ។ វណ្ណៈជិះជាន់កើតឡើង មនុស្សទៅជាល្បែងកំលាំងសង្គមដែលគ្មានអនុភាពចំពោះមុខធម្មជាតិ ។

ភាពទន់ខ្សោយនៃវណ្ណៈ ត្រូវគេជិះជាន់ក្នុងការប្រយុទ្ធនឹងវណ្ណៈជិះជាន់ បង្កើតអោយមានជំនឿថា មានជីវិតភាពដ៏មនោរម្យមួយនៅបរលោក មិនខុសពីអ្នកចុះចាញ់ធម្មជាតិ ជឿថាមានទេវតា មានខ្មោចអារក្សអ្នកតាល្ហើយ ។ អ្នកខ្លះខ្សោយក៏ផ្សងសាសនាបណ្តោតខ្លួនក្នុងភពអនាគតសាសនារបស់ខ្លួន ដើម្បីសេចក្តីសុខតាមបែបផែន បណ្តោយអោយវណ្ណៈជិះជាន់គេរស់នៅយ៉ាងសប្បាយទៅទៀត ។ ក្នុងពេលនេះ លទ្ធិសាសនាដោះអមសីលធម៌សង្គមអ្នកខ្សត់ខ្សោយអោយត្រាំរស់ក្នុងសភាពអយុត្តិធម៌ ការពារសភាពនឹងព្រឹងអំណាចរបស់វណ្ណៈអភិជន ។

ឧបសគ្គរីកចម្រើនភាពលេចចេញពីសាសនាមួយផ្នែកទៀត គឺត្រង់សាសនារារាំងល្បឿនលូតលាស់របស់ស្រុង សេចក្តីថាទេតបេះបេ ខស្បែះស្បែងនិយម ៗ កាលពីច្រើនសតវត្សមកហើយ អំណាចព្រះវិហារបានគាំមក់ហែងស្បង់ សម្រាប់អ្នកប្រាជ្ញវិទ្យាសាស្ត្រជាច្រើនព្រោះគំនិតស្បែងផ្តល់នូវសេចក្តីផ្តួលកាលផ្ទុយពីគំនិតក្នុងគម្ពីរ

សាសនា ជាហេតុនាំអោយខូចអានុភាពសាសនានេះអែង ។ អំនាចព្រះវិហារហាមឃាត់ការផ្សាយគំនិតជឿនលឿន ចាប់អ្នកជឿនលឿននិយមដាក់គុក ជួនកាលចាប់ដុតទាំងរស់ តុលាការសាសនាបានប្រហារអ្នកបដិវត្តន៍គំនិត ក្នុងចំនោមនោះ មានអ្នកប្រាជ្ញស្យង់ស៍ខាន់ជាច្រើនរូបដូចជា Giordano Bruno, Lucilio Vanini ... ល ... ។

ទោះបីយ៉ាងនេះក្តីអំនាចព្រះវិហារទប់អភិវឌ្ឍន៍ស្យង់មិនជាប់ ។ សព្វថ្ងៃនេះដោយបដិសេធសិទ្ធិស្យង់មិនកើតអ្នកកាន់អំនាចព្រះវិហារ ខំផ្សះផ្សារស្យង់និងសាសនា ខំស្រាយបញ្ជាក់ថា របកគំហើញស្យង់ពុំមែនផ្ទុយនិងជំនឿសាសនាទេ ។ ប៉ុន្តែស្យង់និងសាសនាមិនអាចជានានឹងគ្នាវិញឡើយ ទីណាស្យង់ចំរើន ទីនោះសាសនាចុះថយ ទីណាស្យង់មិនទាន់រីកចំរើន ទីនោះសាសនាលូតលាស់ ។

សេចក្តីស្រាយមកហើយនេះ បញ្ជាក់អោយឃើញថាលទ្ធិសាសនាកើតឡើងពីកលាចធម្មជាតនៅពេលមនុស្សល្ងង់ខ្លៅ ។ ជំនឿនេះថយឥទ្ធិពលទៅវិញចំពោះមុខអភិវឌ្ឍន៍ស្យង់ ។ ក្នុងសង្គមមនុស្សវិញ សាសនាមានមុខងារសំខាន់ អាចជាកំលាំងពង្រឹងនយោបាយសេដ្ឋកិច្ច នឹងអាចជាគ្រឹះអភិវឌ្ឍន៍ជាតិ ប៉ុន្តែសាសនាអាចទៅជាឧបករណ៍របស់វណ្ណៈមនុស្សមួយ ពង្រឹងការជិះជាន់របស់គេ បិទបាំងការពិតតាមរនាំងសាសនា ដើម្បីបន្តអំនាចការជិះជាន់ និងរស់នៅយ៉ាងសង្ហារតទៅទៀត ។

ប្រធានទី៧

> ក្នុងសម័យវេទ ព្រះឥន្ទ្រមានមុខងារអ្វីខ្លះ ? ហេតុអ្វីបាន
> ជាសម័យក្រោយវេទ គេធ្វើបដិវត្តន៍រំលំព្រះឥន្ទ្រ ?

កាលពីច្រើនសតវត្សមុន គ.ស ជនជាតិអារ្យ៉ែន (Aryens) បានវាយលុកអឺរ៉ុបមួយផ្នែកហើយមួយទៀតបានចូលមកលុកលុយប្រទេសឥណ្ឌាខាងជើង។ ដោយជនជាតិថ្មីជាអ្នកចេះជិះជាងម្ចាស់ស្រុក ក៏យកជោគជ័យលើពួកនេះបាន ហើយយកលទ្ធិសាសនាជំនឿខ្លួនមកផ្សព្វផ្សាយ ។ លទ្ធិថ្មីប៉ះទង្គិចនឹងលទ្ធិ ជំនឿអ្នកក្នុងស្រុក រួមផ្សំគ្នាកើតជាលទ្ធិថ្មីមួយហៅថា លទ្ធិវេទ ។ ក្នុងសម័យវេទនិយម នេះ គេគោរពទេវៈជាច្រើនតាមការបង្កើតរបស់តាបសឫសីតែទេវៈមានមុខមាត់ជាងគេគឺព្រះឥន្ទ្រ ។ តើព្រះឥន្ទ្រមានមុខងារអ្វីខ្លះ? ហើយដល់សម័យក្រោយមកហេតុអ្វីបានជាគេទាត់ព្រះឥន្ទ្រចោល ?

ព្រះឥន្ទ្រ ជាទេវៈ មានប្រជាប្រិយភាពជាងគេទាំងអស់នៅសម័យវេទ ប្រកបដោយរូបរាងយ៉ាងកំនាចអស្ចារ្យ ។ ទេវៈអង្គនេះតែងកាន់ដំបងពេជ្រនៅដៃ ។ តាមទេវសាស្រ្ត ដំបងពេជ្រតំណាងពន្លឺរន្ទះ គឺជាអាវុធយ៉ាងសំខាន់ ។ ជួនកាលព្រះឥន្ទ្រកាន់ធ្នូសរនិងកង្វេរ ដែកថែមទៀត ។

មុខងារសំខាន់របស់ព្រះឥន្ទ្រ ដំបូងល្បីយគឺជាអ្នកបំផ្លាញនូវ ការរាំងស្ងួតនិងសភាពងងឹត ។ បន្ទាប់មកព្រះឥន្ទ្រជាមេទ័ព រឺជាទេវៈចំបាំង ដែលបានជួយធ្វើសង្រ្គាមពួកអារ្យ៉ែន ។ គម្ពីរវេទបានអោយដឹងថា មុនពេលចេញច្បាំង

២- ពុទ្ធសាសនា :

ជាចលនាបដិវត្តន៍ផ្នែកគំនិតជំនឿដឹកនាំដោយព្រះពុទ្ធ នៅក្នុងសតវត្សទី ៦ មុន គ.ស. គឺប្រហែលគ្នានឹងកំណើតលទ្ធិ ព្រាហ្មណ៍និយម ។ ដល់សតវត្សទី ១ នៃ គ.ស. ក្នុងរាជ្យព្រះបាទកនិស្កៈ ពុទ្ធសាសនាចែកជាពីរនិកាយ (Secte) គឺ ហីនយាន (Petit Véhicule) និងមហា-យាន (Grand Véhicule)

គ- សាសនាខ្មែរ :

មុនពួកអារ្យ៉ែននាំលទ្ធិសាសនាមកផ្សាយនៅឥណ្ឌា ជនជាតិដើមទ្រាវិឌ មានលទ្ធិជំនឿខ្លួនរួចហើយ ។ លទ្ធិថ្មីចូលមករលាយចូលផ្សំនឹងលទ្ធិម្ចាស់ស្រុក។ ខ្មែរយើងក៏ដូចគ្នាដែរ មុនពេលឥណ្ឌានាំលទ្ធិសាសនាគេមក ខ្មែរយើងមានជំនឿលទ្ធិមួយមុនរួចទៅហើយ ដូចជានិយមគោរពកំលាំងធម្មជាតិ ជឿថាធម្មជាតិសុទ្ធតែមានព្រលឹង មានកំលាំងសក្តិសិទ្ធិ គោរពអ្នកតា គោរពមេបាដែលយកធម្មជាតិជាតំណាង ថ្មតំណាងអ្នកតា អ្នកតាតំណាងធម្មជាតិ រឺ មនុស្សដែលស្លាប់ទៅហើយ ។

ចាប់ពីសតវត្សទី ១ មក ខ្មែរបានទទួលឥទ្ធិពលសាសនាធំៗពីររបស់ឥណ្ឌាគឺ សាសនាព្រាហ្មណ៍និងពុទ្ធសាសនា ។ ទោះបីយ៉ាងនេះក៏ដោយ ក៏ឥទ្ធិពលជំនឿខ្មែរពីដើម នៅមានសេសសល់ដល់សព្វថ្ងៃនេះដែរ ។

ប្រធានទី ៦

លទ្ធិ សាសនាជាអ្វី ? មានកំណើតមកពីណា ?

មានមុខងារយ៉ាងណាខ្លះក្នុងសង្គម ?

ជាតិសាសន៍នីមួយៗតែងមានពិធីជំនឿលទ្ធិសាសនារបស់ខ្លួន ។ អង្គការរដ្ឋតែងជួយជ្រោមជ្រែងពង្រីកនិងការពារលទ្ធិសាសនានេះផងទៀត ព្រោះសាសនាជាកំលាំងធ្វើអោយអរិយធម៌ល្អតលាស់ផងដែរ ។ តើលទ្ធិសាសនាជាអ្វី ? មានកំណើតមកពីណា ? មានមុខងារយ៉ាងណា ?

១- លទ្ធិសាសនាជាអ្វី?

គឺជាចំនងភ្ជាប់មនុស្សទៅនឹងអាទិទេព ។ គំនិតសាសនាជាប់ទៅនឹងសញ្ញាណខ្ពស់ជាងធម្មជាតិ រឺ យ៉ាងហោចណាស់ទៅនឹងអារម្មណ៍ ដែលន័យពិតរបស់វត្ថុ ពុំមែនស្ថិតនៅលើសភាពជាក់ស្តែងដែលយើងឃើញរាល់ថ្ងៃទេ គឺមានលោកអាថ៌កំបាំងមួយទៀតដែលនៅក្នុងនោះ បរិស័ទអាចទាក់ទងបាន ។ ខ្ពស់ជាងតថភាពពិសោធន៍មានវិស័យសក្ការៈជាដើម ដែលបរិស័ទអាចឈោងចាប់បាន ។ លទ្ធិសាសនាធំៗចេញមកពីអាទិទេព ។ អាទិទេពសាសនាគ្រីស្តនិយាយមកកាន់បរិស័ទកាតុលិចក្នុងគម្ពីរប៊ីប (Bible) អាទិទេពអុីស្លាម និយាយក្នុងគម្ពីរកូអាន (Coran) អាទិទេពហិណ្ឌូ និយាយក្នុងគម្ពីរវេទ ។

ប្រធានទី៨

> ក្នុងសម័យវេទ គេគោរពព្រះឥន្ទ្រដល់សម័យព្រាហ្មណ៍គេគោរពព្រះព្រហ្មទៅវិញ ។ តើក្នុងសម័យព្រាហ្មណ៍និយមមានលទ្ធិអ្វីខ្លះ កើតឡើងដែលជាហេតុនាំអោយ គេចាត់ទុកថាមានបដិវត្តន៍ក្នុងសាសនា ?

លទ្ធិពួកជនជាតិអារ្យ៉ានដែលជាអ្នក វាយលុកលុយឥណ្ឌាផ្សំផាំមួយលទ្ធិម្ចាស់ស្រុកកកើតជាលទ្ធិថ្មីមួយហៅថា " វេទនិយម " ។ ដល់ក្រោយមកមានបដិវត្តន៍ធំមួយក្នុងវិស័យសាសនា គឺគេទំលាក់ព្រះឥន្ទ្រដែលជាទេវៈសំខាន់រួចបង្កើតព្រះព្រហ្មជំនួសវិញហើយចាប់ផ្ដើមសម័យព្រាហ្មណ៍និយមឡើង ។ តើក្នុងសម័យថ្មីនេះ .មានលទ្ធិថ្មីណាខ្លះកើតឡើង ។

ទេវៈសំខាន់ក្នុងសម័យវេទ គឺព្រះឥន្ទ្រត្រូវគេរំលំចោលដោយហេតុថាទេវៈអង្គនេះមានគុណវិបត្តិ ច្រើនពេកដូចជាផឹកស្រាស្រវឹង អួតក្អេងក្អាង លួចប្រពន្ធគេជាពិសេសច្បាំងចាញ់គេញាប់ពេក ។ គេបង្កើតទេវៈថ្មីមកជំនួសគឺ ព្រះព្រហ្មដំបូងព្រះព្រហ្មជាទេវៈគ្មានរូបទេ គឺគ្រាន់តែជាសភាវធម៌ តែក្រោយមកដើម្បីស្រួលគោរពបូជា គេក៏បង្កើតរូបមានមុខបួន ។

ក្នុងលទ្ធិថ្មីនេះ គេចាត់ទុកថាព្រះព្រហ្មជាទេវៈបង្កើតលោក ។ លទ្ធិសំខាន់បីកើតឡើង គឺលទ្ធិព្រហ្មចារិយលទ្ធិ អាត្ម័ន និងលទ្ធិឧបនិស័ទ ។

លទ្ធិព្រហ្មចារិយៈ គឺជាទ្រឹស្ដីពន្យល់អោយមនុស្សកសាងអំពើល្អ ដើម្បី

អោយព្រលឹងបានទៅរួបរួមជាព្រហ្មនវិញ ។ អ្នកបួសមានពីរប្រភេទ គឺសមណព្រាហ្មណ៍ដែលជាអ្នកបួសប្រព្រឹត្តព្រហ្មចារិយធម៌ - អត់ប្រពន្ធកូន នឹងពួកគហបតីព្រាហ្មណ៍ ដែលជាអ្នកនៅផ្ទះមានប្រពន្ធកូន ប្រកបមុខរបរដូចជនធម្មតា ។ គេចែកឆាកជីវិតជាបួនក្នុងមនុស្សម្នាក់ៗ ។ ផ្នែកទី១គឺមនុស្សម្នាក់ត្រូវចំនាយពេលរស់នៅជាមួយអ្នកបួស ដើម្បីរៀនសូត្រផ្នែកផ្លូវធម៌អស់រយៈពេលពី ៦ ឆ្នាំទៅ ៣០ ឆ្នាំ ផ្នែកទី ២ នៃឆាកជីវិតគឺត្រូវខំប្រឹងប្រកបការងារចិញ្ចឹមគ្រួសារ ផ្នែកទី ៣ គឺត្រូវប្រគល់ទ្រព្យសម្បត្តិទៅអោយកូន ហើយទៅរស់នៅក្នុងព្រៃដើម្បីស្វែងរកធម៌ ។ ផ្នែកទី៤គឺឆាកជីវិតរបស់អ្នកបួស ។ នេះជាបដិវត្តន៍ក្នុងកិច្ចប្រតិបត្តិនៅក្នុងលទ្ធិថ្មី ព្រោះកាលពីសម័យវេទពួកឥសីដែលជាអ្នកបួសរស់ក្នុងសង្គមមនុស្ស ហើយព្យាយាមអធិប្បាយជាកំណាព្យពីសភាវៈរបស់ធម្មជាតិដែលផ្តល់គុណសម្បត្តិគុណវិបត្តិដល់មនុស្ស ចំនែកក្នុងសម័យថ្មីនេះវិញគេចំនាយពេលមកមើលខាងក្នុងជីវិតរបស់មនុស្ស ពិចារណាពីកំនើតសុខទុក្ខរបស់មនុស្សក្នុងលោកនេះនិង លោកខាងមុខ ។ បដិវត្តន៍មួយទៀតគឺគេវិលមករកការប្រតិបត្តិរបស់មនុស្សនេះវិញ សម័យវេទ គេនិយមការបន់ស្រន់ព្រោះទេវៈជាអ្នកផ្តល់សុខទុក្ខអោយមនុស្ស តែសម័យព្រាហ្មណ៍មនុស្សម្នាក់ៗ ពុំមែនត្រូវបន់ស្រន់ទេ គឺត្រូវកសាងខ្លួនដោយខ្លួនឯងដូចជាឆាកជីវិតបួននេះជាដើម ។

លទ្ធិ អាត្មន ជា លទ្ធិខ្ពស់ត្រៃលែងក្នុងលទ្ធិព្រាហ្មណ៍ ។ ក្នុងលទ្ធិនេះគេពន្យល់ថាមនុស្សស្លាប់ហើយព្រលឹងរឺអាត្មន របស់មនុស្សបានទៅទុំនៅដើមឈើអស់មួយរយៈពេលទើបទៅសំចតនៅព្រះចន្ទ ។ គេយល់ថាអាត្មនជាព្រលឹង

មនុស្សម្នាក់ៗ មហាត្ម័ន រឺព្រហ្ម័នជាព្រលឹងសាកល ។ អាត្ម័នរបស់មនុស្សម្នាក់ អាចទាក់ទងនឹង ព្រហ្ម័នបានតាមអំពើល្អ ។

មហាត្ម័នរឺព្រហ្ម័ននេះ គឺព្រះព្រហ្មនេះអែង ។ ដូចនេះពេលមនុស្សស្លាប់ អាត្ម័នមិនស្លាប់ទេ គឺបន្ដដំណើរទៅសណ្ឋិតក្នុងរូបកាយថ្មីមួយទៀត តាមកំលាំងកម្មិន ។ កម្ម័នជាកំលាំងរុញច្រានអាត្ម័នពីរូបកាយដែលស្លាប់ទៅកាន់រូបថ្មីតាមអំពើដែលខ្លួនបានកសាង ។ ការវិលវល់ចេញពីរូបមួយទៅរូបមួយនេះគេហៅថា សំសារៈ ។ ដូចនេះរនាំង បាំងមិនអោយអាត្ម័នទៅជួបព្រហ្ម័នគឺកម្ម័ននេះអែង ត្រង់នេះបង្ហាញនូវគំនិតបដិវត្តន៍មួយដែរ ព្រោះសម័យវេទ សុខទុក្ខ ល្អអាក្រក់ ស្ថិតនៅលើជំនឿទៅលើអាទិទេព ការបន់ស្រន់នេះជាដើម មកដល់សម័យព្រាហ្មណ៍ ល្អអាក្រក់ស្ថិតនៅលើអំពើរបស់ខ្លួនទៅវិញ ។

លទ្ធិ ឧបនិស័ទ ជាទ្រឹស្ដីមួយមានបំនងបំបាត់ការវិលកើតវិលស្លាប់ ធ្វើអោយវិញ្ញាណរួចជ្រះស្រលះដើម្បីសំរេច មោក្សៈ គឺអាត្ម័នវិលទៅចូលក្នុងព្រហ្ម័នវិញ មានវិធីសំខាន់ពីរ គឺ តបៈ និង យោគៈ គឺរំងាប់កាមកិលេសតាមផ្លូវកាយនិងតាមផ្លូវចិត្តអោយស្ងប់ ។

រួមសេចក្ដីមកលទ្ធិព្រាហ្មណ៍ ជាលទ្ធិបន្ដពីលទ្ធិវេទ តែមានការប្រែប្រួលមួយកំរិតសម័យនេះមនុស្សវិលមកមើលបញ្ហាមនុស្ស ខ្លួនអែងនិងជីវិតមនុស្សវិញ ពុំមែនដូចសម័យវេទដែលសំលឹងមើលតែធម្មជាតិខាងក្រៅនេះទេ ។

គេទុកជាបដិវត្តន៍មួយខាងសាសនា គឺរំលំព្រះឥន្ទ្រដែលជាទេវៈប្រុសរប៉ុចលួចប្រពន្ធគេ ហើយយកទេវៈថ្មីមកជំនួសឋានលក្ខណៈប្រសើរជាងមុន ។ គេចាត់ទុកជាបដិវត្តន៍សង្គមជាងថែមទៀត ព្រោះលទ្ធិថ្មីបានអប់រំមនុស្សអោយកសាងសេចក្ដីសុខរបស់ខ្លួនដោយខ្លួនឯង ពុំមែនបន់ស្រន់ទេវៈដូចសម័យវេទឡើយ ។ ម្យ៉ាងទៀតគេថាលទ្ធិអាត្មន់ជាលទ្ធិខ្លួនឯង ព្រោះអាត្មន់ជាមហាត្មន រឺព្រហ្មន ព្រហ្មន៍គឺខ្លួនឯង ។

ពុទ្ធសាសនា

១. កំណើត :

នៅប្រទេសឥណ្ឌា ក្នុងសតវត្សទី ៦ មុន គ. ស ។ ចាប់ពីសតវត្សទី ១ ចែកជាពីរនិកាយ (Secte) គឺ និកាយ ហីនយាន និង មហាយាន ។

– និកាយ ហីនយាន (Petit Véhicule) គោរពព្រះពុទ្ធ សមណ-គោតម ដែលត្រាស់ដឹងសម្មាសម្ពោធិញ្ញាណនិងទ្រង់បានចូលព្រះនិព្វានបាត់ទៅហើយ ។ ប្រទេសនិយមពុទ្ធសាសនាហីនយាន គឺ : ខ្មែរ . សៀម . លាវ . ភូមា ឥណ្ឌា . លង្កា – ល –

– និកាយ មហាយាន (Grand Véhicule) ពុំគោរពព្រះពុទ្ធទេ តែគោរពពោធិសត្វដូចជា អវលោកិតេស្វរៈ រី លោកកេស្វរៈ មញ្ជុស្រី មៃត្រេយ ប្រជ្ញា បារមិតា – ល – យួន ចិន ជប៉ុន ទីបេ ជាប្រទេសកាន់ពុទ្ធសាសនាមហាយាន ។

២. ពុទ្ធប្រវត្តិសង្ខេប :

ជាបុត្រព្រះ សុទ្ធោទន៍ និងនាង សិរិមហាមាយា ជាក្សត្រសោយរាជ្យ នគរ កបិលពស្តុ (នេប៉ាល់សព្វថ្ងៃ) មហេសីព្រះនាមពិម្ពាយសោធរា រាជបុត្រ នាម រាហុលកុម៉ារ ។ ព្រះពុទ្ធនាម សិទ្ធត្ថ ។

– ព្រះជន្ម ១៦ វស្សា បានទទួលរៀបអភិសេក

– ព្រះជន្ម ២៩ វស្សា បានចេញទៅបួស

– ព្រះជន្ម ៣៥ វស្សាបានត្រាស់ជាព្រះពុទ្ធ

– ព្រះជន្ម ៨០ វស្សា ចូលបរិនិព្វាន

៣. ទ្រឹស្តី :

ក. អរិយសច្ច : (Nobles Vérités)

ខ. បដិច្ចសមុប្បាទ (Causalité)

គ. អនត្តា : (Non-soi)

ប្រធាន ទី៩

គោលសំខាន់នៃទស្សនវិជ្ជា

ក្នុងពុទ្ធសាសនា

ប្លង់

១- អរិយសច្ចៈ ៤ :

- ទុក្ខ
- សមុទយៈ
- និរោធ
- មគ្គៈ

២- កម្មផល

៣- បដិច្ចសមុប្បាទ

៤- អនត្តៈរឺអនាត្មន

ពុទ្ធសាសនាអាចចាត់ទុកថាជាទស្សនវិជ្ជាក៏បាន ជាធម៌សំរាប់ប្រតិបត្តិដើម្បីរំដោះខ្លួនពីសេចក្តីទុក្ខក៏បាន ។ ជាបឋម ពុទ្ធសាសនាបង្រៀនអោយសំគាល់ដំណើរចិត្ត រួចពន្យល់ពីដំណើរលោករបស់មនុស្សដែលទាក់ទងទៅនឹងការវិលវល់

របស់សត្វលោកតាមផ្លូវចិត្តនេះអែង ។ ជាពិសេសពុទ្ធសាសនាបានដៅផ្លូវប្រតិបត្តិដើមបីអោយមនុស្សយកមកអនុវត្តផ្ទាល់ខ្លួនអែង ។ តើគោលសំខាន់ដែលព្រះពុទ្ធបានដៅមកមានអ្វីខ្លះ ?

ទស្សនវិជ្ជាសំខាន់ដែលព្រះពុទ្ធរកឃើញ គឺទ្រឹស្តីអរិយសច្ចៈ (Nobles vérités) ។ តើអរិយសច្ច ជាអ្វី ?

គឺជាសច្ចៈ គឺការពិតដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ ។ ព្រះពុទ្ធរកឃើញថា ការពិតសំខាន់ដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់មានបួន ហៅថាចតុរារិយសច្ច គឺ: ទុក្ខអរិយសច្ចៈ សមុទយអរិយសច្ច និរោធអរិយសច្ចៈនិងមគ្គអរិយសច្ចៈ ។

ទុក្ខអរិយសច្ច ជាសេចក្តីពិតមួយ គឺថាមានជីវិតពិតជាមានទុក្ខ ពុំអាចជៀសវាងបានឡើយ គ្រាន់តែអ្នកខ្លះមានទុក្ខតិច អ្នកខ្លះមានទុក្ខច្រើនតែប៉ុននោះ ។

សមុទយអរិយសច្ច ជាសេចក្តីពិតមួយ គឺថា ទុក្ខរបស់មនុស្សពិតជាមានហេតុ ។ ហេតុសំខាន់មានពីរគឺ លំដាប់គឺតណ្ហា (passion) និង អវិជ្ជា (Ignorance) ។

និរោធអរិយសច្ចៈ ជាសេចក្តីពិតមួយគឺថា ទុក្ខពិតជាអាចរំលត់ទៅវិញបាន។ គេបំបាត់ទុក្ខដោយគាស់រំលើង ហេតុ របស់ទុក្ខ គឺបំបាត់តណ្ហា និងអវិជ្ជានេះអែង ។

មគ្គអរិយសច្ច ជាសេចក្តីពិតគឺថាទុក្ខអាចរំលត់ទៅវិញតាមផ្លូវ វិធីមធ្យោបាយត្រូវ ។ ព្រះពុទ្ធបានកំនត់យកផ្លូវកណ្តាល (មជ្ឈិមាបដិបទា) ដោយប្រតិបត្តិយ៉ាងខ្ជាប់ខ្ជួននូវមគ្គ ៨យ៉ាងដែលគេហៅថា អដ្ឋង្គិកមគ្គ គឺការយល់ឃើញក្នុងផ្លូវ

ត្រូវហៅថា សម្មាទិដ្ឋិ ការត្រិះរិះក្នុងផ្លូវត្រូវហៅថា សម្មាសង្កប្ប សំដីត្រឹមត្រូវ ហៅថា សម្មាវាចា ប្រព្រឹត្តតែអំពើត្រឹមត្រូវហៅថា សម្មាកម្មន្ត ចិញ្ចឹមជីវិតក្នុងផ្លូវត្រូវហៅថា សម្មាអាជីវៈ ការព្យាយាមត្រឹមត្រូវហៅថា សម្មាវាយាម ការរំលឹកខ្លួនអោយដូងស្មារតីត្រឹមត្រូវហៅថា សម្មាសតិ ការធ្វើសមាធិត្រឹមត្រូវហៅថា សម្មាសមាធិ ។

ទ្រឹស្តីសំខាន់មួយទៀត គឺទ្រឹស្តីកម្មផល ។ តើកម្មផលក្នុងលទ្ធិពុទ្ធសាសនាមានន័យដូចម្តេច ?

តាមទស្សនៈពុទ្ធនិយម សត្វលោកតែងវិលកើត វិលស្លាប់ មិនចេះចប់ក្នុងវដ្តសង្សារ ។ មានជីវិតរមែងជួបប្រទះនឹងទុក្ខសោក រោគាព្យាធិសេចក្តីលំបាក ហើយកើតមកតែងចាស់ - ឈឺ - ស្លាប់ទៅវិញ ។ តាមពុទ្ធលទ្ធិ ភាវៈកើតឡើងខ្លួនឯងតាមកំនត់ច្បាប់ធម្មជាតិ ។ ធាតុដែលនាំអោយកើត រឺស្លាប់គឺ ខន្ធទាំង ៥ ហៅថាបញ្ចក្ខន្ធ មានរូបក្ខន្ធ - វេទនាខន្ធ - សញ្ញាខន្ធ - សង្ខារខន្ធរ៍ ញាណក្ខន្ធ សេចក្តីថា ជាការរួមផ្គុំផ្សំរវាងធាតុទាំងឡាយ ។ ភាវៈមានកំនើតហើយចំធាត់រួចទ្រុឌទ្រោមទៅវិញ រួចធាតុក៏ផ្គុំផ្សំជាថ្មីកើតជាជីវិតថ្មីមួយទៀត ។ ដូចនេះ ជីវិតថ្មីមានជាប់ទាក់ទងទៅនឹងជីវិតចាស់ ចំនែកកំលាំងអន្ទោលចុះឡើងពីជីវិតមួយទៅជីវិតមួយ គឺ កម្មផល ។ តើកម្មផលជាអ្វី ?

កម្មមានន័យថាអំពើ ផលជាផ្លែផ្កាលេចចេញពីអំពើ ។ ដូចនេះ តាមទស្សនៈពុទ្ធនិយមផលល្អ រឺ អាក្រក់បានមកពីការកសាងរបស់ខ្លួន ពុំមែនមកពីអាទិទេពទេ ។ អំពើល្អនិងអំពើអាក្រក់ពុំអាចសងគ្នាបានឡើយ ។ សេចក្តី

ថាអំពើអាក្រក់ផ្តល់ផលអាក្រក់ អំពើល្អផ្តល់ផលល្អ បើអំពើនោះល្អផង អាក្រក់ផង ផលក៏ត្រូវល្អផង អាក្រក់ផងដែរ ។

រួមសេចក្តីមក ទ្រឹស្តីកម្មផល ជាទ្រឹស្តី ទំនាក់ទំនងហេតុផល ។ ទ្រឹស្តីនេះ ព្រះពុទ្ធបានពន្យល់យ៉ាងក្បោះក្បាយហើយដាក់ឈ្មោះថា ទ្រឹស្តី បដិច្ចសមុប្បាទ ។ តើ បដិច្ចសមុប្បាទ ជាអ្វី ?

គឺជាធម្មភាពភ្ជាប់ហេតុទៅនឹងផល (Loi de causalité) ។ការៈទាំងអស់ដែលកើតឡើងសុទ្ធតែមានបច្ច័យទាក់ទងគ្នា បើនេះមាន នោះក៏មាន បើនេះគ្មាន នោះក៏គ្មាន ។

ដំណើរវិលកើតវិលស្លាប់របស់មនុស្ស ទ្រឹស្តីបដិច្ចសមុប្បាទ បានប្រទាក់គ្នាជាកំរងប្រទាក់នូវហេតុ ១២ យ៉ាង គឺ អវិជ្ជា (igno rance) សង្ខារ (formation) វិញ្ញាណ (conscience) នាមរូប (mentalité et physigue) អាយតនៈ (sens) ផស្ស (contact sensoriel) វេទនា (sensation) តណ្ហា (désir, soif) ឧបាទាន (attachement) ភព (existence) ជាតិ (naissance) ជរា (Vieillesse) នាំអោយកើតមរណៈ (mort) ។ បើធាតុណាមួយកើតឡើង ធាតុដទៃក៏មានកំនើតជាបន្តបន្ទាប់រហូតដល់ មរណៈ ។

ទ្រឹស្តីសំខាន់មួយទៀត ដែលជាប្រតិកម្មប្រឆាំងនឹងលទ្ធិសាសនាព្រាហ្មណ៍ ក្នុងសម័យ ព្រាហ្មណ៍និយម គឺទ្រឹស្តី អនត្តៈ រឺ អនាត្មន ។ ក្នុងសម័យព្រាហ្មណ៍និយម គេជឿថា ព្រះព្រហ្មជាទេវៈបង្កើតលោក បង្កើតមនុស្សក្នុង

ខ្លួនមនុស្សមាន អាត្មន់ រឺ ព្រលឹងដែលចេញពីរូបមួយទៅមួយតាមកំលាំង កម្មិន ។ អាត្មន់ជាព្រលឹងមនុស្សម្នាក់ៗ ព្រហ្មន់ជាព្រលឹងសកល រឺ មហាត្មន់ ។ អាត្មន់អាចវិលទៅជួបព្រហ្មន់វិញបាន ។ ព្រះពុទ្ធបដិសេធជំនឿបែបនេះដោយពន្យល់ថាគ្មានអាត្មន់ រឺ ព្រលឹងទេ ព្រហ្មន់ក៏គ្មានដែរ ។

រួមសេចក្តីមក ទ្រឹស្តីរបស់ព្រះពុទ្ធដូចបានបង្ហាញមកនេះជាទ្រឹស្តីទស្សនវិជ្ជាសំខាន់ៗ ដែលមានលក្ខណៈស្របនឹងស្យង់ជាច្រើន ។ ទ្រឹស្តីនេះ ជាគំនិតបដិវត្តន៍មួយក្នុងសង្គមឥណ្ឌា ព្រោះទ្រឹស្តីរបស់ព្រះពុទ្ធប្រឆាំងនឹងជំនឿក្នុងលទ្ធិព្រាហ្មណ៍ ។ ព្រះពុទ្ធទ្រង់បានត្រិះរិះពិចារណាពីជីវិតរបស់មនុស្ស ស្វែងរកសច្ចៈ ដែលជាផ្លូវស្វែងរក សុខៈ ហើយទីបំផុតបានសំរេចដូចបំណងរបស់លោក តាមវិធីពិចារណាពិសោធន៍អស់ច្រើនឆ្នាំ ។ ដូចនេះទ្រឹស្តីរបស់លោកជាទស្សនវិជ្ជា មានលក្ខណៈ មនុស្សនិយម ពោលគឺមិនពិចារណាពីអាទិទេពទេ តែត្រលប់មកពិចារណាពីសុខទុក្ខរបស់មនុស្ស នេះវិញ ព្រមទាំងបដិសេធអាទិទេពទៀតផង ។

ប្រធានទី១០

អាទិទេពក្នុងត្រីមូរ្តិ

លទ្ធិសាសនាមានចំនាស់ជាងគេនៅឥណ្ឌា គឺលទ្ធិព្រាហ្មណ៍ ។ ដំបូងលទ្ធិនេះកើតឡើងដោយបន្សំរវាងជំនឿអ្នកស្រុក និងជំនឿជនជាតិអារ្យ៉ន ហើយគេហៅថា លទ្ធិ វេទនិយម ។ វេទនិយមបានប្តូរទំរង់ជាលទ្ធិព្រាហ្មណ៍និយមចាប់ពីសតវត្សទី ៦ មុន គ.ស. មក ។ ដោយមានការប្រកួតប្រជែងនឹងពុទ្ធសាសនា អ្នកកាន់កាប់ផ្សាយលទ្ធិព្រាហ្មណ៍ក៏ខិតខំច្នៃលទ្ធិសាសនាខ្លួនអោយកាន់តែមានភាពប្រសើរជាងមុន ហើយគេ សន្មតហៅថាសាសនាហិណ្ឌូ ។ ក្នុងសាសនាហិណ្ឌូមានទស្សនៈសំខាន់មួយលេចមុខមាត់ជាងគេ គឺការគោរពអាទិទេពក្នុងត្រីមូរ្តិ ។ តើត្រីមូរ្តិជាអ្វី ?

ក្នុងសម័យវេទ គេគោរពព្រះឥន្ទជាធំ ក្នុងសម័យព្រាហ្មណ៍ គេគោរពព្រះព្រហ្មជាធំ មកដល់សម័យហិណ្ឌូ គេគោរពទេវៈធំៗបី គឺព្រះ ព្រហ្ម ព្រះវិស្ណុ និងព្រះ សិវៈ រឺឥសូរ រួមជាមួយគ្នាហៅថាត្រីមូរ្តិ ។

គម្ពីរខ្លះបានបង្ហាញថាវិស្ណុជាអាទិទេពធំជាងគេ គម្ពីរខ្លះទៀតថាព្រះព្រហ្មធំជាងគេ គម្ពីរខ្លះទៀតថាព្រះឥសូរធំជាងគេ ។ បានជាដូចនេះគឺមកពីអ្នកដឹកនាំក្រុមទាំងបីចង់ប្រនាំងប្រជែងគ្នាយកធំរៀងៗខ្លួន ម្លោះហើយក៏ខំរូតផ្សាយពីសកម្មភាពរបស់អាទិទេពខ្លួន ។

អ្នកចាត់ទុកថាវិស្ណុរឺនារាយណ៍ជាអាទិទេពធំបានសំអាងទៅលើមុខងារសំខាន់

របស់វិស្ណុគឺការបង្កើតលោក ។ គេបង្ហាញថាព្រះវិស្ណុបានផ្ទំលក់ស៊ុបលើនាគដែលបើកពារពែការពារហើយមានផ្កាឈូកមួយផុសចេញពីផ្ចិតរបស់វិស្ណុ ។ ព្រះព្រហ្មមុខបួនអង្គុយលើផ្កាឈូកនោះ ហើយមានព្រះនាងលក្ស្មីជាមហេសីអង្គុយច្របាច់ជើង ។ វិស្ណុដែលផ្ទំលក់នេះ តាមទស្សនវិជ្ជាថាជាធាតុអកម្ម ព្រះព្រហ្មជាធាតុសកម្ម ។ ដូចនេះព្រះវិស្ណុជាទេវៈ បង្កើតលោកផង ហើយជាទេវៈការពារលោកផង ។ ដើម្បីការពារលោក ព្រះវិស្ណុបានបែងចេញជា អវតារ ។ អវតារទាំងអស់មាន ១០ គឺ មត្ស្យ កូម៌ វរាហ នរសីង្ហ វាមន បរសុរាម រាម គ្រិស្ណ កល្កិន និងព្រះពុទ្ធ ។ ប៉ុន្តែព្រះពុទ្ធបដិសេធ លោកពុំទទួលយល់ព្រមថាលោកជាអវតារឡើយ ។

ក្រុមអ្នកគោរពព្រះព្រហ្ម ថាព្រះព្រហ្មអ្នកបង្កើតលោក ដោយសំអាងទៅលើមុខងារដែលព្រះព្រហ្មបានធ្វើជាមួយព្រះវិស្ណុ និងសំអាងលើទស្សនវិជ្ជាមួយផ្នែកដែលថាព្រះព្រហ្មមានលំនៅស្ថានខ្ពស់ជាងគេ ។

អ្នកគោរពព្រះសិវៈ ថាសិវៈជាអាទិទេពច្បង ជាទេវៈបង្កើតលោកផង បំផ្លាញលោកផងនិងការពារលោកផង ។ ប៉ុន្តែគេសង្កេតឃើញមានទំនោរបង្រួបបង្រួមលទ្ធិវិស្ណុនិយមនិងសិវនិយមអោយទៅជាលទ្ធិតែមួយគឺ ហរិហរៈ ។

គម្ពីរមួយឈ្មោះវាយុបុរាណ បានរំនាលពីកំណើតរបស់សិវៈថា ថ្ងៃមួយព្រះព្រហ្មនិងវិស្ណុ កំពុងឈ្លោះគ្នាដោយតាំងខ្លួនថាជាអ្នកបង្កើតលោករៀងៗខ្លួន ពេលនោះ ស្រាប់តែមានសសរភ្លើងធំមួយផុសពេញរះនៅចន្លោះអាទិទេពទាំងពីរនោះ ។ ដោយចង់ដឹងអំពីប្រភពសសរភ្លើងទាំងនោះ ព្រះវិស្ណុបានកាលាខ្លួនជា

ជ្រកព្រៃ ឈូសដីទៅមើលខាងក្រោម ព្រះព្រហ្មកាលាខ្លួនជាបក្សីហើរទៅមើលខាងលើ ។ អស់ច្រើនពាន់ឆ្នាំមក អាទិទេពទាំងពីររកប្រភពសរសរភ្លើងមិនឃើញ ស្រាប់តែព្រះសិវៈចេញមកហើយប្រាប់ថា សិវៈជាអ្នកបង្កើតលោក ។ អាស្រ័យលើជំនឿនេះ គេក៏នាំគ្នាសាងរូបលិង្គព្រះឥស្វរ ឬសិវលិង្គ ដើម្បីទុកជានិមិត្តរូបសរសរភ្លើងនោះផង ជានិមិត្តរូបនៃការបង្កើតលោកផង ។

សេចក្ដីអធិប្បាយមកហើយនេះ បង្ហាញអោយឃើញថា អាទិទេពធំ ៗបីដែលត្រូវគេគោរពខ្លាំងជាងគេក្នុងសម័យហិណ្ឌូ គឺព្រះព្រហ្ម ព្រះសិវៈ ព្រះវិស្ណុ ប៉ុន្តែការលើកតំកើងអាទិទេពនីមួយៗ ប្រែប្រួលតាមក្រុមអ្នកកាន់សាសនានោះ។ ក្រុមខ្លះលើកតំកើងព្រះវិស្ណុ ខ្លះលើកព្រះព្រហ្ម ខ្លះទៀតលើកព្រះសិវៈ ។

នៅប្រទេសខ្មែរយើង ក្នុងសម័យសាសនាព្រាហ្មណ៍មានការចំរើនលូតលាស់ មានការគោរពបូជាអាទិទេពតាមទស្សនៈឥណ្ឌាដែរ ប៉ុន្តែអាទិទេពដែលមានប្រជាប្រិយភាពជាងគេគឺព្រះឥស្វរ បន្ទាប់មកព្រះនារាយណ៍ ៖ មានរូបចំលាក់ជាច្រើនបង្ហាញពីទេវៈទាំងពីរនេះ ចំនែកព្រះព្រហ្មពុំសូវឃើញមានរូបចំលាក់ទេ ។

ចំពូក ២ៈ

ភាសា - អក្សរ - អក្សរសិល្ប៍

ប្រធានទី ១១

« ភាសាបង្កើតចលនាលូតលាស់
មួយផ្នែកក្នុងវប្បធម៌ជាតិ » ។

គំនិតបង្កើតភាសាដូចនេះ មានតែមនុស្សទេ ដែលអាចបង្កើតភាសាបាន ព្រោះមនុស្សជាភាវៈគំនិត ។ សត្វគ្មានភាសាដូចអ្នកខ្លះស្មានស្មើយ ពិតមែនតែវាចេះសំដែងសេចក្តីត្រូវការរបស់វាអោយមនុស្សរឺសត្វដូចគ្នាយល់បាន ព្រោះការសំដែងនេះ គ្រាន់តែជាសញ្ញាទំនាក់ទំនងតាមតំរោងសភាវគតិតែប៉ុននោះ ។ ផ្ទុយទៅវិញ ភាសាមនុស្សគឺជាសម្បទាបង្កើត រឺប្រើប្រាស់សញ្ញាដោយចេតនា ។ ភាសាមនុស្សពុំមែនកើតតាមសភាវគតិទេ តែកើតតាមការបង្រៀន និងការរៀន ព្រោះជាបំនែកបង្កើតថ្មីដោយស្រុះស្រួលគ្នា ។ ដូចនេះមនុស្សបង្កើតភាសាដើម្បីសំដែងគំនិតបង្ហាញក្រុមរបស់ខ្លួន ។ ចំនេះចំនឹងអាចចេញពីម្នាក់ទៅម្នាក់តាមរយៈភាសានេះឯង ដូចនេះហើយបានជាគេយល់ថា " ភាសាបង្កើតចលនាលូតលាស់មួយផ្នែកក្នុងវប្បធម៌ជាតិ " ។ តើភាសាមានមុខងារសំខាន់យ៉ាងណាខ្លះក្នុងអភិវឌ្ឍន៍វប្បធម៌ ?

ភាសាជារស្មីតថភាពចាំងចេញពីញាណមនុស្ស ។ គេដឹងសេចក្តីត្រូវការរបស់មនុស្ស ហ្វូចំនេះចំនឹងតាមទំនាក់ទំនងញាណដោយប្រើភាសានេះឯង ។

ភាសាកើតឡើងតាំងពីមានកំនើតសង្គមមនុស្ស ក្នុងកំលុងដំណើរជីវភាព ។ ភាសាទាក់ទងទៅនឹងសេចក្តីត្រូវការរបស់មនុស្ស សេចក្តីត្រូវការថ្មីៗ តំរូវអោយបង្កើតពាក្យថ្មីបន្ថែមទៀត សេចក្តីថាមនុស្សបង្កើតភាសាដើម្បីសេចក្តីត្រូវការរបស់ខ្លួន ពោលគឺភាសារបស់ក្រុមណាបំរើផលប្រយោជន៍ក្រុមនោះ ។ ភាសាសំស្ក្រឹតជាភាសាអាទិទេព ដែលពួកព្រាហ្មណ៍កាន់កាប់ផ្តាច់មុខសំរាប់ផ្សាយសាសនា ។ ភាសាពិសិដ្ឋនេះ បំរើផលប្រយោជន៍ព្រាហ្មណ៍ ។ ពុទ្ធសាសនាបង្កើតភាសាដោយឡែកពីព្រាហ្មណ៍ គឺភាសាបាលី ។ ប្រជារាស្ត្រប្រើភាសាមួយផ្សេងទៀតតាមក្បួនច្បាប់សំដីខ្លួន ។ ដូចនេះក្នុងសង្គមមានវណ្ណៈ ភាសាមានលក្ខណៈប្លែកតាមក្រុម វណ្ណៈមួយបង្កើតភាសាមួយ ដើម្បីប្រើជាប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួន ។ ជាតិនីមួយៗ តែងខិតខំពង្រឹងពង្រីកអង្គការការពារបង្កើត និងបំភ្លឺពីអក្សរនិងភាសាខ្លួនដែលជាកត្តាចាំបាច់នៃអភិវឌ្ឍន៍វប្បធម៌ ។ ទំនោរវាតអំនាចរបស់ជាតិធំៗតាមកំលាំងនយោបាយក្តីកំលាំងសេដ្ឋកិច្ចក្តី កំលាំងយោធាក្តី សាសនាក្តី តែងនាំយកភាសាទៅផ្សាយជាមួយ ព្រោះកាលណាភាសាជ្រាបចូលក្នុងសង្គមបរទេសហើយវាអាចបង្កើតចលនារំលើងវប្បធម៌ជាតិនោះ និងយកវប្បធម៌របស់ខ្លួនមកជំនួស ហើយជាប្រផ្នូលនៃការផុតរលត់អាយុជីវិតជាតិ ស្របតាមទំនឹមទំនាមថា " វប្បធម៌រលត់ ជាតិរលាយ " ។ ដូចនេះហើយបានជាជនជាតិនីមួយ ៗ ហ៊ានចំនាយប្រាក់ខុនជាច្រើនដើម្បីផ្សាយភាសាគេអោយជ្រួតជ្រាបក្នុងមជ្ឈដ្ឋានបរទេស ។

ក្នុងសង្គមខ្មែរ មានការនិយមភាសាបរទេសច្រើន ភាសាចិនក្លាយជាភាសាសេដ្ឋកិច្ចផ្តាច់មុខ ភាសាបារាំងទៅជាភាសារដ្ឋបាលទៅហើយ នោះមានច្បាប់

ប្រកាសប្រើភាសាជាតិជាផ្លូវការក៏ដោយ ភាសាអង់គ្លេសជាភាសាមួយកំពុងពេញមានសំរស់ ។ សេចក្ដីមកហើយថា "ភាសាជាតិណាបំរើជាតិនោះ" ។ ដូចនេះក្នុងវិស័យដែលជាអាយុជីវិតរឺជាដង្ហើមជាតិ ត្រូវតែយកភាសាជាតិមកធ្វើជាយាន ពុំមែនត្រូវធ្វើខេមរយានកម្មតែក្នុងវិស័យសិក្សាទេ គឺត្រូវធ្វើ "ខេមរនីយកម្ម" គ្រប់វិស័យទាំងអស់ ដើម្បីទាញយកផលប្រយោជន៍មកអោយខ្មែរ ។ គ្រប់ប្រទេសឯករាជ្យទាំងអស់ គេធ្វើបែបនេះ ដើម្បីធ្វើអោយចលនាវិប្បធម៌មានល្បឿនកាន់តែខ្លាំងឡើងផង ចាក់រឹសកាន់តែមាំទាំផង ។

សេចក្ដីពុំមានន័យហាមឃាត់មិនអោយកូនខ្មែរសិក្សាភាសាបរទេសនោះទេ ព្រោះភាសាបរទេសអាចអោយយើងស្គាល់វប្បធម៌បរទេស ព្រមទាំងតាមមើលព្រឹត្តិការណ៍អន្តរជាតិ និងការចំរើនលូតលាស់ក្នុងពិភពលោកថែមទៀតផង ។ ជាតិនិយមជ្រុលរហូតហាមឃាត់កូនខ្មែរពុំអោយសិក្សាភាសាបរទេស ជាកំហុសមួយធ្ងន់ ព្រោះគេអាចចោទថា បង្អាក់ដំណើរសិក្សាកូនខ្មែរ ។ ប៉ុន្តែតំលៃពិតស្ថិតនៅលើស្មារតីជាតិ ដែលពុំមែនចេះភាសាបរទេស ដើម្បីបំរើបរទេស បង្អាប់បង្អោនភាសាជាតិនោះទេ គឺត្រូវចេះយកចំនេះខ្លួនមកប្រើក្នុងខេមរនីយកម្ម តាមខេមរនីយវិធីអោយមានខេមរភាពឡើង ដើម្បីធ្វើអោយភាសាជាតិចំរើនលូតលាស់ថែមទៀត ។

ការពិនិត្យពាក្យពេចន៍ចាស់ៗ ការបង្កើតពាក្យថ្មីតាមសេចក្ដីត្រូវការថ្មីៗ ការបង្កើតអង្គការជាតិដែលទុកជាអង្គការកណ្ដាលសំរាប់រកមូលភាពភាសាជាតិ ជាការចាំបាច់មួយ ព្រោះភាសាខ្មែរយើងសព្វថ្ងៃពុំទាន់មានមូលភាពផ្លូវការច្បាស់លាស់នៅឡើយ ។ តែល់ការច្បាស់លាស់របស់ភាសាជាកំលាំងបង្កើនចលនាអភិវឌ្ឍន៍វប្បធម៌ ។

ប្រធាន ទី ១២ :

អ្នកខ្លះយល់ថា : «ភាសាខ្មែរមានរើសគល់ចេញមកពីបាលី - សំស្ក្រឹត» ។ តើអ្នកយល់ស្របដែរទេ ?

មនុស្សរស់ជាសហគមន៍តាមទំនាក់ឈាម និង ទំនាក់សេដ្ឋកិច្ច ។ ល្បឿនអភិវឌ្ឍន៍សហគមន៍ពឹងនៅលើធនធាន និងមធ្យោបាយរួមសំរាប់បង្កើតផល ។ ប៉ុន្តែកត្តាមួយទៀតមានសារៈសំខាន់ណាស់ដែរ ដែលជាមធ្យោបាយសំរាប់អោយមានទំនាក់ទំនងរវាងញាណមនុស្សគឺ ភាសា ។ ភាសាជាឧបករណ៍បង្កើនល្បឿនអភិវឌ្ឍន៍សង្គមមនុស្ស ។ សង្គមជាតិនីមួយៗ តែងមានភាសាផ្ទាល់សំរាប់ប្រើប្រាស់តាមសេចក្ដីត្រូវការរបស់ខ្លួន ។ តែអ្នកខ្លះបែរជាខំអះអាងថា ខ្មែរគ្មានភាសាទេ ព្រោះភាសាខ្មែរមានរើសគល់ចេញមកពីបាលី - សំស្ក្រឹតទៅវិញ ។ តើខ្មែរដែលជាជាតិសាសន៍មួយនឹងគេដែរនោះ គ្មានភាសាមែនដែរឬទេ ? តើភាសាបាលី - សំស្ក្រឹតជា ម្ដាយ ភាសាខ្មែរ យ៉ាងណា ?

តាមការសង្កេត ភាសាបាលី - សំស្ក្រឹតមាននៅលាយចំរុះ នឹង ភាសាខ្មែរមែន ។ ល្បាយភាសានេះមានតាំងយូរណាស់មកហើយ ។ ទំនាក់ទំនងនយោបាយ សេដ្ឋកិច្ចនិងសាសនាចាប់ពីគ្រឹស្តសតវត្ស ទី ១ រវាងខ្មែរនិងឥណ្ឌាបានធ្វើអោយភាសាឥណ្ឌាជ្រាបចូលក្នុងភាសាខ្មែរជាច្រើន ។ ពុទ្ធសាសនាបាន

ធ្វើអោយភាសាបាលីចំរើនលូតលាស់ សាសនាព្រាហ្មណ៍ បានផ្សាយភាសាសំស្រ្កឹត ។ ដោយឥទ្ធិពលឥណ្ឌាជះចូលយ៉ាងខ្លាំងក្នុងផ្នែកនយោបាយ ភាសាសំស្រ្កឹតក្លាយទៅជាភាសាផ្លូវការក្នុងកិច្ចការរដ្ឋបាលក្នុងសម័យបុរាណ ។ម្យ៉ាងទៀត ដោយចំនេះថ្មីៗ ដែលឥណ្ឌានាំមក ជាពិសេសក្នុងវិស័យសាសនាត្រូវការជាចាំបាច់នូវពាក្យថ្មីៗ មកបញ្ជាក់ពន្យល់ ខ្មែរត្រូវខ្ចីភាសានេះពីបាលី - សំស្រ្កឹតអាស្រ័យហេតុនេះហើយកំចីបាលី - សំស្រ្កឹតក្នុងភាសាខ្មែរមានច្រើនសន្ធឹកសន្ធាប់ណាស់ ។ ប៉ុន្តែកំចីបរទេសខ្លះដែលមានក្នុងភាសារបស់ជនជាតិមួយដូចនេះតើអាចចាត់ទុកជាភស្តុតាងបញ្ជាក់ថាវិសេសគល់របស់ភាសាជាតិ គឺ ភាសាបរទេសបានដែរ រឺទេ ?

ជីវភាពតំរូវអោយមនុស្សទាក់ទងគ្នា ។ ទំនាក់ទំនងអន្តរជាតិក្នុងវិស័យនយោបាយសេដ្ឋកិច្ចនិងវប្បធម៌តំរូវអោយភាសាឆ្លងគ្នាទៅវិញទៅមក ។ កំចីភាសារបស់ជនជាតិមួយពីជនជាតិមួយទៀតតែងមានជាធម្មតា ។ ដូចនេះកំចីខ្លះពីបរទេសពុំមានន័យថាវិសេសគល់ភាសាពីបរទេសទេ ។ យ៉ាងណាមិញ ភាសាខ្មែរនិងភាសាបាលី - សំស្រ្កឹតជាភាសាពីរដាច់ដោយឡែកពីគ្នា ។ ភាសាបាលី - សំស្រ្កឹតស្ថិតក្នុងអំបូរ ឥណ្ឌូ - អឺរ៉ុប គឺជាភាសាមានវិភត្តិ (déclinaison) ចំនែកភាសាខ្មែរស្ថិតក្នុងអំបូរ ខ្មែរ - មន ទៅវិញ ។ តើភាសាខ្មែរនិងបាលី - សំស្រ្កឹតមានលក្ខណ ខុសគ្នាយ៉ាងណាខ្លះ ?

វិភាគស្រះ ព្យញ្ជនៈ ព្យាង្គ បានបង្ហាញថាភាសាខ្មែរមានគោលពិសេសមួយគឺ សំលេង អ - អឺ ·ភាសាមនមានសំលេង អ - អេ សេចក្តីថាមានស្វរជាគូគ្នា

អែភាសាបាលី - សំស្ក្រឹតវិញមានតែសំលេងមួយគឺ សូរ អះ (a) ។ សូរអ - អ៊ ពុំមែនជាសូរ ឃោសៈ អឃោសៈទេ ព្រោះឃោសៈជាសំលេង ញ័ររញ្ជួយ អឃោសៈជាសូរមិន ញ័ររញ្ជួយ ទេ គឺសូរ ថ្លង់ ។ ចំនែក អ - អ៊ ជាសូរមិនញ័ររញ្ជួយដូចគ្នា គ្រាន់តែមួយសូរ អ មួយសូរ អ៊ ។

ចំនុចសំខាន់មួយទៀត គឺចំនួនព្យាង្គ ពាក្យខ្មែរមានព្យាង្គតិច បាលី - សំស្ក្រឹតមានព្យាង្គច្រើន ។ ពាក្យខ្មែរច្រើនតែព្យាង្គតិច យ៉ាងច្រើនពីរព្យាង្គ តែកាលណាពាក្យមានពីរព្យាង្គ អំនាននៅតែមានទំនោរជួបព្យាង្គ ដូចជា ពូកែ គេថា ពកែ ប្រអប់ គេថា បៈអប់ មួយដុំ គេថា មុំ មួយដង គេថា ម្តង ។ ទំនោរបង្រួមព្យាង្គនេះ មានឥទ្ធិពលខ្លាំងទៅលើពាក្យបាលី - សំស្ក្រឹត សេចក្តីថាពាក្យបាលី - សំស្ក្រឹតដែលចូលក្នុងភាសាខ្មែរត្រូវខ្មែរកាត់ចោលខ្លះ ដើម្បីអោយនៅតែមួយព្យាង្គ ដូចជាពាក្យ សមាធិ (Samadhi) ក្លាយទៅជា ស្មាធ៍ (៣ ព្យាង្គនៅសល់តែមួយព្យាង្គ) ជាតិ (Jāti) អានថា ជាត (២ព្យាង្គនៅសល់តែមួយព្យាង្គ) ។ នេះជាភស្តុតាងមួយទៀតបញ្ជាក់អោយឃើញថា ខ្មែរបានប្រើមេខរនីយវិធីដើម្បីកាលៃពាក្យបាលី - សំស្ក្រឹតអោយមកជាខ្មែរ ពុំមែនចំលងតាមឥណ្ឌាល៊ើយ ។

លក្ខណៈពិសេសមួយរបស់ខ្មែរ គឺ ត្រង់មានស្រៈផ្ទប់ក្នុងស្ទួព្យញ្ជនៈ ដូចជា ក មានស្រៈ អ គ មានស្រៈ អ៊ ក្នុងនោះ ដូចនេះហើយបានជាព្យញ្ជនៈតែមួយតួក៏អាចទៅព្យាង្គមួយបានដែរ ដូច ក ដៃ ក ជើង មនុស្ស គ – ល – ។ ប៉ុន្តែព្យញ្ជនៈជាត្បូប្រកបគ្មាន ស្រៈ ផ្ទប់តួទេ ដូចជាពាក្យ តុក ក គ្មាន សូរ

ល្មើយ ។ ចំនែកភាសាបាលី - សំស្រ្កឹតវិញគ្មានលក្ខណៈបែបនេះទេ ។

វិធីកំលាយ ពាក្យខ្មែរ មានលក្ខណៈផ្ទាល់ខ្លួនប្លែកពីបាលី - សំស្រ្កឹត ។ ខ្មែរមានវិធីកំលាយធ្វើអោយរឹសពាក្យតែមួយ បែកជាពាក្យច្រើនមានន័យប្លែកគ្នា ដូចជា រឹសកើតក្លាយទៅជា បង្កើត ទ្បើត ទង្កើត កំនើត ចុក បញ្ចុក ឆ្នុក ឆ្នុក ចំនុក ។ វិធីកំលាយស្មៀតដែលចុះព្យញ្ជន ជ្រៀតចូលកណ្តាលរឹសខ្មែរប្លែកពីអាគម ក្នុងពាក្យបាលី - សំស្រ្កឹត ព្រោះអាគមគ្រាន់តែចុះមកសំរួលភ្ជាប់សន្ធិ ដោយពិរោះតែប៉ុនោះ ពុំមែនដូចស្មៀតខ្មែរចុះមកបំបែករឹសអោយមានន័យប្លែកល្មើយ ដូចជា :

អ + អត្ត > អ + ន + អត្ត > អនត្ត (ន : អាគម) ។ ចំនែកបទភ្ជាប់ខាងចុង (suffixe) ពុំឃើញមានក្នុងភាសាខ្មែរយើងទេ ។

ភាសាក្នុងអំបូរឥណ្ឌូ - អឺរុបសុទ្ធតែមានលិង្គសំគាល់ដូចជាបុំលិង្គ (ភេទប្រុសរឺឈ្មោល) (masculin) ឥត្ថីលិង្គ (ភេទស្រីរឺញី) (féminin) នបុំសកលិង្គ (មិនមែនប្រុស - ស្រី) (neutre) ។ គេអាចស្គាល់លិង្គទាំងបីដោយសារការន្ត (terminaison) ។ វចនៈ (nombre) របស់នាមក៏មានគ្រឿងសំគាល់ជាប់នឹងពាក្យដែរ ដូចជា មនុស្សោ (ឯកវចនៈ) មនុស្សា (ពហុវចនៈ) កាលណាពាក្យនេះជាប្រធាន មនុស្សំ (ឯកវចនៈ) មនុស្សេ (ពហុវចនៈ) កាលណាពាក្យនោះមានលក្ខណៈជាកម្មបទ ។ តើពាក្យខ្មែរមានលិង្គ និងវចនៈដែររឺទេ ?

វេយ្យាករណ៍ខ្មែររួចមកហើយ ច្រើនពន្យល់ភាសាខ្មែរភ្ជាប់នឹងភាសាបាលី

សំស្ក្រឹត ម្ល៉ោះហើយខំពន្យល់ លិង្គ និង វចនៈ ក្នុងភាសាខ្មែរ ។ តាមការពិចារណាម៉ត់ចត់មែនទែនទៅ ពាក្យខ្មែរគ្មាន លិង្គ និង វចនៈ ទេ កាលណាគេចង់បញ្ជាក់ភេទ រឺចំនួន គេត្រូវប្រើពាក្យបន្ថែមដូចជា. មាន់ញី ជ្រូកឈ្មោល គោមួយ ក្របីទាំងល៉ាយ ។ល។

ដូចនេះ ពាក្យខ្មែរមិនផ្លាស់ប្តូរតាមភេទ តាមចំនួន តាមមុខងារទេ ម្ល៉ោះហើយគ្មានប្រយោជន៍ទាល់តែសោះក្នុងការធ្វើសម្ពន្ធឃ្លា ។ ភាសាខ្មែរគ្មានវិភត្តិ (indéclinale) ផ្ទុយពីបាលី - សំស្ក្រឹតដែលជាភាសាមានវិភត្តិ គឺជាភាសាដែលពាក្យត្រូវផ្លាស់ប្តូរតាមទំនាក់ទំនង (accord) ឃ្លា ។

សេចក្តីអធិប្បាយមកនេះ បញ្ជាក់អោយឃើញថាភាសាខ្មែរ នឹងភាសាបាលីសំស្ក្រឹតជាភាសាពីរដាច់ដោយឡែកពីគ្នា ក្នុងអំបូរផ្សេងគ្នា ។ សូរក្តី សព្ទក្តី សម្ពន្ធក្តី កំលាយពាក្យក្តីមានលក្ខណៈខុសគ្នាឆ្ងាយណាស់ ។ ប៉ុន្តែទំនាក់ទំនងរវាងខ្មែរនិងឥណ្ឌាបានធ្វើអោយមានល្បាយភាសាខ្មែរបាលី - សំស្ក្រឹត ។ ល្បាយនេះជាការធម្មតាទេ ព្រោះគ្រប់ភាសាក្នុងលោកតែងឆ្លងគ្នាបែបនេះអែង ។ ប៉ុន្តែគំលៃស្ថិតត្រង់ចេះកាលៃពាក្យបរទេសសំរួលតាមលក្ខណៈជាតិ តាមមូលភាពជាក់លាក់ ។ ដូចនេះភាសាខ្មែរពុំមែនមានរឹសគល់មកពីបាលី - សំស្ក្រឹតទេ គឺជាភាសាមួយផ្សេងក្នុងអំបូរខ្មែរ មន មានមូលភាព មូលវិធីគំរាក្យនច្បាប់ស្រដីជាក់

លក់របស់ខ្លួន ។ ការស្គាល់ភាសាជាតិមិនច្បាស់ជាកត្តាមួយធ្វើអោយខ្មែរគ្មានមោទនភាព ហើយខំភ្ជាប់ភាសាខ្លួនទៅនឹងបរទេស ។ យល់បែបនេះពុំទាន់មានស្មារតីជាតិជាក់លាក់ទេ ព្រោះស្មារតីជាតិស្ថិតនៅលើចំនេះចេះច្បាស់ យល់ច្បាស់, ពីរសគល់វប្បធម៌ជាតិនេះអែង ។

ប្រធានទី ១៣

អក្សរខ្មែរមានលក្ខណៈយ៉ាងណាខ្លះ ?

ដើម្បីសំដែងអោយអ្នកដទៃយល់គំនិត និងដើម្បីយល់គំនិតអ្នកដទៃ មនុស្សបានបង្កើតភាសា ។ ភាសានិយាយអាចទាក់ទងគ្នាបានផ្ទាល់ ក្នុងទីជិតគ្នា និងក្នុងពេលតែមួយ ។ ដើម្បីពង្រីកទំនាក់ទំនងក្នុងកាលអាកាសនេះ មនុស្សបានបង្កើតសញ្ញាសំរាប់កត់សំគាល់ភាសា ។ សញ្ញានេះ ក្រោយមកក្លាយជាអក្សរ ។ អក្សរ បានវិវត្ត ក្នុងកំលុងពេលជាច្រើនសតវត្សតាមលក្ខណៈភាសារបស់ជនជាតិនីមួយ ៗ ។ តើអក្សរខ្មែរសព្វថ្ងៃ មានលក្ខណៈយ៉ាងណាខ្លះ ?

អក្សរជាគំរូសញ្ញាប្រទាក់គ្នាជាក្បួនស្ថិតលើមូលភាពភាសាមួយជាក់លាក់ ។ អក្សរខ្មែរក៏មានក្បួនគំរាប្រទាក់តួសញ្ញាទាំងនោះ តាមមូលវិធីរបស់ខ្លួនដែរ ។ ព្យញ្ជនៈនិងស្រៈទាក់ចូលគ្នា គេហៅថាស្រៈកប់ រឺស្រៈអនុស័យ ក្នុងព្យញ្ជនៈ ។ ស្រៈអនុស័យ មានពីរបែបគឺពួក អ និងពួក អ៊ី ស្រៈពីរពួកបានទាញព្យញ្ជនៈអោយមានពីរពួកដែរដូចជាព្យញ្ជនៈ ក ខ ច ឆ និងព្យញ្ជនៈ គ ឃ ជ ឈ ។ ចំនែកស្រៈនិស្ស័យដូចជា ា ិ ី ឹ ឺ –ល– ពិតមែនតែរូបមានតែមួយបែប ប៉ុន្តែសូរមានពីរផ្តិលតាម ស្រៈអនុស័យ អ អ៊ី ដូច ក + ី ទៅ កី (ពួកអ) គ + ី ទៅជា គី (ពួកអ៊ី) ទៅវិញ ។ ព្យញ្ជនៈមានស្រៈ អនុស័យមួយតួអាចជាព្យាង្គមួយបានដែរ ដោយសារតែស្រៈ អនុស័យក្នុងព្យញ្ជនៈនេះឯង ដូច ត គឺជាព្យាង្គមួយ (តខ្សែ) ស (ពណ៌ស) ខ (ខត្រី) –ល– អក្សររ៉ូម៉ាំង

(Romain) មានបារាំងជាដើមព្យញ្ជនៈ ពុំអាចទៅជាព្យាង្គបានឡើយ អាចទៅព្យាង្គបានលុះត្រាតែភ្ជាប់ជាមួយស្រៈ ។ អក្សររ៉ូម៉ាំងតួនៅជិតគ្នាពុំអាចទៅជាព្យាង្គបានទេ គឺគ្រាន់តែជាព្យញ្ជនៈផ្សំដូច pr (prouver) Str (Structure) ចំណែក អក្សរខ្មែរវិញតួព្យញ្ជនៈពីរជាគ្នាក៏អាចទៅជាព្យាង្គមួយបានដែរ ព្រោះមានស្រៈកប់ក្នុងព្យញ្ជនៈដើមរួចហើយ តែព្យញ្ជនៈចុងគ្មានស្រៈកប់ទេម្លោះហើយសូរក៏គ្មានដែរ ដូចជា តម កង ចក -ល- ។

ព្យញ្ជនៈផ្សំខ្មែរសរសេរត្រួតគ្នាជាហេតុបណ្តាលអោយមានការបង្កើត ជើងអក្សរ ព្រោះព្យញ្ជនៈមួយផ្សំនឹងជើងព្យញ្ជនៈមួយទៀត កើតជាព្យញ្ជនៈផ្សំដូច ខ្ល (ខ្លួន) ឆ្ល (ឆ្លង) ឆ្ន (ឆ្នាំ) -ល-

ម្យ៉ាងទៀត ជើងព្យញ្ជនៈអាចប្រើជាព្យញ្ជនៈដើមព្យាង្គនៃព្យាង្គតំរួតថែមទៀតដូចជា ពន់ + យល់ ▷ ពន្យល់ ។

លក្ខណៈពិសេសរបស់ អក្សរខ្មែរយើងគឺតួព្យញ្ជនៈ មាន សក់ ។ យើងធ្លាប់យកសក់ ក " ~ " មកប្រើដើមបីបំបែរសព្ទ ព្យញ្ជនៈពួក អ អោយមក អ៊ វិញដូចជា ប៊ ស៊ ហ៊ ។ សក់នេះទំនងជាក្បាច់រំលេច ដើមបីធ្វើអោយតួអក្សរមានរូបរាងឆើតឆាយឡើង ព្រោះបុព្វបុរសខ្មែរជាអ្នកមានថ្វីដៃល្បីល្បាញខាងសិល្បចរនា ។ ចំណែក អក្សរសៀម-លាវ ដែលយកលំនាំតាមខ្មែរបានកាត់សក់ចេញនៅសល់តែតួ ។

សេចក្តី អធិប្បាយមកហើយនេះ បង្ហាញអោយឃើញថា អក្សរខ្មែរមានរាងទៅ មានក្បួនច្បាប់ មានវិធីច្បាស់លាស់ណាស់ ដែលគេអាចយកមកប្រើសំរាប់កត់ត្រាគំនិត ព្រឹត្តិការណ៍ សញ្ចេតនានិងវិជ្ជាផងទាំងពួង បានតាមសេចក្តីត្រូវការ ៗ

ប្រធាន ទី១៤

លោក J. Taupin អះអាងថា អក្សរសិល្ប៍ និងភាសាខ្មែរជាកូនរបស់ភាសាសំស្ក្រឹត (La littérature et la langue Khméres sont filles du sanskrit)

តើអ្នកយល់ស្របដែរ ឬយ៉ាងណា?

គោលគំនិត

១/ ហេតុអ្វីបាជាថាអក្សរសិល្ប៍ និងភាសាខ្មែរជាកូនសំស្ក្រឹត ?

– មកពីទទួលឥទ្ធិពលព្រាហ្មណ៍សាសនា :

– សម័យមុនអង្គរ (ស.វទី ១ – ស វ ទី៨) : គេច្រើនប្រើភាសាសំស្ក្រឹត – សិលាចារឹកជាច្រើនសរសេរជាសំស្ក្រឹត

– សម័យអង្គរ : មានពីរបែប

– មួយសរសេរលើស្បែកសត្វ (ខូចអស់)

– មួយចារលើផ្ទាំងថ្ម (នៅសល់ដល់សព្វថ្ងៃ)

– អ្នកនិពន្ធប្រើភាសាសំស្ក្រឹត និងភាសាខ្មែរបុរាណ

– សម័យក្រោយអង្គរ :

– ចាប់ពីសតវត្សទី១៧មកអក្សរសិល្ប៍ចាប់ផ្ដើមសរសេរ

លើស្លឹករឹត រឺលើក្រាំង (ឥទ្ធិពលពុទ្ធសាសនាខាងជើង ភាសាបាលីមានឧត្តមភាព)

• ដោយឃើញមានអត្ថបទជាភាសាសំស្ក្រឹតតាំងពីសម័យបុរាណបែបនេះហើយ បានជាគេយល់ថា សំស្ក្រឹតជាម្ដាយអក្សរសិល្ប៍ និងភាសាខ្មែរ ។

២-) តើសំស្ក្រឹតជាម្ដាយអក្សរសិល្ប៍ និងភាសាខ្មែរមែនរឺ ?

— ពុំអាចយល់ស្របបានទេ ព្រោះ

— អត្ថបទខ្មែរមានកំនើតតាំងពីបុរាណមក

— ភាសាខ្មែរនិងសំស្ក្រឹតស្ថិតក្នុងអំបូរផ្សេងគ្នា

— អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរពុំចំលងតាមឥណ្ឌាទេ ទោះបីមានប្រភពមកពីឥណ្ឌាក៏ដោយ ដូចជារឿងរាមកេរ្តិ៍ខ្មែរពុំចំលងតាមរាមាយណៈទេ តែយករាមាយណៈមកកែលៃ : ដូចជាធ្វើអោយព្រះរាមមកជាមនុស្សទៅវិញ ពុំនៅជាអវតារព្រះវិស្ណុដូចឥណ្ឌាឡើយ ។

៣-) ពិភាក្សា :

តាមគំនិតយោបល់លោក J. Taupin មិនទាន់សមរម្យនៅឡើយទេ ព្រោះ

— ភាសាសំស្ក្រឹតនិងភាសាខ្មែរមានអំបូរផ្សេងគ្នា (មើលប្រធានទី១៣)

— អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ ទោះបីមានប្រភពចេញពីឥណ្ឌាក៏ខ្មែរកាលៃមកជាខ្មែរទៅហើយដែរ ។

— នេះបង្ហាញពីសម្ថភាពរបស់ខ្មែរដែលអាចយកជាគុបករទេ សមកធ្វើអោយមានខេមរភាព និងសង្គមភាព ។

ចំពូក ៣

សិល្បៈ

ក. ស្ថាបត្យកម្ម Architecture

ចែកជា ១២ របនាបថ (style)

១. របនាបថសំបូរ ២. របនាបថព្រៃក្មេង ៣. របនាបថកំពង់ព្រះ	សម័យចិន លា
៤. របនាបថ គូលែន	
៥. របនាបថព្រះគោ ៦. របនាបថបាខែង ៧. របនាបថកោះកេរ ៨. របនាបថបន្ទាយស្រី ៩. របនាបថឃ្លាំង ១០. របនាបថបាពួន ១១. របនាអង្គរវត្ត ១២. របនាបថបាយ័ន	សម័យអង្គរ

ខ ចំលាក់ (Sculpture)

គ ភ្លេង

១. ប្រភេទភ្លេង

- ភ្លេងពិណពាទ្យ
- ភ្លេងខ្មែរ
- ភ្លេងមហោរី
- ភ្លេងអារក្ស
- ភ្លេងក្លងឆ្នាក់
- ភ្លេងស្គរយោល
- ភ្លេងគងស្គរ

២. ឧបករណ៍ភ្លេង

- ទ្រ : ទ្រខ្មែរ ទ្រអ៊ូ ទ្រសោ ទ្រឆេ
- ស្គរ : ស្គរមុខពីរ
- គង : គងតូច គងធំ
- រនាត: រនាតដែក រនាតធុង
- ប៉ី ស្រលៃ ខ្លុយ ឆៃយ៉ាំ សាដៀវ

ឃ. របាំ :

១. របាំប្រពៃណី :

- របាំកំរង់
- របាំត្រុដិ
- របាំត្បាក់

— របាំគោះអង្រែ

— របាំយីកេ

— របាំផៃយ៉ាំ

— របាំស្នែងទន្សោង

— ល្ខោនៈ ល្ខោននិយាយ ល្ខោនបាសាក់ ល្ខោនខោល

— ណាំងស្បែក

២. របាំតន្ត្រីៈ

— របាំថ្វាយព្រះពរ ទេពមនោរម្យ នារីជាជួរ របាំមេអំបៅ

ចេវ៉ាត់ ចៅដួង

ប្រធានទី ១៥

មូលដ្ឋាននៃអភិវឌ្ឍន៍សិល្បៈខ្មែរ

គោលគំនិត

សិល្បៈខ្មែរជាផ្នែកខាងវប្បធម៌ជាតិ ដែលបានបញ្ចេញពាងបង្អួតទេសចរ បរទេសខ្លាំងជាងគេ ព្រោះសំនង់ប្រាសាទរបស់បុព្វបុរសខ្មែរ មានលក្ខណៈសំបើម ល្អឆើតឆ្លាយអោយចាប់អារម្មណ៍តែម្តង ។ តើអ្វីជាមូលដ្ឋានទ្រទ្រង់អភិវឌ្ឍន៍សិល្បៈខ្មែរ ?

១- មូលដ្ឋានភូមិសាស្ត្រ

ប្រទេសខ្មែរស្ថិតនៅលើជ្រោយឥណ្ឌូចិនតាំងពីសម័យដើមមក ។ ទីតាំងនេះ តំរូវអោយមានទំនាក់ទំនងនឹងមហាអំណាចធំៗ ព្រោះបើគិតតាមផ្លូវសមុទ្រ ប្រទេសយើងនៅកណ្តាល ម្លោះហើយបេសកជនខាងនយោបាយក្តី • ខាងសាសនាក្តី ត្រូវឈប់សំចតនៅកំពង់ផែអូ-កែវ ។ ទីតាំងចំផ្លូវទំនាក់ទំនងបរទេសជាពិសេសមហាអំណាចចិននិងឥណ្ឌា ធ្វើអោយខ្មែរទៅជាមជ្ឈដ្ឋានបើកចំហទទួលអរិយធម៌បរទេស គឺជាទីដែលចរន្តគំនិតមកចំរុះគ្នា ។ មូលដ្ឋានភូមិសាស្ត្រធ្វើអោយខ្មែរមានទំនាក់ទំនងជាមួយបរទេសគ្រប់ជាតិសាសន៍ ហើយទំនាក់ទំនងនេះជាកត្តានៃអភិវឌ្ឍន៍ខាងសិល្បៈផងដែរ ។

២- មូលដ្ឋានប្រវត្តិសាស្ត្រ :

ខ្មែរបានទទួលមនុស្សមកពីខាងក្រៅ កាត់ជាមួយពូជជនជាតិដើម រលាយទៅជាខ្មែរសព្វថ្ងៃនេះ ។

រឿងហ៊ុន - ទៀន មកពីឥណ្ឌាមករៀបការជាមួយលីវ យី រឿងព្រះថោងមកការជាមួយនាងនាគ សុទ្ធតែជាតស្តុតាងបញ្ជាក់អោយឃើញថា មានធាតុបរទេសចូលមកពីក្រៅមកផ្សំជាមួយធាតុខាងក្នុង ។

មូលដ្ឋានភូមិសាស្ត្រនិងប្រវត្តិសាស្ត្រ ជំរុញអោយខ្មែរទាក់ទងជាមួយបរទេស ហើយសិល្បៈក៏មានលក្ខណៈជាសិល្បៈ ចំរុះឥទ្ធិពលបរទេស ។ សម័យហ្វូណនខ្មែរមានទំនាក់ទំនងជាមួយឥណ្ឌា និងចិន តាមផ្លូវទូត រឺសាសនា សម័យចិនលា មានទំនាក់ទំនងជាមួយជ្វា ។ ជ័យវរ្ម័នទី ២ ដែលជាស្តេចជម្រុះបង្រួមខ្មែរអោយមានឯកភាពជាតិ នៅសតវត្ស ទី ៩ ទ្រង់យាងមកពីជ្វានេះឯង ។ ទំនាក់ទំនងជាមួយចាមជួនជាមិត្ត ជួនជាសត្រូវ ជាមួយសៀមយួនបាននាំមកនូវឥទ្ធិពលបរទេសចំរុះ ក្នុងគ្រប់មែកធាងអរិយធម៌ ។

៣- មូលដ្ឋានសាសនា :

សាសនាមានឥទ្ធិពលខ្លាំងក្នុងសង្គមខ្មែរ ។ សិល្បៈច្រើនធ្វើតាមមូលដ្ឋាននេះ ដូចជាប្រាសាទក្បាច់ចំលាក់រូបបដិមា សុទ្ធតែទាក់ទងនឹងសាសនា ។ ព្រោះបើក្រយ៉ាងណាក៏ខ្មែរនៅតែឃើញធ្វើពលិកម្មបូជាសាសនាដែរ ដូចជាផ្ទះនៅខ្លួនឯងធ្វើពីឈើប្រក់ស្លឹក តែព្រះវិហារវិញសុទ្ធតែធ្វើពីថ្មធំៗ អស្ចារ្យ ប្រាសាទ

សុទ្ធតែសំបើមៗ ម្ល៉ោះហើយ ស្នាដៃសិល្បៈជាប់ទៅនឹងសាសនានេះឯង ។

អ្នកខ្លះបានអះអាងថាសិល្បៈខ្មែរជាសិល្បៈសាសនា ។ ត្រង់នេះមានការពិតច្រើនតែសិល្បៈខ្មែរមានលក្ខណៈ មនុស្សនិយមផង ដែរ ពុំមែនសាសនាសុទ្ធសាធទេ ។

តាមប្រវត្តិសាស្ត្រ សាសនាពីរបានចូលមកជាមួយគ្នាក្នុងសង្គមខ្មែរ គឺសាសនាព្រាហ្មណ៍និងពុទ្ធសាសនា សាសនាទាំងពីរលាយចូលក្នុងជំនឿខ្មែរដែលមានរួចមកហើយក្នុងមូលធម៌ខ្មែរ-មន ។ សាសនាទាំងពីររួមរស់ជាមួយគ្នាយ៉ាងសុខសាន្តគ្រាន់តែមានការប្រែប្រួលបន្តិចបន្តួច លើកលែងតែក្នុងរាជ្យជ័យវរ្ម័នទី ៨ ដែលមានជំលោះសាសនាម្តង ។

សាសនាមានឥទ្ធិពលខ្លាំងទៅលើសិល្បៈខ្មែរ ។ គេខិតខំធ្វើអ្វីៗ អោយមានលក្ខណៈសំបើមអស្ចារ្យដើម្បីគោរពបូជាតាមជំនឿរបស់គេ ។

ដូចនេះ មូលដ្ឋានភូមិសាស្ត្រ ប្រវត្តិសាស្ត្រនិងសាសនា ជាកត្តាធ្វើអោយមានអភិវឌ្ឍន៍សិល្បៈខ្មែរ ។ អភិវឌ្ឍន៍នេះពុំមែនស្ថិតនៅលើមូលដ្ឋានបរទេសទេ តែផ្ទុយទៅវិញស្ថិតនៅលើទេពកោសល្យខ្មែរ ដែលចេះទទួលយកធាតុបរទេសគ្រប់បែបមកច្នៃ សំរបសំរួលតាមទស្សនៈជាតិរបស់ខ្លួន ។ ទេពកោសល្យខាងសមានកម្មនេះហើយ ជាកត្តាធ្វើអោយមានការរីកចំរើន ។

ប្រធានទី ១៦

ទស្សនៈអ្នកប្រាជ្ញបរទេសចំពោះសិល្បៈខ្មែរ

គោលគំនិត

យើងសង្កេតឃើញថា អ្នកប្រាជ្ញបរទេសដែលបានសិក្សាពីសិល្បៈខ្មែរមានមតិវិនិច្ឆ័យមិនដូចគ្នាទេ :

១. អ្នកខ្លះយល់ឃើញថា សិល្បៈខ្មែរដូចគ្នានឹងសិល្បៈឥណ្ឌា ។ អះអាងបែបនេះ គឺ គេសំអាងទៅលើប្រាសាទខ្មែរបុរាណដែលមានទាក់ទងនឹងឥណ្ឌាច្រើន ៗ គេហ៊ានដល់ទៅនិយាយថា បើចង់ស្គាល់សិល្បៈខ្មែរ ត្រូវសិក្សាពីសិល្បៈឥណ្ឌា ហើយបើស្គាល់សិល្បៈឥណ្ឌា គឺ ស្គាល់សិល្បៈខ្មែរនេះតែម្តង ។ គេថាពាង់វៅខុសគ្នាខ្លះមែន ប៉ុន្តែក្បូរក្បាច់ចេនា ចំណាក់ គឺដូចឥណ្ឌាបេះបិទ ។ តាមពិត សិល្បៈខ្មែរមានទទួលឥទ្ធិពលឥណ្ឌាខ្លះមែន ។

២. អ្នកខ្លះយល់ថា សិល្បៈខ្មែរ គឺជារបស់ខ្មែរសុទ្ធសាធ គ្មានចំលងពីឥណ្ឌា រឺ ជាតិណាមួយឡើយ ។ ខ្មែរជាជនជាតិមួយមានអរិយធម៌ខ្ពង់ខ្ពស់ ម្ល៉ោះហើយ ស្នាដៃសិល្បៈក៏មានច្រើនសំបើមព្រមទាំងល្អប្លែក ធ្វើអោយទេសចរបរទេសចាប់អារម្មណ៍យ៉ាងខ្លាំង ។ គំនិតនេះពុំទាន់ជាក់ច្បាស់មែនទែនទេ ព្រោះសិល្បៈក្នុងពិភពលោកនេះ តែងទាក់ទងគ្នា ចំលងគ្នាទៅវិញទៅមកតាមទំនាក់ទំនង វប្បធម៌ - អរិយធម៌ ។

៣. អ្នកខ្លះយល់ថា សិល្បៈខ្មែរជាលទ្ធផលនៃការបូកបញ្ចូលគ្នារវាងខ្មែរនិងឥណ្ឌា ។ មតិនេះមានការសមរម្យច្រើន ព្រោះវប្បធម៌ខ្មែរនិងឥណ្ឌាជាប់ទាក់ទងគ្នា រលាយចូលគ្នាខ្លះ កែច្នៃគ្នាទៅវិញទៅមកខ្លះ ។ តាមប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរធ្លាប់ទទួលឥទ្ធិពលអរិយធម៌ឥណ្ឌា ដូចនេះសិល្បៈក៏តែងតែមានឥទ្ធិពលនេះជាជរាប ។ ប៉ុន្តែខ្មែរមានសិល្បៈផ្ទាល់របស់ខ្លួនច្បាស់លាស់ទៅហើយ ពុំមែនយកសិល្បៈឥណ្ឌាមកទាំងស្រុងទេ គឺពិតជាយកមកកាលៃអោយស្របតាមទស្សនៈខ្មែរ ម្ល៉ោះហើយចេញជាលទ្ធផលមួយ ប្លែកពីលក្ខណៈដើម គឺ មានវិវត្តន៍ពីបរទេសមកខ្មែរ ។

ប៉ុនតែអះអាងប៉ុននេះ មិនទាន់គ្រប់គ្រាន់នៅល្មើយទេ ព្រោះខ្មែរមានទំនាក់ទំនងជាមួយជនជាតិជិតខាងជាច្រើនទៀត ដូចនេះសិល្បៈខ្មែរច្បាស់ជាមានឥទ្ធិពលជាតិទាំងនោះមានចិន ចាម ជ្វា ឥណ្ឌូណេស៊ីជាដើម ។

ឥទ្ធិពលបរទេសក្នុងសិល្បៈខ្មែរពុំមែនធ្វើអោយខូចតំលៃទេ ព្រោះជាការធម្មតាទៅហើយគ្រប់មែកធាងអរិយធម៌ក្នុងលោកតែងទាក់ទងគ្នា ។ តែតំលៃស្ថិតនៅត្រង់សមត្ថភាពចេះកាលៃធាតុបរទេសអោយស្របតាមលក្ខណៈជាតិ ផ្សំផ្សំនឹងធាតុចាស់របស់ខ្លួនអោយចេញជាស្នាដៃមួយថ្មីល្មើង ។ សមត្ថភាពបែបនេះជាតំលៃ ព្រោះជាកត្តានៃការចំរើនលូតលាស់ ។ ផ្ទុយទៅវិញ បើខ្មែរជាជនជាតិល្ងង់គ្មានវប្បធម៌អរិយធម៌ផ្ទាល់របស់ខ្លួននោះ ខ្មែរពិតជាមិនអាចកាលៃធាតុបរទេសបានល្មើយ គឺមានតែការចំលងតាមគេទាំងដុលតែម្តងជាពុំខាន ។

ប្រធានទី ១៧

ស្ថាបត្យកម្ម (architecture)

ខ្មែរជាជនជាតិមានទេពកោសល្យក្នុងវិស័យសិល្បៈ ។ ស្នាដៃជាច្រើនអាចជាភស្តុតាងបញ្ជាក់គំនិតនេះ ជាពិសេសស្ថាបត្យកម្ម និង ចំលាក់ ។ តែគេមិនដឹងថាវិស័យក្រៅពីនេះមានការចំរើនល្អតលាស់យ៉ាងណាដែរទេ ។ តើស្នាដៃណាខ្លះជាសំនល់ដែលអាចបញ្ជាក់ថាខ្មែរមានទេពកោសល្យខាងសិល្បៈបាន ?

គួរអោយស្តាយណាស់ ព្រោះស្នាដៃជាច្រើនបានរលាយបាត់ទៅហើយ ។ អ្វីធ្វើពីឈើមិនអាចទប់ទល់នឹងកំលាំងធម្មជាតិនៅសេសសល់មកដល់សព្វថ្ងៃទេ គឺមានតែសំនង់ពីថ្ម ម្លោះហើយស្នាដៃសិល្បៈដែលអាចសិក្សាជាក់លាក់បានមានតែ ស្ថាបត្យកម្ម និង រូបបដិមាសាសនា ខ្មែរតែប៉ុននោះ ។

ស្ថាបត្យកម្មមានលក្ខណៈជានិមិត្តរូបដែលគេអាចបំផុសអោយឃើញទស្សនៈខ្មែរ ។ គេពុំសូវមានគំនិតកសាងសំនង់ដើម្បីទទួលបរិស័ទទេ តែគេខំធ្វើសំភារនីយកម្មលំនៅអាទិទេពតាមមនោគតិរបស់គេ គឺភ្នំពិសិដ្ឋនេះឯង ។ម្យ៉ាងទៀតខ្មែរបានបង្ហាញការប៉ិនប្រសប់របស់ខ្លួនខាងសំនង់រូបបដិមាក្នុងលំហអាកាស ។ គេតំរៀបឥដ្ឋ រឺ ថ្មតក់ហើយគេរំលេចរូបរាងនិងក្បាច់ជាបដិមា ។ បួងប្រាសាទហាក់ដូចជាដដែលៗ គឺយកលំនាំតាមមនោគតិសាសនា ដែលជាហេតុនាំអោយអ្នកខ្លះថាជា "សិល្បៈពិសិដ្ឋ" ។

មូលធាតុស្ថាបត្យកម្មខ្មែរគឺជាប្រាសាទរាងបួនជ្រុងស្មើ យកទិសទាំងបួនជាអ័ក្ស (axe) ហើយបែរមុខទៅខាងកើត (លើកលែងតែអង្គរវត្ត) នៅលើខឿនច្រើនជាន់ ។ កំពែងជុំវិញមានទ្វារនៅចំអ័ក្សទាំងបួនដែលមិនសូវមានក្បាច់រំលេចរចនាប៉ុន្មានបំពេញទីតាំងប្រាសាទ ។ ជាន់លើបំផុតជាឋានអាទិទេពបរិស័ទពុំអាចចូលបានទេ **គឺមានសិទ្ធិចូលត្រឹមទីលានដើម្បីបំពេញពិធីគោរព**បូជាសាសនាជុំវិញប្រាសាទនឹងទស្សនាក្បាច់រំលេចរចនាពីខាងក្រៅដែលប្រកាសជោគជ័យរបស់អាទិទេព ។

ចាប់ពីសតវត្សទី ៧ មក សំណង់ពីឈើត្រូវផ្លាក ហើយគេប្តូរគ្រឿងសំណង់គឺយកឥដ្ឋ បុកបាយអរប្រកបដោយក្បាច់រចនា ។ ចុងសតវត្សទី ៩ គេមិនប្រើថ្មភក់ (grès) ទេ (លើកលែងតែកន្លែងមុខមាត់ខ្លះ) គ្រឹះធ្វើពីថ្មបាយក្រៀម ។ មានវិវត្តន៍មួយ គ្រង់ពីដើមមានត្រឹមប្រាង្គមួយ សម័យនេះ គេសាងប្រាសាទដោយមានប្រាង្គច្រើនរៀបជាបីជួរ រឺ ប្រាង្គប្រាំ មួយនៅចំកណ្តាលបួនទៀតនៅជ្រុងទាំងបួនលើខឿន ។

ខ្មែរបានបង្កើតបន្ថែមនូវ ប្រាសាទភ្នំ ។ តាមតិចនិចគឺជាប្រាសាទសង់លើខឿនច្រើនជាន់ជារាងសាជី មានជណ្តើរបួនត្រង់អ័ក្ស មានប្រាង្គមួយ រឺប្រាំ ។

អង្គរវត្តជាប្រាសាទភ្នំល្អផ្តាច់ គឺជាលទ្ធផលនៃវិវត្តន៍ដែលឡើងដល់កំពូល ។

ប្រាសាទបាយ័នរក្សាគោលការចាស់ គឺមានខឿនត្រួតគ្នាជាជាន់មានថែវប្រកបដោយក្បាច់ចំលាក់ តែបានបង្កើតគោលការថ្មី គឺធ្វើប្រាង្គមានមុខ ៤

ធំៗ ។ ប្រាង្គមុខមនុស្ស ៤ បែរទៅរកគ្រប់ទិសនេះជានវកម្មរបស់ខ្មែរសម័យបាយ័ននេះឯង ។

ប្រាសាទនាគព័ន្ធមានស្រះជាច្រើនអាចទុកជាម៉ាកែតបង្រួមពីភ្នំហេមពាន្ត ។ ពីមុខទ្វារនិមួយ ៗ របស់អង្គរធំនិងព្រះខាន់បង្ហាញពីការកូរសមុទ្រទឹកដោះ ដើម្បីរកទឹកអម្រឹត ។

រួមសេចក្ដីមកសិល្បៈខ្មែរបានចំរើនលូតលាស់យ៉ាងខ្លាំងក្នុងសម័យបុរាណ ។ ពិតមែនតែសំណង់ឈើបានរលាយអស់តាមកំលាំងធម្មជាតិក៏ដោយ ក៏នៅមានសំណង់ថ្មជាច្រើនគួរយកមកបញ្ជាក់បាន ។ ប្រាសាទបាក់បែកអស់ជាច្រើន អាចធ្វើអោយមានការពិបាកដល់អ្នកសិក្សាមែនហើយ តែសំណល់សំណង់មកនេះបានផ្ដល់ភ័ស្តុតាងច្បាស់ពីស្ថាបត្យកម្ម និងក្បាច់ចំលាក់ដ៏ល្អរបស់ប្រាសាទ ។ ម្យ៉ាងទៀត សំណង់សុទ្ធតែជានិមិត្តរូបក្រោយគំនិតសាសនា ជាហេតុនាំអោយគេហៅថា (វត្ថុសាសនា) ។ តាមពិតគំនិតសាសនាតំណាង ត្រូវខ្មែរស្រាយចេញជារូបពិតហើយមានប្រយោជន៍ថែមទៀតដើម្បីពង្រឹងសេដ្ឋកិច្ច ។

ប្រធាន ទី ១៨

វិវត្តន៍ស្ថាបត្យកម្ម

ក- វិវត្តន៍សំភារៈសំនង់

១- រចនាបថ
- សំបូរ
- ព្រៃក្មេង
- កំពង់ព្រះ
- គូលែន

– ប្រាសាទធ្វើពីឥដ្ឋ

– គ្រឹះនិងកំពែងខាងក្រៅធ្វើពីថ្មបាយក្រៀម

– សរសរពេជ្រ ផ្តែរ ច្រើនធ្វើពីថ្ម ភក់ (grès)

២- រចនាបថព្រះគោ :

– ប្រាសាទធ្វើពី ឥដ្ឋ តែមានសំនាក ប្រើថ្មភក់ (ប្រាសាទបាគង)

៣- រចនាបថបាខែង :

– ប្រាសាទធ្វើពីថ្មភក់ទាំងអស់

៤- រចនាបថ កោះកេរ

– ប្រាសាទធ្វើពីថ្មភក់

៥- រចនាបថបន្ទាយស្រី :

– មានការត្រលប់ទៅប្រើឥដ្ឋវិញ

៦- រចនាបថឃ្លាំង :

– ឈប់ប្រើឥដ្ឋត្រលប់មកប្រើថ្មភក់ទាំងអស់វិញ

៧- រចនាបថ { បាពួន
អង្គរវត្ត

ប្រើថ្មភក់

៨- រចនាបថបាយ័ន :

ច្របូកច្របល់ កន្លែងខ្លះ ធ្វើពីថ្មបាយក្រៀម ខ្លះធ្វើពីឥដ្ឋ ខ្លះធ្វើពីថ្មភក់

ខ- វិវត្តន៍ប្លង់ប្រាសាទ

១/ រចនាបថ { – សំបូរ
– ព្រៃក្មេង
– កំពង់ព្រះ

ប្រាសាទតូច ៗ សង់រកេតរកូតគ្មានរបៀបរៀបរយ ដាច់ ៗ ពីគ្នា

២/ រចនាបថគូលែន:

ប្រាសាទតូច ៗ ដាច់ ៗ ពីគ្នា តែច្រើនសង់លើភ្នំ ។

លទ្ធិទេវរាជបានផ្ដួចផ្ដើមអោយមាន គំនិតបង្កើតប្រាសាទ ភ្នំ ។

៣/ រចនាបថព្រះគោ :

បានបង្កើតប្រាសាទភ្នំ ជាលើកដំបូងគឺប្រាសាទ បាគង ។ ប្រាសាទភ្នំជាអ្វី? ប្រាសាទភ្នំតំនាងភ្នំព្រះសុមេរុ ដែលជាលំនៅអាទិទេព ។ លទ្ធិទេវរាជ

ជាពិធីមួយសំរាប់អភិសេកស្តេចអោយមានឋានៈជាទេវរាជា គឺជាស្តេចអាទិទេព តែម្តង ពុំមែនគ្រាន់តែជាតំនាងអាទិទេពទេ ។ ពិធីនេះ ដំបូងល្មើងព្រះបាទជ័យវរ្ម័ន ទី ២ រៀបចំធ្វើនៅលើភ្នំគូលែន ។ ដល់ក្រោយគេមានគំនិតសង់ប្រាសាទលើខឿនជាជាន់ ៗ ខ្ពស់ល្មើងមានរាងសាជី (ដូចភ្នំ) ដើម្បីដំកល់ លិង្គទេវរាជ ប្រាសាទបែបនេះគេហៅថា ប្រាសាទភ្នំ

៤- រចនាបថបាខែង :

ចូលប្រាសាទសង់ត្រឹមត្រូវតាមក្បួនខាតក្នុងទស្សនៈសាសនាព្រាហ្មណ៍ដោយតំរូវប្រាសាទនេះ ជាភ្នំព្រះសុមេរុ

៥- រចនាបថកោះកេរ

ប្រាសាទភ្នំវិវត្តបន្តទៅទៀត

៦- រចនាបថបន្ទាយស្រី :

កំនើតថ្មី : គឺមានបង្អើត ថែវ (បន្ទប់វែងនៅជាន់ ទី ១ កំណាត់ថែវនៅជាន់ទី ១ និង ទី ២)

៧- រចនាបថឃ្លាំង :

ថែវវិវត្តបន្តទៅទៀត :

រចនាបថបន្ទាយស្រីចាប់ផ្តើមធ្វើថែវគ្មានដំបូល ដល់រចនាបថឃ្លាំងចេញជាថែវមែនទែន មានដំបូល

៨- រចនាបថបាពួន :

លើសពីឃ្លាំងត្រង់ថែវ ពីរជាន់ មានដំបូលហើយថែវនីមួយៗមានគោបុរៈគ្រប់ទិស

៩- រចនាបថអង្គរ :

ថែវមានដល់ទៅ ៣ ជាន់ យកថែវធ្វើ ជាជាន់ថ្នាក់តែម្តង ។

១០- រចនាបថបាយ័ន :

គេឈប់សង់ប្រាសាទភ្នំ ហើយត្រលប់មកសង់ប្រាសាទផ្ទាល់ដីវិញ ព្រោះព្រះជ័យវរ្ម័នទី ៧ បានប្តូរ លទ្ធិទេវរាជ ដោយយកលទ្ធិពុទ្ធរាជមកជំនួសវិញ ។

ប្រធានទី ១៩

ភ្លេងនិងរបាំប្រជាប្រិយខ្មែរ

ក្នុងវិស័យសិល្បៈ គេស្គាល់ខ្មែរ តាមរយៈប្រាសាទអង្គរវត្ត ។ វិស័យមួយទៀត គឺរបាំនិងភ្លេងបុរាណក៏មានសារៈសំខាន់ណាស់ដែរ ។ តើខ្មែរមានភ្លេងនិងរបាំអ្វីខ្លះ ?

ប្រវត្តិភ្លេងខ្មែរបានបង្ហាញថា ភ្លេងនេះមានកំណើតដំណាលគ្នានឹងកំណើតអរិយធម៌ខ្មែរ ដែលស្ថិតនៅលើមូលធម៌ខ្មែរ-មន រួមជាមួយនឹងឥទ្ធិពលឥណ្ឌា ។ ការបង្ហាញឧបករណ៍ភ្លេងមានចំនាស់ជាងគេ គឺចំលាក់សតវត្សទី ៦ ទី ៧ ។

គេច្រើនយកវង់ភ្លេងនោះទៅប្រគុំគំដរអ្នកធំ រឺ មួយយកទៅនាំមុខក្បួនដង្ហែអ្វីមួយ ។ អ្នកភ្លេងមានលក្ខនិកៈពិសេសរបស់គេ ហើយគេច្រើនចាត់ទុកជាវត្ថុប្តូរ (objet d'échanges) និងជាអំនោយពីសំនាក់អ្នកធំៗ ។ របាំនិងភ្លេងជាប់ជាមួយគ្នាជានិច្ច ។

សព្វថ្ងៃ ក្នុងពិធីបុណ្យទំនាមទំលាប់ជាតិ គេច្រើននិយមប្រើភ្លេងបុរាណតាមប្រភេទបុណ្យ ។ គេច្រើនចាត់ទុកភ្លេងជាដង្វាយ សំរាប់ប្រគុំដើមបីបន់ស្រន់អាទិទេពអង្គណាមួយ ដែលគេត្រូវការជំនួយពីអាទិទេពអង្គនោះ ។

ភ្លេងខ្មែរបុរាណមានច្រើនប្រភេទ ដែលមានមុខងារផ្សេងៗគ្នា ។ ភ្លេងពិណពាទ្យ ជាភ្លេងសំរាប់របាំរាជទ្រព្យ និងជាភ្លេងសំរាប់វត្ត ។ ឧបករណ៍ភ្លេង

ពិណពាទ្យមានរនាតពីរ គងធំពីរ ស្គរធំពីរ សំភោមួយ ឈិងមួយ និងស្រលៃមួយ ។ ភ្លេងនេះតែងមានប្រគុំជាដរាបក្នុងពិធីបុណ្យសាសនា ។ គួរកត់សំគាល់ថាភ្លេងពិណពាទ្យខ្មែរមានលក្ខណៈប្រហាក់ប្រហែលនឹងភ្លេងជ្វាម្យ៉ាង ដែលគ្រាន់តែមានខួយជាឧបករណ៍មួយបន្ថែមពីលើភ្លេងពិណពាទ្យខ្មែរតែប៉ុននោះ ។

ក្នុងខេត្តសៀមរាបនិងតាកែវ អ្នកស្រុកចូលចិត្តភ្លេងមួយបែបដែលមាន ទ្រអ៊ូ ទ្រឆេ ទ្រខ្មែរ ចាប៉ី ជាឧបករណ៍ ។ ជួនកាលមានសាដៀវបន្ថែមមកទៀត ។ សាដៀវជាឧបករណ៍មួយមានចំណាស់ក្នុងចំណោមឧបករណ៍ចាស់ៗ ទាំងឡាយ ។ មានអ្នកច្រៀងម្នាក់ អ្នកវាយស្គរអារក្សពីរនាក់ ដែលបន្លឺសំលេងឆ្លាស់គ្នានិងអ្នកច្រៀង ។ ឧបករណ៍ទាំងអស់នេះ រួមមកបានជា ភ្លេងខ្មែរ (រឺ ភ្លេងការ) ។

ខ្មែរមានអំណោយធម្មជាតិពិសេស គឺប៉ិនខាងតែងកំណាព្យ ហើយគេតែងយកកំណាព្យនោះទៅច្រៀង ។ អ្នកចំរៀងពីរនាក់ច្រៀងឆ្លងឆ្លើយគ្នាជាកំណាព្យ ហើយពុំមែនចោទសួរគ្នាតែពីស្នេហាទេ គឺមានច្រៀងតំរុញពីទុក្ខព្រួយ និងពីធម្មជាតិឯទៃៗទៀត ។

ភ្លេងសំខាន់មួយបែបទៀតគឺ : ចំរៀងខ្វាក់ (les chants d'aveugles) ចំរៀងនេះច្រើនប្រព្រឹត្តទៅ នៅពេលបុណ្យ អ្នកចំរៀងខ្វាក់អង្គុយក្រោមម្លប់ដើមឈើណាមួយ រឺនៅក្នុងវត្ត ច្រៀងពីដំណើរជីវិតរបស់ព្រះពុទ្ធរឺរឿងព្រេងណាមួយដែលអ្នកស្រុកនិយមរាប់អាន ។

មានភ្លេងមួយប្រភេទទៀត ដែលមិនសូវនិយមនៅស្រុកស្រែទេ គឺភ្លេង

មហោរីដែលមាន រនាត និងឧបករណ៍មានខ្សែផ្សេងៗទៀតជាគ្រឿងសំរាប់ប្រគុំ ។

គួរកត់សំគាល់ថាភ្លេងខ្មែរជាភ្លេងសំរាប់រាំដូចជានៅពេលរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ ពេលកាត់សក់កូនកំលោះ កូនក្រមុំ មានមនុស្សម្នាក់កាន់កន្ទ្រៃរាំផង ច្រៀងផង តាមចង្វាក់ភ្លេង ។ អាស្រ័យហេតុនេះហើយបានជាគេជួបប្រទះជាញឹកញាប់ នៅក្នុងភូមិស្រុកនូវរបាំបុរាណជាច្រើន ។

របាំប្រជាប្រិយច្រើនតែមានលក្ខណៈប្លែកៗ ទៅតាមស្រុកភូមិនីមួយៗ ។

របាំម្យ៉ាងដែលមិនសូវឃើញមាន តែខ្មែរស្គាល់គ្រប់គ្នាគឺរបាំគោព្រៃ ៗ របាំនេះសំដែងដោយជនជាតិដើមមួយក្រុមនៅតាមភ្នំក្រវាញ ។ សព្វថ្ងៃរបាំនេះពុំសូវឃើញមានសំដែងទេ ។

មានរបាំពីរទៀតដែលមានលក្ខណៈប្រជាប្រិយផង សាសនាផង គឺនៃយ៉ាំ និងល្ខោនស្រមោល ។

នៃយ៉ាំ គេនិយមនៅពេលហែបុណ្យ ។ មុនពេលចូលវត្តគេហែជុំវិញវត្តបីជុំសិន ហើយមាននៃយ៉ាំនៅខាងក្បាលក្បួនដង្ហែ ។

ល្ខោនស្រមោល មិនសូវមានទេ ។ ល្ខោននេះសំដែងដោយរូបធ្វើពីស្បែកកាត់ ដែលមានអ្នករាំជាអ្នកកាន់ ហើយគេមើលឃើញស្រមោលស្បែកចាំងលើវាំងននសរ ។ គេច្រើនសំដែងរឿង រាមាយណៈ ដែលមានអ្នករៀបរាប់ដំណើររឿងម្នាក់និងអ្នកចំរៀងច្រើនរូប ព្រមទាំងមានភ្លេងកំដរផង ។

សេចក្ដីអធិប្បាយមកហើយនេះ បានបង្ហាញតំហើញនូវទៅពីប្រភេទផ្សេងៗ នៃភ្លេងនិងរបាំខ្មែរ ។ នៅមានបេតិកភណ្ឌសិល្បៈប្រភេទនេះជាច្រើនទៀត ដូច

ដារចាំរាជទ្រព្យ ភ្លេងខ្មោច ល្ខោនបាសាក់ -ល- ។ របាំនិងភ្លេងខ្មែរជាមែកធាងវប្បធម៌ខ្ពង់ខ្ពស់មួយ តែអ្នកបស្ចិមប្រទេស ពុំសូវស្គាល់ទេ គឺច្រើនតែស្គាល់ភ្លេងឥណ្ឌា ចិន ឥណ្ឌូនេស៊ី ។ តាមពិតទៅ ភ្លេងខ្មែរក្ដី របាំក្ដី សុទ្ធតែមានលក្ខណៈល្អប្រពៃប្រកបដោយសិល្បភាព សមជាជនជាតិមានអរិយធម៌ខ្ពង់ខ្ពស់ ។

ប្រធានទី២០

មុខងារសិល្បៈក្នុងជីវិតសង្គម

សិល្បៈជារស្មីតថភាពក្នុងញាណមនុស្សសំដែងចេញតាមទំរង់រូប ។ សិល្បៈបញ្ចាំងលោកខាងក្រៅជុំវិញខ្លួន ដើម្បីធ្វើអោយមនុស្សស្គាល់លោកនេះ គឺជាមធ្យោបាយសក្តិសិទ្ធិក្នុងវិស័យអប់រំ នយោបាយ សីលធម៌និងសិល្បៈរស ។

សភាពប្លែកៗនៃបាតុភូតនិងព្រឹត្តិការណ៍តថភាព ព្រមទាំងសភាពប្លែកៗនៃមធ្យោបាយបញ្ចាំងរស្មីចូល ទៅក្នុងស្នាដៃសិល្បៈតំរូវអោយទំរង់សិល្បៈប្លែកៗក្នុង [illegible] ដូចជាអក្សរសិល្ប៍ ល្ខោន ភ្លេង កុន ស្ថាបត្យកម្ម ចំលាក់ –ល–

សារៈជាខ្លឹមសិល្បៈ គឺខុសពីស្បង់ត្រង់សិល្បៈបញ្ចាំងតថភាពពុំមែនជាបញ្ញត្តិទេ តែជាទំរង់រូបី ។ សិល្បករប្រើទិដ្ឋភាពផ្ទាល់ខ្លួន បាតុភូតធម្មជាតិរូបីនិងជីវភាពសង្គម ។

សិល្បៈលេចរូបរាងចេញជាមួយនិងសង្គមមនុស្សតាមដំនើរការងារ ។ ដំបូងសិល្បៈជាប់និងការងារ ហើយសព្វថ្ងៃសិល្បៈនៅតែមានទំនាក់ទំនងសកម្មភាពរូបីនៅឡើយ ។ សិល្បៈពិតគឺជាជំនួយយ៉ាងស្មោះត្រង់ដល់មនុស្សក្នុងកិច្ចការនិងក្នុងជីវភាព ។ សិល្បៈបានជួយមនុស្សក្នុងការប្រយុទ្ធជាមួយធម្មជាតិបានផ្តល់អោយមនុស្សនូវការសប្បាយ បានរុញមនុស្សអោយបំពេញកិច្ចការខ្លួន ។

ក្នុងដំនើរការងារ សញ្ចេតនា និងតំរូវសិល្បៈរសបានលូតលាស់ក្នុងចិត្ត [illegible] ។ កិច្ចការសំខាន់គឺសិល្បៈបានរាវរកសោភ័ណក្នុងតថភាពហើយ

បញ្ចាំងក្រោមទំរង់សិល្បរស និងបំពេញចិត្តព្រមទាំងអប់រំតាមសិល្បវិធី ។

ក្នុងសង្គមវណ្ណៈ សិល្បៈមានលក្ខណៈវណ្ណៈនិយម បក្សពួកនិយម ។ គ្មានសិល្បៈសុទ្ធសាធ សិល្បៈដើម្បីសិល្បៈទេ ។ សិល្បៈជាអាវុធសំខាន់ក្នុងការប្រយុទ្ធវណ្ណៈ ។ ហេតុដូចនេះហើយ វណ្ណៈនីមួយៗតែងប្រើសិល្បៈដើម្បីផ្សាយគំនិតនយោបាយ សីលធម៌មនោគមវិជ្ជារបស់ខ្លួន ។

សិល្បៈជាមធ្យោបាយបំរើផ្លែត្រែះវណ្ណៈ ដូចជាសិល្បៈគហបតីសព្វថ្ងៃបំរើកំលាំងចក្រពត្តិប្រតិកិរិយា ។ សិល្បៈជាល្បិចសំរាប់បំបត់ហត្ថករ ចេញពីការប្រយុទ្ធដើម្បីសេរីភាពប្រឆាំងនឹងគុណចរិយា ព្រមទាំងបំបាត់ស្មារតីរបស់ប្រជារាស្ត្រដទៃចំពោះកំលាំងសន្តិភាពនិងចំរើន ។ សិល្បៈគហបតីការពារប្រយោជន៍គហបតី ។

វណ្ណៈមួយបង្កើតសិល្បៈមួយផ្សេងតាមប្រយោជន៍ខ្លួន ។ ប៉ុន្តែមានសិល្បៈជាច្រើនដែរដែលអាចរស់ជាសកល គឺមកពីសិល្បៈនោះបានបង្ហាញពីវេលក្ខណៈ មនុស្សដែលជាលក្ខណៈសាកលផង គ្រប់សម័យកាលផង ហើយជាសិល្បៈ ដែលអាចអោយគេយល់ពីខ្លឹមសង្គមសម័យក្នុងកាលមួយបាន ដូចជាចំលាក់របស់សិល្បករក្រិច ជាដើម ។ ទាំងនេះជាភស្តុតាងបញ្ជាក់អោយឃើញថាសិល្បៈដែលមិនចេះស្លាប់គឺសិល្បៈបំរើមនុស្សឆ្ពោះទៅរកការចំរើន ។

ប្រធានទី ២១

វិមសីលធម៌និងមុខងារក្នុងជីវិតសង្គម

សីលធម៌ជាសំនុំច្បាប់ចរិយាមនុស្សក្នុងសង្គម ដែលបង្ហាញលក្ខណៈបញ្ញត្តិ កម្មត្រូវ និងកំហុស កុសលនិងអកុសល កិត្តិយសនិងគ្មានកិត្តិយស ។ល។ ច្បាប់សីលធម៌ខុសពីច្បាប់តុលាការ ត្រង់ច្បាប់សីលធម៌មិនមែនចែងក្នុងច្បាប់រដ្ឋ តែជាច្បាប់ទ្រទ្រង់ដោយកំលាំងមតិសាធារណៈ ដោយទំនាមទំលាប់និងការអប់រំ ដោយកំលាំងសំទុះចិត្តខាងក្នុងរបស់មនុស្ស ។ សីលធម៌កំនត់អកប្បកិរិយាមនុស្សចំពោះសង្គម ចំពោះប្រជារាស្ត្រនៃប្រទេសដទៃ ចំពោះគ្រួសារនិងមនុស្សដទៃៗទៀត ។

សីលធម៌លេចចេញរូបរាងខ្លួនដំនាលគ្នានឹងរូបរាងសង្គមមនុស្ស ។ សង្គមតែងមានត្រូវដែលសំដែងក្នុងច្បាប់សីលធម៌ចំពោះសមាជិកសង្គម ។ ច្បាប់សីលធម៌វិវត្តន៍ជាមួយគ្នានឹងវិវត្តន៍សង្គម ក្រោមឥទ្ធិពលទំរង់ទំរាយរីទំនាក់ទំនងផលិតកម្ម ។ ក្នុងសង្គមដំនាន់ដើម ច្បាប់សីលធម៌មានលក្ខណៈដូចគ្នាទាំងអស់សំរាប់សមាជិកទាំងអស់ ។ កកើតវណ្ណៈបានត្រូវសីលធម៌ទៅតាមផលប្រយោជន៍វណ្ណៈ ។

សីលធម៌បានជះឥទ្ធិពលទៅលើគ្រប់ទិដ្ឋភាព ជីវិតសង្គមព្រមទាំងមានទំនាក់ទំនងយ៉ាងជិតស្និតនឹងនយោបាយ ហើយជាឧបករណ៍ការពារគ្រឹះសេដ្ឋកិច្ចផងថែមទៀត ។ ដូចនេះហើយ បានជាគេតែងសង្កេតឃើញជោគជ័យនយោបាយ

សន្តិភាពរបស់រដ្ឋពឹងផ្អែកមួយផ្នែកធំទៅលើការ តម្រូវតាមនូវសីលធម៌ពីសំណាក់ប្រជារាស្ត្រ ពីសំណាក់មនុស្សជាតិប្រដាប់ដោយគំនិតជឿនលឿន ។

សម័យសព្វថ្ងៃនេះ មានសីលធម៌ពីរផ្ទុយគ្នាក្នុងសង្គម សីលធម៌បែបអ្នកមាន និងសីលធម៌បែបអ្នកក្រ ។ តើសីលធម៌ទាំងពីរមានខ្លឹមនិងមុខងារបំរើសង្គមប្លែកគ្នាយ៉ាងណាខ្លះ ?

សីលធម៌បែបអ្នកមាន មុខងារសំខាន់គឺការពារសម្បត្តិឯកជននិងការបំពាញយកផលពីមនុស្សគ្នាឯងដែលជាគ្រឹះនៃសង្គមមូលធននិយម ។ សីលធម៌សាសនាគឺមានគោលដៅជាមួយគ្នានេះអែង គឺបង្វែរពលករចេញពីការប្រយុទ្ធ រុញចូលក្នុងភាពរវើរវាយនៃជីវិតលើស្ថានសួគ៌ដែលចាំទទួលមនុស្សក្រោយពេលស្លាប់ ដោយផ្តល់រង្វាន់ដល់ជនណាពុំកែអត់ទ្រាំនឹងចុះញ៉មឥទ្ធិពលខ្លួន ។

សីលធម៌បែបអ្នកមាន ដាក់ផលប្រយោជន៍អត្តទត្តភាពខ្ពស់ជាងពិភពលោកទៅទៀត ។ បុគ្គលនិយមបណ្តាច់ជាជំរៅមូលភាពសីលធម៌គហបតី ។ “ មនុស្សជាចចកចំពោះមនុស្ស ” “ ម្នាក់ៗសំរាប់ខ្លួនអែង អាទិទេពសំរាប់ទាំងអស់គ្នា ” នេះជាទ្រឹស្តីសីលធម៌គហបតី ។ ចំនែកសីលធម៌របស់អ្នកក្រវិញមានខ្លឹមសារផ្សេងពីនេះ គឺមានមុខងារបំរើពួកអ្នកក្រដោយដោះស្រាយបញ្ហាករណីយកិច្ច បញ្ហាញាណនិងកិត្តិយសដោយយកប្រយោជន៍សង្គមជាគ្រឹះ ។

មូលភាពសីលធម៌បែបអ្នកក្រដាក់លក្ខខ័ណ្ឌអោយមនុស្ស ដូចជាការស្មោះត្រង់ ការគួរសម អធ្យាស្រ័យចំពោះមនុស្សផងគ្នាដើម្បីធ្វើអោយសង្គមមានរបៀបរៀបរយមានយុត្តិធម៌ល្មើង ។

ប្រធានទី ២២

លោក ប៉ាស្កាល និយាយថា :

" សីលវិជ្ជាពិតពេបជ្រាយអោយសីលវិជ្ជា "

តើអ្នកយល់ដូចម្ដេច ?

សេចក្ដីអធិប្បាយ

របមននេះសាំញ៉ាំបន្តិច តែលោក ប៉ាស្កាល ប្រយ័ត្នប្រយែងក្នុងការកំនត់ន័យណាស់ ។ សីលវិជ្ជាពិតគឺការវិនិច្ឆ័យនិយាយមួយបែបទៀត គឺសញ្ចេតនាគ្មាន " ច្បាប់ " ដែលជំនួស " គំនិតល្អិតល្អន់ " ហើយពេបជ្រាយសីលវិជ្ជា " ធរណីមាត្រ " ពោលគឺសីលវិជ្ជាបំពេញ ត្រឹមកំរងច្បាប់ ។ លោក ប៉ាស្កាល អះអាងក្នុងន័យដូចគ្នានេះថា " វោហារពិតពេបជ្រាយវោហារ " រឺថាមួយបែបទៀត : វោហារតាយចេញពីកំលាំងលំងាប់ពេបជ្រាយច្បាប់សិល្បវោហារ ។ តើយើងអាចទទួលយល់ស្របតាមបញ្ញត្តិកម្មសីលធម៌នេះបានដែររឺទេ ?

គំហើញដំបូង អាកៀនរបស់ប៉ាស្កាល គឺជាប្រតិមតិប្រកបដោយគ្រោះថ្នាក់ពីព្រោះបញ្ញត្តិច្បាប់ហាក់ដូចជាខ្លឹមសីលធម៌តាមធម្មជាតិរឺជាសច្ចភាពទៅហើយ ។ សីលវិជ្ជាជាប្រពន្ធ័គំរូបង្ខំនិងហាមឃាត់ គឺគ្មានអ្វីក្រៅពីសំនុំក្បួនច្បាប់ធ្វើអោយមានរបៀបរៀបរយក្នុងភាពអនាធិបតេយ្យរបស់យើង ។ ធម្មភាពរបស់ជនជាតិបុរាណ ហេប្រឺ គឺជាបញ្ញត្តិសាសនាផងបង្ខំរតំរូវស៊ីវិលផង ។ ញាណទំនើបមានទំនោរញែកវិស័យពីរនេះអោយដាច់ពីគ្នា ។ ពលរដ្ឋគ្រិស្ដនិយមទំប្រឹង

គោរពបទបញ្ញាដូចអ្នកកាន់សាសនាគ្រិស្ត ដែរប៉ុន្តែពលរដ្ឋត្រង់ខំលំអានតាមបទបញ្ញត្តិរួមរបស់រដ្ឋ ។ តែទោះបីក្នុងវិស័យមួយណាក៏ដោយ ក៏គេជួបជានិច្ចនឹងប្រពន្ធ័ច្បាប់ដែលតំរែតំរង់ចរិយាមនុស្ស ។ សីលវិជ្ជាពុំមែនគ្រាន់តែជាសំនុំបញ្ញត្តិ ដែលធ្វើអោយមនុស្សអាចរួមរស់ជាក្រុមបានទេរឺ ? ពីព្រោះសីលវិជ្ជាមានលក្ខណៈសង្គមមុនគេទាំងអស់ ដោយហេតុថាសីលវិជ្ជាគឺជាការសំដែងនៃ " ញាណសហគម " ដែលបញ្ចេញតាមសុំនុំច្បាប់នេះឯង ។ បើតាមលោក ឌូខែម (Durkheim) វិញ សីលវិជ្ជាគឺជាតថភាព ដូចគ្នានឹងក្បួនតំរានៃការគួរសមវិភាសានេះឯង ។ ក្បួនច្បាប់នេះមានប្រភពក្នុងអារម្មណ៍កំរើករបស់បុគ្គលដូចគ្នា និងការប្រើភាសាដើម្បីបញ្ជាក់គំនិតយោបល់ខ្លួន និងដើម្បីយល់គំនិតយោបល់គេ មនុស្សត្រូវគោរពក្បួនច្បាប់ភាសាចែងទុកក្នុងវេយ្យាករណ៍ឬវចនានុក្រម រីឯក្នុងសីលវិជ្ជាវិញ គេត្រូវសំរបសំរួលចរិយាគេតាមច្បាប់ក្រៅខ្លួនឬអំណាចដែលសង្គមលក្ខណៈគសអោយ ។

គេធ្លាប់កត់សំគាល់ថា គេចាត់ទុកជាវីរជននៃសីលជីវិតមនុស្សនូវជនណាហ៊ានចេញមុខប្រឆាំងជាសកម្មនឹងច្បាប់រួមរបស់សង្គម ហើយត្រង់នេះឯងដែលលោកប៉ាស្កាល់ថា ពេបជ្រាយសីលវិជ្ជា ។

ប៉ុន្តែក្នុងករណីនេះ ញាណបះប្រឆាំងទាត់ចោលច្បាប់គឺដើម្បីលំអានតាមច្បាប់មួយទៀតដោយលំដប់ ។

ម្យ៉ាងទៀត បើយើងទាត់ចោលសីលវិជ្ជា ដែលមានប្រភពចេញពីសង្គម ហើយស្របជាមួយលោក កាន្ត ត្រង់ស្វ័យភាពរបស់ញាណសីលច្បាប់ដែលស្ថិត

ក្នុងខ្លួនសុទ្ធសាធនិងគោរពដោយសេរី ក៏បញ្ចូលតាមលំនាំច្បាប់ដែរ ។ ចំពោះលោក កាន្ត ច្បាប់នេះគឺជាសុភាសិតសាកល សមហេតុសមផល ដែលអាចលុបបំបាត់ការទទួចមិនទំនងនិងទំនាស់របស់សភាវគតិនិងហេតុផល ។

តែលោក កាន្ត យល់ថា ការគោរពច្បាប់វិហារណាក្នុងសីលវិជ្ជាមិនទាន់គ្រប់គ្រាន់ទេ ។ សីលភាពផ្សេងពីការសំរបនៃចរិយាទៅតាម"រូបធាតុ"នៃច្បាប់ ពោលគឺ គោរពតាមបញ្ញត្តិជាសំនេរ ។ ចំពោះលោក កាន្ត សារៈសំខាន់គឺចេតនា ។ ឧបមាថាមានឈ្មួញពីរនាក់ដែលថ្លឹងទំនិញខ្លួន តាមទំរង់ត្រឹមត្រូវ តែម្នាក់ថ្លឹងត្រឹមត្រូវដោយខ្លាចការត្រួតពិនិត្យ ម្នាក់ទៀតថ្លឹងត្រឹមត្រូវដោយគោរពករណីយកិច្ច ។ គឺឈ្មួញទី ២ ដែលមានចេតនានិងគោរពសីលច្បាប់នេះឯង ជាអ្នកប្រព្រឹត្តដោយសីលភាព ។ ដូចនេះលោក កាន្ត យល់ស្របថាការគោរពបញ្ញត្តិសីលច្បាប់ពុំទាន់គ្រប់គ្រាន់ទេ គឺត្រូវគោរពដោយស្មោះ ដោយចេតនា ក្នុងគំនិតនិងសច្ចភាព ។ ត្រង់នេះ យើងសង្កេតឃើញថា ចំពោះលោក កាន្ត គឺគ្មានសីលវិជ្ជាក្រៅការគោរពសីលច្បាប់ទេ ។ ចំនុចនេះ គេកត់សំគាល់ឃើញថាការចាំបាច់នៃ "ចេតនា" ចាប់ផ្តើមអំនាចលំញែក និងផ្លូវកាល ដំណោះរវាងគំនិតសីលវិជ្ជា និងសំនេរច្បាប់ ។ តើសញ្ចេតនាដ៏ល្អរបស់យើងគ្មានបំណង់ធ្វើអោយច្បាប់ក្នុងខ្លួនហាក់ចេញមកក្រៅទេរី ? នេះជាសំដីលោក កាន្ត ។ គឺក្នុងដំនើរ "ទំនាសករណីយកិច្ច" នេះហើយ ដែលយើងមើលឃើញសីលធម៌ពិតកំពុងពេបជ្រាយសីលធម៌ ។ តើយើងដាក់កំហុសអោយអ្នកភូតកុហក់គេដោយសប្បុរសធម៌រឺទេ? តើយើងដាក់កំហុសអ្នកអត់ឃ្លានទៅទីក្រុងការ:ប់គុតា ដែលលួចគេដើម្បីចិញ្ចឹមកូន

ដែររឺទេ ? ពិតមែនតែចរិយាបែបនេះប្រកបដោយគ្រោះថ្នាក់ ក៏ប៉ុន្តែក្នុងកាលៈទេសៈខ្លះស្របនឹងសីលធម៌ទៅវិញ ។

ដោយហេតុថា សីលធម៌ពិតពេបជ្រាយសីលធម៌នេះហើយ ទើបសិរីវឌ្ឍនភាពអាចបង្ហាញមុខក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រ ។ ក្នុងរូបមន្តដ៏ល្បីល្បាញមួយរបស់លោក សាំង អុគ្គូស្តាំង: " ស្រលាញ់និងធ្វើអ្វីដែលអ្នកចង់បាន " ។ ក្នុងន័យនេះ លោកបែរសុនផ្ទុយសីលធម៌ពិតដែលចាប់កំណើតក្នុងញាណវីរជនឬសន្តបុគ្គលទៅនឹងសីលធម៌ពិតអភិរក្សស្របតាមច្បាប់ប្រចាំថ្ងៃ ។ គឺការពេញចិត្តរបស់វីរជននិងសន្តបុគ្គលនេះហើយដែលពេបជ្រាយ និងកាច់បំបាក់របងនៃសីលធម៌ដ៏ចង្អៀតបិទជិត ត្រឹមរង្វង់ប្រយោជន៍ក្រុម ហើយទីបំផុតបានផ្កាយតំលៃថ្មី ។ សីលវិជ្ជាបិទគឺជាច្បាប់និងការបង្ខិតបង្ខំតាមទំលាប់ ។

សីលវិជ្ជាពិត គឺសីលសំទុះចេញពីភពក្នុងស្វាង ចាប់ផ្ដើមការបង្កើតថ្មី គឺជាសំទុះដែលជាស់ទឹកចិត្តសប្បុរស នៅក្នុងការគំរាមកំហែងអោយហក់ចេញពីគំនាបច្បាប់ ។

សំទុះដែលជាចលនារបស់ចិត្តនេះ អាចរំដោះសីលធម៌ពីលក្ខណៈមានពុកម្ពាន ។

គំនិតពិចារណាបែបនេះមានការរិះគន់ក្នុងសម័យយើងសព្វថ្ងៃ ។ ការពេបជ្រាយសីលធម៌នេះ យើងអាចធ្លាក់ចុះទៅក្រោមសីលវិជ្ជា ដែលយើងចង់នៅអោយខ្ពស់ជាង ។ ពេបជ្រាយសីលវិជ្ជា ជួនកាលគ្រាន់តែជាការបំពេញបំនងលំងប់អត្តទត្តភាព ។ ដូចជាចោរនិយាយទិតៀនអំពីចំនែកទ្រព្យសម្បត្តិ

ជនក្បត់រិះគន់នយោបាយស្រុកឯង ស្ត្រីផិតក្បត់ទិតៀនសីលធម៌គ្រួសារ គហបតី ។ តាមពិត គេមិនអាចទទួលបាន ព្រោះគេពុំអាចធ្វើបានអោយមាន"សាកលភាព" បានទេ បើគិតតាមទ្រឹស្តីលោកកាន្ត ។

សីលធម៌ពិតនៃចិត្តល្អ ចំពោះវីរជន តែងផ្តល់គ្រោះថ្នាក់សំរាប់មនុស្សធម្មតា ដែលជាប់ក្នុងអន្ទាក់អត្តទត្តភាពនិងលំដប់ ។ ច្បាប់គ្រាន់តែជាមធ្យោបាយ ពុំមែនជាគោលដៅទេ ។ ដូចនេះហើយបានជាអ្នកមានសីលធម៌សុខចិត្តក្បត់គេ កាលណាមធ្យោបាយស្រោចស្រង់ជីវិតមនុស្ស មានតែមួយគត់ ដូចជាអ្នកបើកបររថយន្ត សុខចិត្តមិនគោរពច្បាប់ចរាចរ ដើម្បីចៀសអោយផុតពីគ្រោះថ្នាក់ ដែលអាចកើតឡើងដល់ថ្មើរជើងធ្វេសប្រហែសម្នាក់ ។ លោកប៉ាស្កាល់យល់ច្បាស់ជាងគេក្នុងការរិះគន់សីលវិជ្ជានេះ ព្រោះការគោរពច្បាប់សីលធម៌ទាំងងងឹតងងល់ទៅជាគ្មានន័យទៅវិញ កាលណាច្បាប់នេះអនុវត្តន៍ទៅហើយនាំអោយខូចគោលដៅរបស់មនុស្ស ។ នៃមិនត្រូវយកការណ៍ពិសេសនេះជាច្បាប់ទូទៅសំរាប់ទាត់ចោលវិន័យនោះទេ ។

ប្រធានទី២៣

ខ្ទឹមស្បង់និងមុខងារក្នុងអភិវឌ្ឍន៍សង្គម

ស្បង់ជាសំនុំពុទ្ធិមនុស្ស ពីធម្មជាតិពីសង្គម និងពីគំនិត ។ ស្បង់បញ្ជាំង ពិភពលោកតាមបញ្ញត្តិ តាមប្រភេទ តាមច្បាប់ ដែលគំរូវភាពអាចផ្ទៀងផ្ទាត់បាន ក្នុងប្រតិបត្តិ ។

ស្បង់សហកាលតាងសំនុំស្បង់ស៊ូ ដែលសិក្សាវិស័យជាអំនោយនៃលោក សំភារៈ ។ ក្នុងស្បង់ផ្សេងៗទាំងនោះ គួរញែកស្បង់សង្គម ប្រវត្តិវិទ្យាសេដ្ឋកិច្ច នយោបាយ ទស្សនវិជ្ជា សិល្បវិជ្ជា –ល– ពីស្បង់ធម្មជាតិ (មេកានិច គណិតវិទ្យា រូបវិទ្យា គីមី ជីវវិទ្យា –ល–)

ស្បង់កើតពីប្រតិបត្តិហើយរីកដុះដាលលើគ្រឹះនេះ ។ គំរូវផលិតកម្មសំភារៈ ជាម៉ូទ័រសំខាន់នៃអភិវឌ្ឍន៍ស្បង់ ។ ក្នុងសង្គមជំនាន់ដើម ក្នុងរបកមធ្យោបាយ សំរាប់រស់ មនុស្សបានប៉ះនិងកំលាំងធម្មជាតិ ហើយបានទទួលពុទ្ធិជាលើកទី១ តែជាពុទ្ធិរសើៗ ។ ពុទ្ធិនេះមានលក្ខណៈជាពុទ្ធិពិសោធន៍ ពុំទាន់មានលក្ខណៈជា ស្បង់នៅល៊ើយទេ ។ ស្បង់ដែលជាទំរង់ពិសេសនៃញាណសង្គមកើតល៊ើងនៅ ពេលក្រោយក្នុងសង្គមទាសករ គឺនៅពេលដែលកើតមានលំញែករវាងបាត្តកម្មនិង បញ្ញាកម្ម ហើយនៅជាមួយគ្នានោះ មានជនពិសេសមួយក្រុមដែលគេចាត់ថាអ្នក ប្រាជ្ញដែលគិតតែរករស្បង់ ។

សភាពពិសេសរបស់ស្យង់គឺភាពបន្តនៃពុទ្ធិស្យង់ ។ ជំនាន់ថ្មី
សង្គមថ្មីនីមួយៗពុំមែនទាត់ចោលសមិទ្ធិស្យង់ចាស់ទេ ផ្ទុយទៅវិញ តែងទទួ
មកលំអានតាមតំរូវប្រត្តិបត្តិថ្មីៗ ។

ចេញពីគ្រឹះផលិតកម្ម ពីប្រតិបត្តិ ស្យង់បំរើតំរូវប្រតិបត្តិរបស់
បំរើបនិងផលិតនិងមានសារៈសំខាន់ចំពោះអភិវឌ្ឍន៍សង្គម ។ ស
អោយមនុស្សនូវចំនេះច្បាប់វត្ថុវិស័យ បន្ថែមអំនាចមនុស្សលើកំលាំងធ
ចង្អុលផ្លូវឆ្ពោះទៅរកជីវភាពគាប់ប្រសើរ បន្ធូរកិច្ចការរៀងរាល់ថ្ងៃរបស់មនុ
ស្យង់ពង្រីកដែនគំនិតមនុស្ស បំបាយមនុស្សចេញពីជំនឿអកុសលនិងបុរេ
ហើយបង្កបង្កើតបញ្ញត្តិកម្មសំភារនិយមពីពិភពលោក ។

លូតលាស់ក្នុងសង្គមមនុស្ស ក្នុងលក្ខខ័ណ្ឌផលិតវិធី ស្យង់នៅជ
សង្គមដែលជះឥទ្ធិពលលើខ្លួន ។ ស្យង់សង្គមសំដែងប្រាប់ផលប្រ
វណ្ណៈសង្គមអនុញ្ញាតអោយបន្ថែមកំលាំងរីបផ្លាញ គ្រឹះនៃសង្គមណាមួយ
អភិវឌ្ឍន៍ស្យង់អាស្រ័យទៅលើ របបគ្រប់គ្រងនិងទំនាក់ទំនងសេដ្ឋកិច្ចរៀ
សង្គមមួយផ្នែកធំ ។

ចំពោះពួកគហបតី ស្យង់ជាអាវុធសំរាប់ប្រឆាំងនឹងគូប្រកួតប្រជែង
មធ្យោបាយសំរាប់ទទួលយកផលអោយដល់កំរិតអតិបរមា អាស្រ័យហេ
ហើយ បានជាពួកមូលធននិយមចាប់អារម្មណ៍ខ្លាំងចំពោះការលូតលាស់ គ្រ
ឆាងស្យង់ដែលអាចហុចប្រយោជន៍អោយខ្លួនមួយចំនែកធំ ។ ដោយ
ផ្នែកផលិតកម្មមានឧត្តមភាពក្នុងលោកមូលធននិយមទំនើប គឺឧស្សាហកម្ម

ពួកមូលធននិយមផ្ដាច់មុខយកចិត្តទុកដាក់ជាពិសេសចំពោះអតិវឌ្ឍន៍ស្យង់ ដែលធ្វើការដើម្បីសង្គ្រាមដូចជាផលិតកម្មអាវុធបរមាណូ អាវុធគីមី – ល – ។

បុំន្តែទោះបីយ៉ាងនេះក្ដី នៅតែមានអ្នកប្រាជ្ញមួយចំនួនធំក្នុងសង្គម គឺហបកីដែលជាអ្នកប្រឆាំងនឹងនយោបាយចក្រពត្តិ ជាអ្នកការពារសន្តិភាព និងវឌ្ឍន៍ភាពសង្គម ។ តែទោះយ៉ាងនេះក្ដី ការកំនត់បន្ទាត់នយោបាយក៏នៅតែស្ថិតក្នុងកណ្ដាប់ដៃពួកគហបតីផ្ដាច់មុខដដែល ។

ផ្នែកទី ៣

សង្គមធម៌

ប្រធានទី២៤

មនសិការសង្គមជារស្មីនៃភាវៈសង្គម ។

ទំនាក់ទំនងសំភារៈ សេដ្ឋកិច្ចរវាងមនុស្សជាគ្រឹះនៃវិវត្តន៍សង្គម ។ តែដើម្បីយល់វិវត្តន៍នេះ ការស្គាល់ត្រឹមតែកត្តាសេដ្ឋកិច្ចមិនគ្រប់គ្រាន់ទេ ព្រោះលើសពីសកម្មភាពបង្កើតផលរបស់មនុស្ស សង្គមមានជីវិតសីលធម៌ផងថែមទៀត ។ មនុស្សរស់តាមខ្សែគំនិតនយោបាយនិងមូលភាពសីលធម៌ មានទ្រឹស្តីសាស្នា មានមតិលើសិល្បៈ ។ គំនិតទាំងអស់សុទ្ធតែមានលក្ខណៈសង្គមតាមកំណើតនិងតាមន័យ ហើយស្ថិតនៅក្នុងវិស័យមនសិការសង្គម ។

មនសិការសង្គមមានសារសំខាន់ក្នុងអភិវឌ្ឍន៍ប្រវត្តិសាស្ត្រ ហេតុដូចនេះហើយបានជាដើម្បីយល់ពីគំនិតសង្គមពេញលេញ គេត្រូវកំណត់ន័យអោយច្បាស់ជាមុនសិនថា **តើមនសិការសង្គមជាអ្វី ? មានប្រភពមកពីណា ? មានមុខងារយ៉ាងណាខ្លះក្នុងជីវិតសង្គម ?**

មនសិការសង្គមជាសំនុំគំនិត ទ្រឹស្ដី មតិដែលចាំងចេញពីក
មនុស្ស ។ ដោយហេតុថា ភាវៈសង្គមមានទំរង់ផ្សេងៗជាច្រើន
ទៀតផង មនសិការសង្គមក៏មានទំរង់លក្ខណៈដូចគ្នានេះដែរ ។

គំនិតនយោបាយនិងយុត្តិសាស្ត្រ សីលធម៌ សិល្បៈ ស្បង់
សាសនា ជាទំរង់មនសិការសង្គម ។ ទំរង់នេះមានលក្ខណៈពិសេស
និងឆ្លុះបញ្ចាំងអោយឃើញទស្សនភាពផ្សេងៗនៃភាវៈសង្គម ។

ទ្រឹស្ដីមនោនិយមពុំមានចំណេះ (capacite) ក្នុងដំណោះស្រាយ
មុខងារគំនិត នៃមនសិការសង្គមក្នុងជីវិតសង្គមបានទេ ។ អ្នកមនោនិ
ថាគំនិតកំណត់ដំណើរអភិវឌ្ឍន៍សង្គម ។ យោបល់នេះពុំស្របតាមតថភាព

តាមពិត មនសិការសង្គមរបស់មនុស្សគឺជាលទ្ធផលនៃភាវៈសង្គម
ភាវៈសង្គមក្នុងសកម្មភាពសការៈបង្កើតផលរបស់មនុស្សអែនោះវិញទេ
ត្រូវរកប្រភពគំនិតនិងទ្រឹស្ដី ។

សាវតារមនុស្សជាតិបង្ហាញថា កាលណាភាវៈរបស់មនុស្សប្ដូរទំរង់
សង្គមក៏ប្ដូរជាមួយគ្នាដែរ ។ គំនិតចាស់រលាយខ្សោយ គំនិតថ្មីកើត
ស្របតាមលក្ខខណ្ឌថ្មី តាមតំរូវការថ្មីរបស់សង្គម ។

ក្នុងសង្គមមានវណ្ណៈ មនសិការសង្គម ក្រោមទំរង់បែបណាក៏ដោ
នៅតែមានលក្ខណៈវណ្ណៈ ។ សំនុំគំនិតនយោបាយ យុត្តិសាស្ត្រ
សិល្បៈរបស់វណ្ណៈណាមួយបង្កប់បង្កើតមនោគមវិជ្ជាវណ្ណៈនោះ ។ តើប
ជាវណ្ណៈមួយបង្កើតមនោគមវិជ្ជាមួយផ្ទាល់របស់ខ្លួន ?

គឺមកពីវណ្ណៈទំនាស់ស្ថិតនៅលើគោលជំហរខុសគ្នា បញ្ហាសង្គមចោតឡើង និងគោលបំណងផ្សេងពីគ្នា ។ តាមមធ្យោបាយប្រព័ន្ធគំនិត វណ្ណៈមួយតែងសំដែងវិនិច្ឆ័យការពារផលប្រយោជន៍ ខិតខំធ្វើអោយសំរេចបំណង និងដោះស្រាយបញ្ហាដែលចោទមកចំខ្លួន ។ ដូចនេះ មនោគមវិជ្ជាគហបតីការពារប្រយោជន៍គហបតី ខិតខំស្រាយបញ្ជាក់អោយឃើញតំលៃសម្បត្តិឯកជន ដែលគេចាត់ទុកថាជាមនោគមមូលធននិយម ។ ផ្ទុយទៅវិញ ពួកអ្នកគ្មានធន បានបង្កើតមនោគមវិជ្ជារបស់ខ្លួនប្រឆាំងនឹងមនោគមមូលធននិយម គឺមនោគមសង្គមនិយមនេះឯង ។

ដូចនេះក្នុងសង្គមមានវណ្ណៈ គេមិនអាចបង្រួមមនោគមអោយនៅតែមួយបានទេ ។ ជាចាំបាច់ គឺត្រូវតែមានមនោគមអ្នកត្រូវគេត្រួត ម្ល៉ោះហើយបានជាមានការប្រយុទ្ធមនោគមយ៉ាងសាហាវក្នុងសង្គមមានវណ្ណៈ ពោលគឺទំនាស់ផ្ទៃក្នុងចោតឡើងជាដរាបក្នុងសង្គមដែលមនុស្សមានជីវភាពលើសខ្វះគ្នាខ្លាំងពេកដូចជាខ្លះរកបាយស៊ីគ្មាន ខ្លះទៀតលុយចាយមិនអស់នេះជាដើម ។

ដោយហេតុថា មនោគមវិជ្ជា មានលក្ខណៈវណ្ណៈជានិច្ចបែបនេះ គេអាចចោទសួរថា តើមនោគមវិជ្ជាអាចមិនប្តូររូបរាងតថភាពតាមប្រយោជន៍វណ្ណៈដែររឺទេ ?

ដរាបណាវណ្ណៈមួយ មានមុខងារជឿនលឿនក្នុងប្រវត្តិសង្គមដរាបណាផលប្រយោជន៍របស់ខ្លួន ស្របនឹងទិសដៅអភិវឌ្ឍន៍តថភាពវត្ថុវិស័យ ដរាបនោះមនោគមវិជ្ជារបស់វណ្ណៈមានតថភាព ប៉ុន្តែកាលណាវណ្ណៈនោះបានបញ្ចប់មុខងារជឿនលឿន ហើយកាលណាផលប្រយោជន៍រត់ច្រាសទិសដៅប្រវត្តិសាស្ត្រ

ពេលនោះមនោគមវិជ្ជាបាត់បង់ការពិត រួចចាប់ផ្ដើមប្ដូរទំរង់តថភាពទៅតាមផលប្រយោជន៍វណ្ណៈ ។ ដូចជានៅពេលពួកគហបតីប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងពួកសក្ដិភូមិ មនោគមវិជ្ជារបស់គេឆ្លុះបញ្ចាំងពិតពតាមទំនាក់ទំនងពិត ។ តែដល់ពេលគេឡើងកាន់អំនាចពេញលេញ ពេលដែលគេអស់មុខងារជឿនលឿន ហើយក្លាយជាប្រឆាំងអភិវឌ្ឍន៍សង្គម មនោគមវិជ្ជាគហបតីបានបាត់បង់សមត្ថភាពឆ្លុះបញ្ចាំង នូវតថភាពជាក់ស្ដែង ។

សេចក្ដីអធិប្បាយមកនេះ បានបង្ហាញអោយឃើញថា ភាវៈសង្គមសកម្មភាពផលិតសក.. កនតមនសិការសង្គម ។ តែមនសិការមានស្វ័យភាពទាក់ទងក្នុងអភិវឌ្ឍន៍ របស់ខ្លួនផងដែរ ។ តើមនសិការសំដែងចេញយ៉ាងណា ?

ស្វ័យភាពទាក់ទងអភិវឌ្ឍន៍ មនសិការសង្គមស្ថិតនៅក្នុងកំលាំងដែលខ្លួនអាច រឺមួយនៅក្រោយរឺមួយទៅមុខអភិវឌ្ឍន៍ភាវៈសង្គម រឺមួយមនសិការសង្គមគោរពមូលភាពបន្ត ហើយមិននៅអកម្មចំពោះមុខភាវៈ តែបញ្ចេញអំពើយ៉ាងសកម្មលើភាវៈ ។

ការដែលមនសិការសង្គមតាមមិនទាន់ភាវៈសង្គម ថកពីតាមទំនងច្បាប់ធម្មជាតិ ភាវៈផ្លាស់ប្ដូរទំរង់មុន រួចបានមនសិការប្ដូរជាបន្ត ។ ការយឺតយូរនេះបណ្ដាលមកពីគំនិតចាស់ផងដែរ ។ វណ្ណៈកាន់អំនាចតែងប្រើគ្រប់មធ្យោបាយដែលខ្លួនមាន ដើម្បីផ្សព្វមនោគមខ្លួន អោយចាក់រឹសគល់ក្នុងគ្រប់សមាជិកសង្គម ។ ឧបករណ៍ផ្សាយមនោគមដូចជា កាសែត គុន វិទ្យុ ទូរទស្សន៍ – ល – ត្រូវពួកគហបតីចក្រពត្តិយកមកប្រើ ដើម្បីបំពុលមនសិការពលករនិងបន្ថយគំនិតជឿន

លឿន ។ អាស្រ័យហេតុនេះបានជាគេឃើញ នៅពេលដែលរបបថ្មីមួយជំនួសរបបចាស់ មនសិការមនុស្សជាច្រើនស្ថិតនៅក្នុងមនោគមចាស់អស់ពេលយ៉ាងយូរ ។

សព្វថ្ងៃនេះ មនសិការមនុស្សអាចទៅមុខមុនអភិវឌ្ឍន៍ភាវៈក្នុងលក្ខខ័ណ្ឌខ្លះ ។ ដោយបានធ្វើវិភាគច្បាប់សង្គម ដោយបានគំនត់និយមន័យទំនោរទូទៅនៃដំណើរប្រវត្តិសាស្ត្រ អ្នកប្រាជ្ញអាចប្រមើលមើល ហើយគ្រោងអនាគតសេចក្តីថាបង្កើតឧទ្ទិស្តិដែលទាយទុកពីអនាគត និងបង្ហាញមនុស្សនូវផ្លូវដែលអាចអោយទៅដល់ទិសដៅ ។

ច្បាប់ភ្ជាប់ភ្លូមួយមានសារៈសំខាន់ក្នុងស្វ័យភាពទាក់ទងមនសិការសង្គម គឺភាពបន្តក្នុងអភិវឌ្ឍន៍មនោគមវិជ្ជា ។ វណ្ណៈថ្មីបង្កើតមនោគមថ្មី ដោយបេះយកមនោគមចាស់យកមកប្រើ ពុំមែនទាត់ចោលទាំងស្រុងទេ ។

ភាពបន្ត ក្នុងអភិវឌ្ឍន៍គំនិតមានសារៈសំខាន់ក្នុងជីវិតសង្គម ។ បើមនុស្សបដិសេធសមិទ្ធិវប្បធម៌ចាស់នោះ គេត្រូវចាប់សាថ្មីទាំងអស់ រកច្បាប់ល្បើងវិញ បង្កើតម៉ាស៊ីននិងមេកានិច ដែលគេស្គាល់តាំងពីយូរណាស់មកហើយ ។ ដោយសារច្បាប់ភ្ជាប់បន្តនេះឯង ដែលគេមិនចំនាយពេលទៅរកអ្វីដែលគេរកឃើញរួចហើយនោះទេ ។ ទាញយកលទ្ធផលដ៏ធំធេងរបស់បុព្វបុរស មនុស្សអាចបន្តកិច្ចការទាំងនោះ ពង្រីកសមិទ្ធិនិងលើកអោយបានខ្ពស់មួយកំរិតជាងមុន ។

សង្គមនីមួយៗ មានអាកប្បកិរិយាផ្សេងៗគ្នា ចំពោះមុខមរតក មនោគមចាស់ ។ ពួកប្រតិកិរិយាចំលងយកគំនិតប្រតិកិរិយា មកប្រើលំអោនតាមលក្ខ-

ខណ្ឌថ្មីនៃប្រវត្តិសាស្ត្រ និងទៅតាមផលប្រយោជន៍ផ្ទាល់របស់គេ ។ ដូចជា គំនិតវិទូចក្រពត្តិតែងប្រើប្រព័ន្ធគំនិតនិងសាសនា ដែលជាគំនិតអាថ៌កំបាំងដើម្បីបំពេរតាមផ្លូវសីលធម៌ដល់ពលករ ។

មនោគមស្មោះត្រង់ត្រូវយកមរតក មនោគមចាស់មកស្រាយតាមន័យវិជ្ជមាន ដែលអាចបំរើវឌ្ឍនភាពមនុស្សជាតិបាន ។

នយោបាយនិងសេដ្ឋកិច្ច

ទំនាក់ទំនងនយោបាយ គឺ ទំនាក់ទំនងរវាងវណ្ណៈមនុស្ស ការប្រយុទ្ធរបស់វណ្ណៈ ដើម្បីដណ្ដើមយកអំណាច និងដើម្បីត្រួតត្រាសង្គមមនុស្ស ។ ម្យ៉ាងទៀត ទំនាក់ទំនងរវាងរដ្ឋនិងជាតិ ក៏នៅក្នុងវិស័យនយោបាយដែរ ។ នយោបាយមានកំណើតជាមួយគ្នានិងកំណើតវណ្ណៈមនុស្ស និងការប្រយុទ្ធរវាងវណ្ណៈនិងរដ្ឋ ។ នយោបាយសំដែងក្នុងសកម្មភាពរដ្ឋ និង គ្រោងទិសដៅនៃសកម្មភាពនេះ ។

នយោបាយ កើតឡើងដោយរចនាសម្ព័ន្ធសេដ្ឋកិច្ចសង្គមហើយជះឥទ្ធិពលខ្លួនទៅលើសេដ្ឋកិច្ចវិញយ៉ាងសំបើម ព្រមទាំងទៅលើដំណើរអភិវឌ្ឍន៍សង្គមទាំងមូល ។ អភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ចរៀបចំបំលែងរបៀបរបបសង្គម តែបំលែងនេះជាលទ្ធផលនៃសកម្មភាពគំនិតរបស់ប្រជារាស្ត្រដែលគូសទិសដៅនយោបាយ ។

គំនិតនយោបាយជាប់នឹងនយោបាយ ។ ប្រសិនបើនយោបាយជាទំនាក់ទំនងរវាងវណ្ណៈមនុស្ស រវាងជាតិនិងរដ្ឋ គំនិតនយោបាយបង្ហាញនិងប្រមូលភស្តុតាងទំនាក់ទំនងនេះ ។

គំនិតនយោបាយជាបញ្ញត្តិកម្ម ដែលវណ្ណៈមួយបានមកពីការប្រយុទ្ធ និងបដិវត្តន៍ពីទំនាក់ទំនងរវាងជាតិនិងរដ្ឋ លទ្ធិសង្គមនិងនយោបាយ បញ្ហាសង្គ្រាមនិងសន្តិភាព ។ បញ្ញត្តិកម្មនេះសំដែងក្នុងប្រយុទ្ធផ្ទាល់នៃវណ្ណៈក្នុងសកម្មភាពរបស់

រដ្ឋ នៃគណៈបក្សនិងស្ថាប័នដទៃទៀត ព្រមទាំងអង្គការនយោបាយ ។

គំនិតនយោបាយរកឃើញសំនួនខ្លួនក្នុងបង្គំរដ្ឋ ក្នុងកម្មវិធីនិងសេក្តីថ្លែងការគណៈបក្សនិងអង្គការនយោបាយដទៃទៀត ក្នុងកិច្ចការជាទ្រឹស្តីពិសេសនិងឯកសារផ្សេងៗ ។

ក្នុងសង្គមមានវណ្ណៈទំនាស់ លក្ខណៈគំនិតនយោបាយលំអានតាមប្រយោជន៍វណ្ណៈ ។ វណ្ណៈគហបតីខិតខំពង្រឹងជំហរត្រួតត្រារបស់ខ្លួនតាមមធ្យោបាយគំនិតរបស់ពួកគហបតី ។ វណ្ណៈដែលត្រូវគេបំពាញ់យកផលលើខ្លួនខំពន្យល់ក្នុងគំនិតនយោបាយអោយឃើញថា មានការចាំបាច់មួយ គឺត្រូវរំលំលទ្ធិជិះជាន់ និងបង្កើតជាសង្គមថ្មី គ្មានការជិះជាន់ ។ មនោគមវិជ្ជាពួកនេះ គឺមនោគមវិជ្ជាបដិវត្តន៍មនោគមវិជ្ជាដែលមានទំនោរ ទាត់ចោលអ្វីចាស់ និងបង្កើតអ្វីជាថ្មី ។

នោគមនយោបាយផ្ទុយគ្នាពីរកំពុងឈរមុខតទល់គ្នាសព្វថ្ងៃនេះដែរ គឺមនោគមគហបតីនិងមនោគមកម្មករ ។

នយោបាយ និងគំនិតនយោបាយតែងនៅជិតមូលដ្ឋានសេដ្ឋកិច្ច ។ តាមសកម្មភាពរបស់រដ្ឋ របស់គណបក្សនិងអង្គការនយោបាយ គំនិតនយោបាយធ្វើតាមមូលដ្ឋាននេះ ។ ម្យ៉ាងទៀត នយោបាយនិងគំនិតនយោបាយមានឥទ្ធិពលយ៉ាងសកម្មទៅលើអភិវឌ្ឍន៍នៃទំរង់ញាណសង្គមដទៃទៀត ដូចជាច្បាប់ សីលវិជ្ជា សិល្បៈ សាសនា ទស្សនវិជ្ជានិងស្បង់ ។

ប្រធានទី២៦

បញ្ហានយោបាយ

បុគ្គលមិនគ្រាន់តែជាសមាជិកគ្រួសារទេ តែជាសមាជិករបស់រដ្ឋ របស់ជាតិ របស់ មាតុភូមិ ថែមទៀត ។ សព្ទទាំងបីនេះពុំមានន័យដូចគ្នាទេ ៖ រដ្ឋសំគាល់ "សហគមមានច្បាប់" គឺជាសំនុំបុគ្គលស្ថិតនៅក្រោមបញ្ញត្តិច្បាប់អំណាចនយោបាយមួយ ។ រឺមួយបែបទៀតគឺ រដ្ឋជាអំណាចនយោបាយនេះផងដែរ ។ រដ្ឋ គឺរដ្ឋាភិបាលនិងសំនុំរចនាសម្ពន្ធ ដែលរដ្ឋសំដែងអំណាចខ្លួនក្នុងនោះ ។ ជាតិ គឺជា សហគមធម្មជាតិ ដែលសមាជិកម្នាក់ៗ ទទួលស្គាល់រៀងៗខ្លួន ដូចជាខ្មែរកម្ពុជាក្រោម ទោះបីទឹកដីនេះស្ថិតនៅក្រោមអំណាចរដ្ឋយួនក៏ដោយ ក៏ជនជាតិខ្មែរនៅតែទទួលស្គាល់ថាខ្លួនជាខ្មែរ ។ កាលណាសមាជិកសហគមជាតិ ពុំទទួលស្គាល់តំរូវផ្សេងៗ លើខ្លួនផ្ទាល់ ដែលជាសេចក្តីសំរេចរបស់រដ្ឋាភិបាលខ្លួននោះ គេចាត់ទុកថា ជាតិ ពុំទទួលស្គាល់រដ្ឋ ។ ចលនាបដិវត្តន៍ជាឧទាហរណ៍មួយសំដែងអោយឃើញនូវទំនាស់រវាង ជាតិ និងរដ្ឋ ។ ចំនែក មាតុភូមិ វិញ គឺជា "ឈ្មោះសញ្ចេតនារបស់ជាតិ" ។ គំនិតមាតុភូមិសំគាល់ "សហគមវេទនា" (Communauté affective) ។ តាមជំនឿ មាតុភូមិជា ជាតិនេះអែងក្នុងការជាវត្ថុដែលចិត្តនៅជាប់ជំពាក់ នៅគោរពពីសំណាក់បុគ្គល ។

ក្នុងការគ្រប់គ្រងសង្គម រដ្ឋាភិបាលតែងប្រើល្បិចផ្សេង ៗ ជាឧបាយ ដើម្បីអោយជាតិរស់ ជាតិបានចំរើនក្នុងចំនោមជាតិដទៃ ។ តើលទ្ធិនយោបាយដែលរដ្ឋធ្លាប់បានអនុវត្តមកហើយនោះ មានទំរង់និងមានបញ្ហាយ៉ាងណាខ្លះ ?

ក្នុងដំនោះស្រាយបញ្ហានេះ គេបានសំរបសំរួលដោយញែកលទ្ធិនយោបាយជាបី គឺ លទ្ធិផ្តាច់ការ លទ្ធិអនាធិបតេយ្យ និង លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ ។

លទ្ធិផ្តាច់ការជាប្រព័ន្ធដែលរដ្ឋមានអំនាចផ្តាច់មុខ ។ បុគ្គលគ្មានតំលៃខ្លួនឯងទេ គឺគ្រាន់តែជាអ្នកគោរព ។ អំនាចរដ្ឋក្នុងលទ្ធិនេះ ពុំមែនជាអំនាចបានមកពីរាស្ត្រទេ តែជាអំនាចបានមកពីប្រភពមួយខ្ពស់ ។ រឺមួយអធិរាជជាអាទិទេពខ្លួនឯង រឺមួយអធិរាជជាតំនាងអាទិទេពនៅលើដី ។ ដូចនេះអំនាចពុំមែនបានមកពីរាស្ត្រទេ ម៉្លោះហើយអធិរាជគ្មានទំនួលខុសត្រូវចំពោះមុខរាស្ត្រលុើយ គឺទទួលខុសត្រូវចំពោះអាទិទេពទៅវិញ ។

លទ្ធិអនាធិបតេយ្យមានទំរង់លក្ខណៈផ្ទុយពីលទ្ធិផ្តាច់ការ។ អ្នកអនាធិបតេយ្យមើលឃើញអកុសលក្នុងរដ្ឋ ហើយឃើញតំលៃដ៏ឧត្តមក្នុងបុគ្គល ។ រដ្ឋត្រូវគេដាក់ទោស ព្រោះរដ្ឋបំបាត់សេរីភាព ហើយគឺជាផ្នូរយ៉ាងធំមួយ សំរាប់កប់ការសំដែងត៉ាំនៃជីវិតបុគ្គល ។ រដ្ឋមិនគ្រាន់តែជាយក្សអរូបី ដែលបំផ្លាញសេរីភាពបុគ្គលរស់រូបីតែប៉ុននោះទេ គឺជាឧបសគ្គធំមួយនៃការរីកលូតលាស់របស់តំលៃពិតជាសាកលផងថែមទៀត ព្រោះរដ្ឋបានផ្តាច់សាមគ្គីភាពសាកល (រដ្ឋមួយស្ថិតនៅប្រឈមមុខតទល់នឹងរដ្ឋមួយ) ដែលជាកត្តាបង្កើតសង្គ្រាម និងទុក្ខវេទនាគ្រប់បែបយ៉ាង ។

គួរកត់សំគាល់ថា អ្នកអនាធិបតេយ្យនិយមពុំមែនសុទ្ធតែជាអ្នកអសីលធម៌និយម ប្រឆាំងនឹងសង្គមទេ តែផ្ទុយទៅវិញ ពួកនេះមានជំនឿថា បុគ្គលអាចរស់រីកលូតលាស់តែក្នុងទំនាក់ទំនងជីវភាពសហគម ។ រដ្ឋនឹងអំនាចខ្លួនគ្រាន់តែជារូបភាពកំប្លែងសួតនៃសង្គមធម្មជាតិ ។ អ្នកអនាធិបតេយ្យនិយម ទាមទារអោយមានបដិវត្តន៍រំលំរដ្ឋ ចៅក្រម ប៉ូលីស ទ័ព ចោលចេ ហើយត្រូវបង្កើតសមាគមមនុស្សសេរី មកជំនួសវិញ ។

ទ្រឹស្តីអនាធិបតេយ្យនិយម មិនត្រូវចាត់ចោល ដោយគ្មានការពិនិត្យអោយបានត្រឹមត្រូវទេ ។ ជាការពិតណាស់ទៅហើយ ដែលថារដ្ឋក្នុងកំលុងប្រវត្តិសាស្ត្រនេះ តែងមានទំរង់ផ្តាច់ការជិះជាន់ ដែលអាចបំផ្លាញសំរស់ជីវិតមនុស្សព្រោះរដ្ឋតាំងអំនាចវណ្ណៈអកុត្រូតក្នុងសង្គមមួយ ម្ល៉ោះហើយច្បាប់រដ្ឋគ្មានអ្វីក្រៅពីជាឧបករណ៍សំរាប់ពង្រឹងការចំរាញ់យកផលពីវណ្ណៈមួយដោយវណ្ណៈមួយនោះទេ ។ ប៉ុន្តែ គេមិនស្របតាមពួកអនាធិបតេយ្យនិយមរហូតដល់ចុងបំផុត នៃការយល់សប្តិរបស់គាត់ឡើយ ។

យើងអាចទទួលស្គាល់ជាមួយអ្នកអនាធិបតេយ្យនិយមថា មនុស្សជាតំលៃតែមួយគត់ គឺតំលៃក្នុងខ្លួន តែត្រូវយល់បន្ថែមមកទៀតថា រដ្ឋដែលជាអប្បរិយភម្ពសំដែងជាស្ថាប័នរដ្ឋបាល គឺជា មធ្យោបាយចាំបាច់ ដើម្បីធ្វើអោយបំនងបុគ្គលបានសំរេច ។ យើងស្រលាញ់សេរីភាព ដូចនេះយើងពិតជាត្រូវការកំលាំងមានអំនាចសំរាប់ការពារវាក្នុងពេលណាវាទទួលការឈ្លានពានពីអ្នកដទៃ ។ គំនិតនេះមានចែងយ៉ាងច្បាស់លាស់ក្នុង " កិច្ចសន្យាសង្គម " (contrat social)

របស់រូសូ (Rousseau) ដែលគេចាត់ទុកជាគោលគំនិតលទ្ធិប្រជាធិប-តេយ្យ ។ រដ្ឋក្នុងលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យគ្មានបំណងអ្វីក្រៅពីធ្វើអោយសំរេច និង ធានាសេរីភាព សមភាព ដែលបុគ្គលមានសិទ្ធិនឹងទទួលតាមច្បាប់ធម្មជាតិ ។

ក្នុងគំនិតប្រជាធិបតេយ្យ រដ្ឋពុំមែនជាអតិសេដ្ឋទេ : " អធិរាជជាផ្នែក ពិសេសមួយរបស់រដ្ឋមិនអាចរកប្រយោជន៍អ្វីក្រៅពីប្រយោជន៍រួមទេ " ។

" ច្បាប់ពុំបានបំបាត់សេរីភាពទេ ព្រោះច្បាប់មានប្រភពពីឆន្ទៈរបស់បុគ្គល ទាំងអស់ " ។

ប៉ុន្តែឆន្ទៈបុគ្គលអាចខ្វែងគ្នា តើឆន្ទៈនេះអាចសំដែងក្នុងច្បាប់រួមដូចម្ដេច កើត ?

ត្រង់នេះគឺស្ថិតនៅលើកិច្ចសន្យា ព្រោះសហគមដែលយើងជាសមាជិកបាន សំរេចថាត្រូវគោរពមតិភាគច្រើន ។ ពិតមែនហើយ បុគ្គលម្នាក់អាចមានឆន្ទៈ មួយផ្ទុយ ស្របឆន្ទៈទូទៅ តែឆន្ទៈរួមពុំមែនបុច្ឆានុភាពខាងក្រៅខ្លួនយើងទេ គឺ ថាគ្មានអ្វីក្រៅខ្លួនយើងទេ គឺជាគ្មានអ្វីក្រៅពីច្បាប់នៃវិចារណៈ ដែលសមាជិក ក្រុមទទួលស្គាល់រួម ។

តែគំនិតប្រជាធិបតេយ្យបានផ្សព្វផ្សាយហើយបានទទួលការរិះគន់ជាច្រើន ។ សតវត្សទី២០ជាពេលមួយ ដែលលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យកំពុងមានវិបត្តិ ។ វិបត្តិ ទាំងនេះ គឺមានលក្ខណៈទូទៅនិងជាវិបត្តិគំនិតផ្ទាល់ខ្លួន ។

ការចំរើនលូតលាស់ផ្នែកឧស្សាហកម្មនិងតិចនិចក្នុងលោកទំនើប បាន បង្កើតបញ្ហាថ្មីៗដែលលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យហាក់ដូចជាខ្វះសមត្ថភាពដោះស្រាយ ។

ក្នុងសម័យដែលវិធីស្ទង់ផ្សាយពាសពេញទៅហើយនោះ ការជ្រើសរើសអ្នកកាន់អំនាចរដ្ឋគឺពិតជាធ្វើល្អិតតាមវិធីបោះឆ្នោតជាសាកល ។ គោលការសមភាព នយោបាយ ត្រូវដាក់រដ្ឋាភិបាលក្រោមអំនាចមតិសាធារណៈគឺមតិមហាជនដែលមិនដឹងកិច្ចការរដ្ឋទាល់តែសោះ ។ ប្រជាធិបតេយ្យ គឺគ្មានអ្វីក្រៅពី "អំនាចផ្តាច់មុខរបស់ជនគ្មានសមត្ថភាពសោះ" ។

ម្យ៉ាងទៀតសេរីភាពបុគ្គល ការប្រកួតប្រជែងសេដ្ឋកិច្ចបង្កើតអោយមានការកៀបសង្កត់និងការចំពាក់ពួកអ្នកខ្លាំងទៅលើពួកអ្នកខ្សោយ ។

ដោយវិធីបោះឆ្នោត ជាផ្លូវបើកចំហអោយក្រុមអ្នកមានទៅកាន់អំនាច ព្រោះជាអ្នកមានមធ្យោបាយ គេក៏ប្តូរវិធីជ្រើសរើសអ្នកកាន់កាប់រាស្ត្ររដ្ឋ ។

តាមពួកតិចនិចនិយម អំនាចត្រូវប្រគល់អោយមនុស្សមួយក្រុមដែលជាអ្នកមានសមត្ថភាព មានពុទ្ធិពីស្ទង់នយោបាយ ។ ចាប់ពី គ.ស ១៨១៩ លោក សាំងស៊ីម៉ុង (Saint-Simon) ប្រកាសថា "រដ្ឋត្រូវដឹកនាំដោយក្រុមអ្នកមានសមត្ថភាពជាអតិបរមា" ។ អ្នកនយោបាយពិតត្រូវជាវិស្វករដែលអាចធ្វើវិភាគស្ថានភាពនិងរកថ្នាំមកព្យាបាលវិញបាន ។ លោកកុង (Auguste Causte) ក៏មានយោបល់យល់ស្របតាមលោកសាំងស៊ីម៉ុង (Saint-Simon) ជាគ្រូរបស់គាត់ដែរ ។ គាត់បានទិតៀនអាថ៌កំបាំងសេរីភាពរបស់ញាណដែលគាត់ចាត់ទុកជា "ជំងឺនៃលោកខាងលិច" ចេញពីលទ្ធិប្រូតេស្តង់ (issue du protestantisme) ។ ក្នុងសង្គមវិជ្ជមាន (Societé positiviste) របស់លោក

ក្នុងអំនាចនីតិបញ្ញត្តិ ត្រូវស្ថិតក្នុង " អំនាចគំនិត " ដែលមានអ្នកប្រាជ្ញជាសមាជិក ហើយត្រូវមានអំនាចនីតិប្រតិបត្តិខ្លាំង ទទួលខុសត្រូវដោយអ្នកតិចនិចនៅក្រោមបង្គាប់ខ្លួនថែមទៀត ។

ប៉ុន្តែគេនៅតែសង្កេតឃើញថា រដ្ឋាភិបាលអ្នកតិចនិចជាន់ខ្ពស់ តាមការស្រមៃឃើញរបស់លោកស៊ីម៉ុងនិងលោកកុងនេះ ជារដ្ឋាភិបាលរបស់ក្រុមអ្នកមានដដែល សេចក្តីថារបបនេះគឺជាឧបករណ៍សំរាប់ត្រួតរបស់វណ្ណៈសេដ្ឋកិច្ចខ្ពស់ ។

ដូចនេះលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ មានគ្រោះថ្នាក់ ព្រោះលទ្ធិនេះគ្រាន់តែជាឧបករណ៍បោកប្រាស់របស់គហបតីសំរាប់កាន់កាប់អំនាចតែប៉ុន្នោះ ។ ក៏ប៉ុន្តែទោះជាយ៉ាងនេះក្តី សព្វថ្ងៃនេះលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យនៅតែមានឧត្តមភាព ក្នុងឆាកនយោបាយ ។ វិធីបោះឆ្នោតជាសាកលជាវិធីមួយកំពុងពេញនិយម ។ ដំនោះស្រាយមានប្រសិទ្ធិភាពជាក់ស្តែងក្នុងអនុវត្តន៍លទ្ធិនេះ គឺការអប់រំប្រជារាស្ត្រក្នុងអភិវឌ្ឍន៍ចំនេះវប្បធម៌ ដែលបណ្តុះគំនិតរិះគិត (l'esprit critique) ។ មធ្យោបាយនេះអាចធ្វើអោយបុគ្គលក្លាយខ្លួនបន្តិចម្តងៗ ទៅជាអ្នកមានកិត្តិយសក្នុងលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យបាន ។

ប្រធាន២៧

នយោបាយខ្មែរ

គោលគំនិត

ដើម្បីសំរួលការសិក្សា ប្រវត្តិវិទូបានចែកប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរជាសម័យកាល ដូចតទៅ .

១. សម័យបុរេប្រវត្តិ :

មុនគ្រិស្តសករាជ (មូលធម៌ខ្មែរ-មន)

២. សម័យនគរភ្នំ :

ពីសតវត្សទី១ ដល់ពាក់កណ្ដាលសតវត្សទី៦

៣. សម័យចិនលា :

ពីពាក់កណ្ដាលសតវត្សទី ៦ ទៅសតវត្សទី៩

៤. សម័យអង្គរ :

ពីសតវត្សទី៩ដល់ពាក់កណ្ដាលសតវត្សទី ១៥

៥. សម័យក្រោយអង្គរ :

ពីពាក់កណ្ដាលសតវត្សទី ១៥មក

៦. សម័យបច្ចុប្បន្ន :

នយោបាយខ្មែរ

១. សម័យបុរេប្រវត្តិ :

មុន គ.ស ខ្មែរមានរដ្ឋពេញលក្ខណៈរួចទៅហើយ ព្រោះពេលដែលហ៊ុន-ទៀន មកដល់នៅស.វ ទី១ គេឃើញខ្មែរលើកកងទ័ពទៅទប់ទល់ដឹកនាំដោយក្សត្រី លីវ-យី ។ នេះជាភស្តុតាងមួយបញ្ជាក់អោយឃើញថាខ្មែរមានរដ្ឋមានស្តេច មានទ័ព មានល្បិចការពារស្រុកទេសរួចទៅហើយ សេចក្តីថាជារដ្ឋពេញលក្ខណៈ ពុំមែនដូចអ្នកខ្លះស្មានថា រដ្ឋហ៊្វូណានទើបមានកំណើតពី ស.វ ទី១ ដែលជារដ្ឋរបស់ឥណ្ឌានោះទេ ។ ដូចនេះ យើងអាចសន្និដ្ឋានថាខ្មែរជារដ្ឋមួយមានស្ថាប័នចេះធ្វើនយោបាយតាំងពីបុរេប្រវត្តិមក តែទំរង់នយោបាយយ៉ាងណានោះ ពុំមានឯកសារច្បាស់លាស់ទេ ។

២. សម័យនគរភ្នំ :

សម័យនេះ រដ្ឋខ្មែរមានទំរង់ទំរាយច្បាស់លាស់ មានឯកសារជាក់លាក់ហើយ ។ អ្នកប្រាជ្ញខ្លះ យល់ថារដ្ឋនគរភ្នំជារដ្ឋឥណ្ឌា ។ គឺថានយោបាយសម័យនគរភ្នំជានយោបាយឥណ្ឌា ។ ច្បាស់ជាគេថាបែបនេះ ព្រោះឯកសារបញ្ជាក់ថាស្តេចនគរភ្នំច្រើនមានដើមកំណើតពីឥណ្ឌា កិច្ចការរដ្ឋបាលក៏ចាត់ចែងតាមគំនិតអ្នកដឹកនាំ ។

តែយើងពុំអាចយល់ស្របតាមមតិនេះបានទេ ព្រោះហ៊ុន-ទៀនមកដល់យើង ឃើញក្បួនត្រីលីវ-យីលើកចំពោះទៅឲ្យបទល់សេចក្តីថាខ្មែរជារដ្ឋមួយមានអធិបតេយ្យភាពរួចទៅហើយ ។ ដល់ពួកឥណ្ឌាដែលជាអ្នកចំនួលថ្មីមកកាន់កិច្ចការធំៗក្នុងប្រទេសនេះ ទំរង់នយោបាយក៏ផ្លាស់ប្តូរសំរបសំរួលផ្សំផ្សំធាតុថ្មីជាមួយនឹងធាតុចាស់ ។

សម័យនោះ ខ្មែរបានគ្រប់គ្រងប្រទេសតាមរបបរាជាធិបតេយ្យផ្តាច់ការ ។ បានជាយើងហ៊ានថាដូចនេះ ព្រោះអំនាចពុំមែនបានមកពីរាស្ត្រទេ គឺបានមកពីអាទិទេព ។ ស្តេចជាតំនាងអាទិទេពនៅលើដីយើងនេះ ។

នយោបាយក្រៅប្រទេសវិញ ខ្មែរមានទំនាក់ទំនងផ្លូវទូតជាមួយមហាអំនាចចិន ឥណ្ឌា ចាម ។ រដ្ឋនគរភ្នំជារដ្ឋចក្រពត្តិដែលមានរដ្ឋតូចៗចំណុះជាច្រើនដែលហៅថាសាមន្តរដ្ឋ ដូចជាចិន-លាវជាដើម ។ អំណាចកណ្តាលនៅលើនគរភ្នំនេះឯង ។

៣. សម័យចិនលា

អំនាចកណ្តាលចុះខ្សោយ ម្ល៉ោះហើយមានការរើបំរះរបស់សាមន្តរដ្ឋៗចិនលាដែលជាសាមន្តរដ្ឋនគរភ្នំនោះ បានបះបោរហើយវាយលុកទន្ទ្រានយកនគរភ្នំបាន។ ចិនលាមានការបាក់បែកគ្នាក្រោយពីពេលទន្ទ្រានយកហ្វូណានបាន ហើយក៏ធ្លាក់ចូលក្នុងអំនាចជ្វាក្នុងរាជវង្សសៃលេន្ទ្រ ។

៤- សម័យអង្គរ :

របបគ្រប់គ្រងមានឈ្មោះហៅថារាជាធិបតេយ្យ សម្បូណ៌អាញ្ញាសិទ្ធិ (monarchie absolue) ។ អំណាចទាំងអស់នៅលើស្តេច ។ សម័យនគរភ្នំ ស្តេចជាតំណាងអាទិទេពសម័យអង្គរ ស្តេចជាអាទិទេពតែម្តង ពុំមែនជាតំណាងទេ ។ ម្ល៉ោះហើយ អំណាចស្តេចគ្មានព្រំដែន ។

នយោបាយក្រៅប្រទេសរីកចំរើនដល់កំពូល ។ ដំបូងបានរំដោះខ្លួនចេញផុតពីអំណាចជ្វា ក្រោយមកខ្មែរបានអនុវត្តនយោបាយចក្រពត្តិ ពង្រីកអំណាចទៅលើប្រទេសជិតខាង ជូនកាលវាយយករដ្ឋទាំងនេះ យកដាក់ជាចំនុះខ្លួន ជួនបញ្ជូនរាជវង្សអោយទៅសោយរាជ្យនៅរដ្ឋចំនុះនោះតែង ។

បានធ្វើសង្គ្រាមគ្មានឈប់ឈរវាយចាម យួន មន ។

ទំនាក់ទំនងផ្លូវទូតវិញ ខ្មែរ បានដាក់ទូតជាមួយមហាអំណាចជាពិសេសគឺចិន ។

អំណាចចក្រពត្តិខ្មែរសម័យអង្គរមានឈ្មោះល្បីល្បាញយ៉ាងខ្លាំង គឺសម័យនោះដែលអរិយធម៌ខ្មែរឡើងដល់កំពូល ។

៥- សម័យក្រោយអង្គរ :

ពីពាក់កណ្តាលសតវត្សទី១៤ រហូតដល់សតវត្សទី២០ រាជាធិបតេយ្យខ្មែរ បានប្តូរទំរង់ទំរាយខ្លះ គេហៅថា រាជាធិបតេយ្យជ្រើសរើស (monarchie élective) គឺមានក្រុមប្រឹក្សាសំរាប់រើសមនុស្សអោយសោយរាជ្យ ។

ទ. នយោបាយក្នុងប្រទេសមានវិបត្តិជានិច្ច គឺមានចំបាំងក្នុងស្រុកដើមបីដណ្ដើមអំណាច :

— សតវត្សទី ១៥ចំបាំង សុរិយោទ័យ-ស្រីរាជា-ធម្មរាជា

— សតវត្សទី១៦ ចំបាំង ស្រីសុគន្ធបទ - ស្តេចកន - អង្គច័ន្ទ

— សតវត្សទី១៧ ជ័យជេដ្ឋារៀបការជាមួយកូនស្រីស្ដេចយួន វិបត្តិផ្ទៃក្នុងកាន់តែមានច្រើនឡើងៗ ។ អន្តរាគមន៍បរទេសមានជាញឹកញាប់ អំណាចខ្មែរចុះទន់ខ្សោយមែនទែន ។

— សតវត្សទី១៩ (១៨៦៣) ចាប់ពី គ.ស ១៨៦៣ មកខ្មែរស្ថិតនៅក្រោមអាណានិគមបារាំងសែស ។

— ១៩៥៣ ទើបបានឯករាជ្យមកវិញ

នយោបាយក្រៅប្រទេសវិញ ខ្មែរពុំសូវមានមុខមាត់លើឆាកអន្តរជាតិទេ ព្រោះសម័យនេះមានវិបត្តិនយោបាយក្នុងប្រទេស ម្ល៉ោះហើយខ្មែរចុះខ្សោយ ។ ឆ្លៀតឱកាសនោះសៀមយួនបានអនុវត្តន៍នយោបាយចក្រពត្តិ វាយទន្ទ្រានយកដីខ្មែរបន្តិចម្ដងៗដូចសព្វថ្ងៃនេះ ។

៦ - សម័យបច្ចុប្បន្ន :

គឺសម័យសាធារណរដ្ឋ ។ សាធារណរដ្ឋខ្មែរបានប្រកាសនៅថ្ងៃ៩ តុលា ១៩៧០ ។

របបរាជាធិបតេយ្យត្រូវរលំរគ្រង់កាលពីថ្ងៃ១៨មីនា១៩៧០ ។ ក្នុងរបបថ្មីនេះខ្មែរ

បានយករចនាសម្ព័ន្ធសង្គមទំនើបកំពុងពេញនិយម ក្នុងលោកមកអនុវត្តក្នុងសង្គមខ្មែរគឺរដ្ឋជាអ្នកធានាផ្តល់អោយរាស្ត្រនូវសេរីភាព សមភាព ភាតរភាព វឌ្ឍនភាព សុភមង្គល ។ របបថ្មីបានយកលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យជាលទ្ធិរបស់រដ្ឋ ពោលគឺអំនាចចេញមកពីរាស្ត្រ ។

សេចក្តីអធិប្បាយមកនេះ បានបង្ហាញអោយឃើញវិវត្តន៍នយោបាយខ្មែរដែលមានចលនាស្របនឹងវិវត្តន៍នយោបាយអន្តរជាតិ គឺចេញរបបផ្តាច់ការមករបបប្រជាធិបតេយ្យនេះអែង ។ លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យអាចមានប្រសិទ្ធិភាពទៅបានលុះត្រាតែពលរដ្ឋមានការអប់រំយល់ច្បាស់ពី សិទ្ធិសេរីភាព ហើយនឹងមានគ្រោះថ្នាក់ទៅវិញកាលណាគេយកលទ្ធិនេះអនុវត្តក្នុងសង្គមដែលមនុស្សនៅល្ងង់ ។

ប្រធានទី ២៨

មុខងារមជ្ឈដ្ឋានភូមិសាស្ត្រក្នុងវិវត្តន៍សង្គម

ធាតុអាកាសនិងដី ទន្លេនិងសមុទ្រ ស្ថានភាពទឹកដី -ល- ពោលគឺធម្មជាតិជុំវិញសង្គមនេះឯងដែលគេចាត់ទុកជាមជ្ឈដ្ឋានភូមិសាស្ត្រ ។

មជ្ឈដ្ឋានភូមិសាស្ត្រ ជាលក្ខខណ្ឌចាំបាច់នៃអំពើបង្កើតផលរបស់មនុស្ស ។ គ្មានអន្តរសកម្ម នឹង ធម្មជាតិ គ្មានការប្រយុទ្ធនឹងធម្មជាតិ ការងារ និង សកម្មភាពបង្កើតផលពុំអាចកើតឡើងបានទេ ។

មជ្ឈដ្ឋានភូមិសាស្ត្រមានឥទ្ធិពលពីរយ៉ាងទៅលើសង្គម ។ លក្ខខណ្ឌធម្មជាតិល្អៗ (សម្បូរភោគទ្រព្យធនធានធម្មជាតិ) ជួយរុញល្បឿនដំណើរវិវត្តន៍សង្គម ។ ផ្ទុយទៅវិញលក្ខខណ្ឌធម្មជាតិមិនល្អផ្អាកល្បឿនវិវត្តន៍របស់សង្គម ដូចជាកង្វះរ៉ែបានទាក់ទើរអភិវឌ្ឍន៍ឧស្សាហកម្ម ជាឧទាហរណ៍ ។

ដោយអភិវឌ្ឍន៍សង្គមទទួលឥទ្ធិពលយ៉ាងខ្លាំងពីមជ្ឈដ្ឋានភូមិសាស្ត្រ អ្នកតំណាងទំនោរភូមិសាស្ត្រក្នុងសង្គមវិទ្យាអោយតំលៃខ្លាំងទៅលើមុខងារមជ្ឈដ្ឋានភូមិសាស្ត្រ ហើយចាត់ទុកថា អភិវឌ្ឍសង្គម ជាអនុគមន៍ មជ្ឈដ្ឋានក្នុងសំនុំខ្លួន រឺធាតុផ្សេងៗ ដូចជាធាតុអាកាសផ្ទៃទឹក -ល-

ក្នុងសម័យចក្រពត្តិនិយម ទំនោរភូមិសាស្ត្រដែលជាទ្រឹស្តីមិនសូវស្របនឹងស្យង់ប៉ុន្មានទេនោះ ក្លាយទៅជា ទ្រឹស្តីសំរាប់វិនិច្ឆ័យនយោបាយឈ្លានពាន ។

ប្រទេស អាល្លឺម៉ង់ សម័យហ៊ីត្លែរ (Allemagne hitlérienne) អ្នកតំនាងទំនោរភូមិសាស្ត្របង្កើតរូបមន្តទាមទារ " អាកាសជីវិត " (espace vital) ដើម្បី អាល្លឺម៉ង់ គឺជាអំនាងទ្រឹស្តី (Argumentation théorique) នៃទំនោរ ហ្វាស៊ីស (faxisme) ដែលដាក់ពិភពលោកអោយស្ថិតក្នុងសភាពសង្គ្រាម ។

តាមទស្សនវិស័យស្បង់វិញ ទំនោរភូមិសាស្ត្រពុំទាន់មានលក្ខណៈត្រឹមត្រូវដាច់ណាត់ទេ ព្រោះពុំអាចឆ្លើយនឹងសំនួរថា : " តើវិវត្តន៍សង្គមគោរពតាមមូលហេតុណា ? " បាននៅឡើយទេ ។ ហេតុអ្វីបានជាប្រទេសពីរជិតខាងគ្នាដូចជា ឆេកូស្លូវ៉ាគី (Tchécoslovaquie) និង អូទ្រិស (Autriche) ដែលលូតលាស់ក្នុងលក្ខខ័ណ្ឌភូមិសាស្ត្រប្រហាក់ប្រហែលគ្នា មានគំរិតរៀបចំសង្គមមិនស្មើគ្នា : ប្រទេសឆេកូស្លូវ៉ាគី រៀបចំតាមបែបសង្គមនិយម តែប្រទេសអូទ្រិសវិញរៀបចំតាមបែបមូលធននិយមទៅវិញ នេះជាភស្តុតាងបញ្ជាក់អោយឃើញថាមជ្ឈដ្ឋានភូមិសាស្ត្រមិនអាចកំនត់អភិវឌ្ឍន៍សង្គមបានឡើយ ។

រួមសេចក្តីមក មជ្ឈដ្ឋានភូមិសាស្ត្រពុំមែនជាមូលហេតុកំនត់អភិវឌ្ឍន៍សង្គមទេ ទុកណាជាលក្ខខ័ណ្ឌចាំបាច់នៃជីវិតសង្គមក៏ដោយ គឺគ្រាន់តែបង្កើតល្បឿនវិការលូតលាស់របស់សង្គមតែប៉ុណ្ណោះ ។

ប្រធានទី២៩

បញ្ហាសេដ្ឋកិច្ចនិងសង្គមកិច្ច

បញ្ហាសេដ្ឋកិច្ចគឺជាចំនោតក្នុងការរៀបចំសេដ្ឋកិច្ចសង្គម ក្នុងផលិតកម្មក្នុងចំនែកផលក្នុងទ្រព្យសម្បត្តិ ។ តើបញ្ហាទាំងនេះចោតឡើងយ៉ាងណាខ្លះ ?

ចំពោះអ្នកសេរីនិយម ការពិបាកផ្នែកសេដ្ឋកិច្ចនិងសង្គមមានប្រភពមកពីអន្តរាគមន៍រដ្ឋដែលចូលមកកំរិតតំលៃប្រាក់បំនាច់និងបណ្ដារជំនួញ ។ គួរតែបណ្ដោយអោយចលនាសេដ្ឋកិច្ចធម្មជាតិប្រព្រឹត្តទៅដោយសេរី ។ សេដ្ឋកិច្ចមានទំនោររៀបចំខ្លួនអែងដើម្បីកុសលចំពោះទាំងអស់គ្នា ។ អ្នកសុទិដ្ឋិនិយមសេរីមានជំនឿទៅលើភាពរុងរឿងសេដ្ឋកិច្ច ។

លោក Adam smith បានពិនិត្យពីតំលៃទំនិញ ។ តំលៃធម្មជាតិ (Prix naturel) នៃវត្ថុមួយគឺតំលៃដើមបូករួមនិងចំនេញ ។ តំលៃផ្សារ (le prix du marché) នៃវត្ថុមួយលំអោនតាមច្បាប់ផ្ដល់និងការសុំ (dépend de la loi d'offre et dc la demande) បើផលណាមួយមិនសូវសំបូរ ការសុំមានចំនួនច្រើនជាងវត្ថុផ្ដល់អោយហើយតំលៃផ្សារឡើងខ្ពស់ជាងតំលៃធម្មជាតិ ។ បើផលសំបូរគឺដូយពីនេះទៅវិញ តំលៃផ្សារចុះដល់ក្រោមតំលៃធម្មជាតិ ។ តំលៃខ្ពស់ធ្វើអោយអ្នកបង្កើតផលសប្បាយចិត្ត ចាប់អារម្មណ៍ខ្លាំងទៅលើផលខ្លួន ខំបង្កើតអោយបានចំនួនច្រើន ។ ដល់ចំនួនសំបូរ

តំលៃចុះមកវិញ ។ តំលៃទាបពេកធ្វើអោយអ្នកផ្តល់ផលមិនសប្បាយចិត្តផលលទ្ធកម្មចុះថយ ហើយតំលៃផ្សារនឹងល្មើងទៅវិញ នៅពេលផលផ្តល់មកតិច ។ ដូចនេះតំលៃផ្សារទោរទៅជិតតំលៃធម្មជាតិជានិច្ច ។ ច្បាប់ផ្តល់និងច្បាប់សុំ (Loi de l'offre et de la demande) សំរាប់ដានីយកករហើយចំនួនទំនិញនីមួយៗ ដែលដាក់លក់នៅផ្សារត្រូវស៊ីគ្នាទៅនឹងសេចក្តីត្រូវការ ។

ប្រាក់បំនាច់កម្មករត្រូវស្ថិតនៅក្រោមន័យកករធម្មជាតិបែបនេះដែរ ។ បើប្រាក់បំនាច់ទាបពេកគេឃើញមានបេក្ខជនតិចបំផុតដែលរៀបចំសុំខ្លួន ទៅបំពេញមុខរបរនោះ ដូចនេះត្រូវតំល្មើងប្រាក់បំនាច់ ។ ដល់ប្រាក់បំនាច់ល្មើងខ្លាំងកម្មករសុំធ្វើការច្រើន ។ ចំនួនច្រើននេះអាចធ្វើអោយមានការប្រកួតប្រជែង ពេលនោះប្រាក់បំនាច់អាចចុះមកវិញ ។

មុខងាររបស់រដ្ឋមានតែមួយគត់នៅក្នុងទ្រឹស្តីសេរីនិយមសេដ្ឋកិច្ច គឺ ការពារសម្បត្តិឯកជន ។ គេគិតថា សម្បត្តិឯកជនជាការធានាអំពីភាពរុងរឿងចំពោះសមាជិកទាំងអស់នៃសមាគម ។ ម្ចាស់ចំការ ម្ចាស់រោងចក្រម្ចាស់ជំនួញ ជាអ្នកគិតពីប្រយោជន៍ខ្លួនទី ១ គឺខំធ្វើអោយសហគ្រាសខ្លួនដើរ ហើយកាន់តែមានភាពប្រសើរល្មើងទៀតដោយសារស្ថាប័នមរតកអនុញ្ញាតអោយផ្ទេរទ្រព្យសម្បត្តិទៅអោយកូនចៅ ។ សម្បត្តិឯកជនពុំមែនគ្រាន់តែមានប្រយោជន៍សង្គមតែប៉ុណ្ណោះទេ តែមានភាពត្រឹមត្រូវតាមសីលវិជ្ជាទៅទៀត ព្រោះថាជាការត្រឹមត្រូវណាស់បើមនុស្សម្នាក់ៗអាចទទួលយកផ្លែផ្កាពីកិច្ចការនិងការសន្សំរបស់ខ្លួន ។ សម្បត្តិគឺបន្លាយធម្ម

ជាតិរបស់មនុស្ស (La propriété est un prolongement naturel de la personne)

សេដ្ឋកិច្ចសេរីនិយម ដែលទទួលជោគជ័យនៅសតវត្សទី ១៩ ហាក់ដូចជាទស្សនវិជ្ជានៃមូលធននិយមឧស្សាហកម្ម ។ គឺជាមនុស្សពិសេស ៗ ដែលមានរោងចក្រ មានចំការ មានសហគ្រាសជំនួញ ។ ក្នុងប្រព័ន្ធសេដ្ឋកិច្ចនេះ គេរំញែកចេញជាវណ្ណៈសង្គមច្រើន ។ វណ្ណៈគឺជាមុខងាររបស់យើង ដែលបានបំពេញក្នុងប្រព័ន្ធសេដ្ឋកិច្ច ។ វណ្ណៈបីសំខាន់ ៗ គឺវណ្ណៈមូលធននិយម ដែលជាអ្នកផ្តល់មធ្យោបាយបង្កើតផលវណ្ណៈសិប្បករ (La classe des artisans) ដែលអាចមានមធ្យោបាយបង្កើតផលផ្សេងពីនេះ ហើយជាអ្នកផលិតខ្លួនឯងនិងវណ្ណៈកម្មករ ដែលមានត្រឹមតែកំលាំងសំរាប់ជួលអោយពួកមូលធនដើម្បីយកកំរៃចិញ្ចឹមជីវិត ។

ក្នុងវណ្ណៈទាំងបីនេះ មានបញ្ហាចោតស៊ើងជានិច្ចព្រោះអ្នកសុទិដ្ឋសេរីនិយមមិនរក្សាពាក្យសន្យាខ្លួន ។ សង្គមឧស្សាហកម្មនៅប្រទេសអង់គ្លេសក្នុងស.វទី ១៩ អាចបញ្ជាក់អោយយល់បាន ។ កម្មករធ្វើការមួយថ្ងៃ ១៥ ម៉ោងដើម្បីប្រាក់បន្តិចបន្តួច ក្មេងអាយុ៨ឆ្នាំហើយជួនកាលក្មេងជាងនេះទៅទៀត ចូលបំពេញកិច្ចការយ៉ាងសកម្មក្នុងសហគ្រាស ។ ការស្លាប់មានចំនួនច្រើនគួរអោយស្លុត ។ កម្មករពុំអាចសន្សំសម្បត្តិផ្ទាល់ខ្លួនបានល្មើយ ចំនែកម្ចាស់មូលធនវិញអាចមិនធ្វើការបាន ។ សេរីភាពដែលពួកសេរីនិយមយកមកនិយាយនេះជាគំនិតអរូបីសុទ្ធសាធ ។ ពិតមែនតែអ្នកជួលនិងអ្នកស៊ីឈ្នួលពីគ្រោះគ្នាដោយសេរីពីប្រាក់ឈ្នួល

តែអ្នកស៊ីឈ្នួលដែលមានការគំហែងគំរាមពីការអត់ការធ្វើ ហើយគ្មានមធ្យោបាយ វង់ចាំក៏បង្ខំចិត្តទទួលយកប្រាក់ឈ្នួលដែលអ្នកជួលស្នើមកនោះ ។

ទាំងនេះហើយដែលនាំអោយលោកម៉ាក់ (Marx) ចោទប្រកាន់មូលធនសេរីនិយម ។ លោកម៉ាក់បានពិនិត្យតាមទស្សនៈវិស័យសុវង់ ។ គាត់ស្នើអោយធ្វើវិភាគរចនាសម្ព័ន្ធមូលធនសេរីនិយម ។ លទ្ធផលនៃវិភាគបង្ហាញថាមូលធននិយមរលាយខ្លួនឯងដោយសារទំនាស់ផ្ទៃក្នុង ។

គោលការច្បងនៃមូលធននិយម គឺ : សកម្មភាពកម្មករត្រូវគិតថ្លៃដូចជាទំនិញ ។ តើទំនិញមានតំលៃយ៉ាងម៉េច ? តំលៃអាស្រ័យទៅលើបរិមាណកិច្ចការដែលបំពេញដើម្បីផលិត ។ សកម្មភាពកម្មករត្រូវគិតថ្លៃតាមតំលៃទំនិញ ។ សេចក្តីថា៖គេផ្តល់អោយកម្មករនូវប្រាក់ល្មមជួសជុលកំលាំងឡើងវិញ ដើម្បីធ្វើការថ្ងៃស្អែក ។ ដើម្បីអោយកម្មករអាចធ្វើការបាន ត្រូវផ្តល់ស្បៀងអាហារសំលៀកបំពាក់ – ល – ។ ម្ចាស់សហគ្រាសចេញប្រាក់ថ្លៃកំលាំងក៏ដូចជាការចេញប្រាក់ទិញប្រេងដែរ ។

កិច្ចការកម្មករជាទំនិញពិសេស ដែលផលិតជាថ្មីនូវតំលៃ ហើយជាតំលៃខ្ពស់ជាងតំលៃទំនិញ ។

តែទោះបីយ៉ាងណាក៏ដោយក៏ប្រព័ន្ធមូលធននិយម បង្កើតអោយមានទំនាស់ខានមិនបាន ។

ម្ចាស់សហគ្រាសប្រើគ្រប់មធ្យោបាយ ដើម្បីលក់ផលិតផលរបស់គេអោយបានថ្លៃខ្ពស់តាមអាច ហើយផ្តល់ប្រាក់ឈ្នួលតិចបំផុតតាមអាចអោយកម្មករ ។ ដើម្បី

អោយចំណោញបានច្រើន ។ ពេលនោះ កម្មករពុំអាចរស់កើត សូម្បីតែវត្ថុដែលខ្លួនបង្កើតផ្ទាល់ដៃ ក៏ពុំអាចទិញយកមកប្រើបានឡើយ ។ ពេលនោះ វត្ថុតាំងលក់ពុំសូវដាច់ទេ ព្រោះអំនាចទិញត្រូវចុះ ម្ចាស់សហគ្រាសត្រូវបណ្ដេញកម្មករមួយផ្នែកចោល ព្រោះពុំសូវមានកិច្ចការធ្វើដោយសារតែផលិតផលនៅតាំងស្លេញ ។ អ្នកដែលត្រូវគេបណ្ដេញកាន់តែខ្វះលុយសំរាប់ទិញទៅទៀត ។ អំនាចទិញកាន់តែចុះ វិបត្តិក៏កើតឡើងគឺជាវិបត្តិសេដ្ឋកិច្ច និងវិបត្តិសង្គមកិច្ច ។

ឧត្តមគំនិតគឺគេបង្ឡាបាយធ្វើអោយទំនិញមានអ្នកទិញជានិច្ចកាល ។ សំភារៈឡាំងជាទំនិញពិសេស ដែលរដ្ឋត្រូវធានារ៉ាប់រងអំនាចទិញហើយមិនត្រូវលក់វិញទេ ។ ដូចនេះសង្គ្រាមជាការចាំបាច់ដើម្បីបើកផ្សារថ្មី ហើយកំហូចទាំងក្នុងពេលសង្គ្រាមបង្កើតអោយមានតំរូវការផលិតផលក្រោយពេលសង្គ្រាម ។ អាស្រ័យហេតុនេះហើយបានជាលោក Jaurés និយាយថា លទ្ធិមូលធននិយមគេចមិនផុតពីសង្គ្រាម ។

ប្រធានទី ៣០

សេដ្ឋកិច្ចខ្មែរ

គោលគំនិត

សេដ្ឋកិច្ចស្ថិតនៅលើគ្រឹះសំខាន់បីគឺ កសិកម្ម ឧស្សាហកម្ម ពាណិជ្ជកម្ម ។ គ្រឹះទាំងបីពុំមានល្បឿនស្មើគ្នាក្នុងគ្រប់ប្រទេសទេ ។ ប្រទេសខ្លះ ទឹកដីធាតុអាកាសគាំទ្រអោយកសិកម្មមានឧត្តមភាពជាងគេ ប្រទេសខ្លះទៀតធនធានធម្មជាតិគាំទ្រអោយឧស្សាហកម្មល្អណាស់ ។ ប្រទេសខ្លះទៀតជាប្រទេសពាណិជ្ជកម្ម ។ តើប្រទេសខ្មែរ តាំងពីបុរេប្រវត្តិមកបានរៀបចំសេដ្ឋកិច្ចខ្លួនយ៉ាងណាខ្លះ ?

សម័យបុរេប្រវត្តិ

ប្រទេសខ្មែរដែលស្ថិតក្នុងមូលធម៌អរិយធម៌ខ្មែរ-មន បានរៀបចំប្រទេសខ្លួនជារដ្ឋមួយពេញលក្ខណៈ ។ គ្រឹះសេដ្ឋកិច្ចក្នុងសម័យនោះគឺកសិកម្ម ។ ពិតមែនតែពុំមានឯកសារច្បាស់លាស់បញ្ជាក់ពីប្រវត្តិសាស្ត្រសម័យបុរេប្រវត្តិ ពោលគឺមុនត្រីស្តសតវត្ស ក៏យើងហ៊ានសន្និដ្ឋានបែបនេះដែរ ព្រោះអ្នកស្រាវជ្រាវប្រវត្តិសាស្ត្របានរកឃើញកណ្តៀរធ្វើពីថ្មរំលីងក៏មានធ្វើពីឆ្អឹងសត្វក៏មាន ថ្ងៃពីលង្គិនក៏មាននៅត្រង់ស្ថានីយសំរោងសែន អន្លង់ផ្តៅនិងម្លូព្រៃ ។ ឧបករណ៍ទាំងនេះបញ្ជាក់អោយឃើញថាក្នុងវិស័យកសិកម្ម ដំណាំស្រូវមានឧត្តមភាពជាងគេ ។ គេ

ដឹងថាអ្នកស្រុកមានតិចនិចបញ្ចូលទឹកក្នុងស្រែ ចេះប្រើគោក្របី ចេះធ្វើប្រដាប់ធ្វើស្រែ —ល— ។

ក្រៅពីកសិកម្ម អ្នកស្រាវជ្រាវប្រវត្តិសាស្ត្របានអោយដឹងថា ខ្មែរចេះស្លលោហធាតុ តែគេពុំដឹងថា វិស័យឧស្សាហកម្មមានការចំរើនលូតលាស់ដល់ថ្នាក់ណាទេ ។

វិស័យពាណិជ្ជកម្មក៏មានការចំរើនណាស់ដែរ គេថាអ្នកស្រុកនេះជាអ្នកស្ទាត់ជំនាញខាងនាវាចរណ៍ ។

សម័យបុរេអង្គរ

គ្រឹះសេដ្ឋកិច្ចសម័យនគរភ្នំគឺ កសិកម្មនិងពាណិជ្ជកម្ម ។ កសិកម្មមានការចំរើនលូតលាស់យ៉ាងខ្លាំង ។ កត្តាច្បងនៃការលូតលាស់នេះ ក្រៅពីស្ថានភាពភូមិសាស្ត្រ និងលក្ខណៈទឹកដីមានដីជាតិល្អ គឺកត្តាមនុស្សបន្ថែមមកទៀត ។ អ្នកនគរភ្នំមានតិចនិចខាងធ្វើនយោបាយទឹក ។ គេជីកព្រែកខ្វាត់ខ្វែងសំរាប់បង្ហូរទឹកជំនន់ទន្លេមេគុងចេញចោលផងសំរាប់លាងកក់ល្បប់អោយស្អាតផង សំរាប់ជាផ្លូវគមនាគមន៍អនុញ្ញាតអោយសំពៅ ទូក ឆ្លងកាត់ពីសមុទ្រចិនទៅឈូងសមុទ្រសៀមផង ។ បណ្តាញព្រែកជីកនេះ នៅមានស្នាមសេសសល់ដល់សព្វថ្ងៃនៅម្តុំភាគខាងលិចកម្ពុជាក្រោម ។

វិស័យពាណិជ្ជកម្មវិញក៏មានការចំរើនលូតលាស់ណាស់ដែរ ។ អ្នកស្រាវជ្រាវបានរកឃើញកំពង់ផែ អូ-កែវ (កម្ពុជាក្រោម) ដែលគេចាត់ទុកថាជាកំពង់ផែអន្តរជាតិមួយ ។ កំនាយនៅតំបន់នោះបានរកឃើញវត្ថុផ្សេងៗមកពីប្រទេសក្រៅ

ឆ្នាយៗដូចជាឥណ្ឌា អ៊ីរ៉ង់ រ៉ូម៉ាំងជាដើម ។ នេះជាភស្តុតាងមួយបញ្ជាក់អោយឃើញថាសម័យនគរភ្នំ វិស័យពាណិជ្ជកម្មមានការចំរើនលូតលាស់ជាអតិបរមា ទាំងក្នុងប្រទេសទាំងក្រៅប្រទេស ។ ឯកសារចិនបានអោយដឹងថា អ្នកស្រុកនគរភ្នំស្ទាត់ជំនាញខាងធ្វើសំពៅសមុទ្រ ហើយបញ្ជាក់ថែមទៀតថានគរភ្នំជាទីកើតមាសប្រាក់ ទង់ដែង គ្រឿងក្រអូប -ល- អ្នកស្រុកប៉ិនប្រសប់ក្នុងមុខរបរជំនាង ស្មូនរបញ្ញាញបរបាញ់ ហើយចេះស្លូកែវទៀតផង ។ ដូចនេះយើងឃើញថាសេដ្ឋកិច្ចខ្មែរសម័យនគរភ្នំលូតលាស់ណាស់ ។ នេះជាសក្ខីភាពមួយនៃភាពរុងរឿងក្នុងសម័យបុរេអង្គរ ។

សម័យអង្គរ

ក-វិស័យកសិកម្ម: មានការចំរើនលូតលាស់ខ្លាំងណាស់ ។ ការចំរើននេះកើតឡើងដោយកត្តាជាច្រើន:

បណ្ដាញព្រែកជីក: នយោបាយទឹកជាមរតកអតីតកាលពីដូនតាមក ។ សម័យអង្គរ ខ្មែរកាន់តែមានតិចនិចប្រសើរក្នុងវិស័យនយោបាយទឹកនេះអែង ។ គេជីកព្រែកខ្វាត់ខ្វែងទីក្រុងអង្គរដើមបីចែកចាយទឹក គេជីកបារាយធំៗដើមបីសន្សំទឹកទុកប្រើនៅរដូវប្រាំង តិចនិចបញ្ចូលទឹកក្នុងស្រែកាន់តែប្រសើរ ។

ដូចនេះឃើញថា ខ្មែរសម័យអង្គរបានបោះមួយជំហានទៅមុខទៀតក្នុងផ្នែកកសិកម្ម ព្រោះថាពីដើមកសិកម្មខ្មែរពឹងផ្អែកទៅលើទឹកភ្លៀង ។ ដល់ខ្យល់រដូវ

មានការប្រែប្រួល ភ្លៀងធ្លាក់មិនទៀងទាត់ កសិកម្មអាចរងគ្រោះថ្នាក់ ។ តិចនិច ថ្មីអាចជៀសផុតពីគ្រោះថ្នាក់នេះ ។

កត្តាមនុស្ស៖ ខ្មែរអ្នកប៉ិនប្រសប់ស្រឡាញ់ការងារ ជាជនជាតិឧស្សាហ៍ ចង់តែធ្វើអោយចំរើនល្អតលាស់គ្រប់វិស័យ ។

កត្តាមនុស្សដែលជាជនជាតិឆ្លាតប៉ិនប្រសប់នេះ ដំរូជាមួយទឹកដីមានជីជាតិល្អស្រាប់ អាចជាកំលាំងមួយធ្វើអោយកសិកម្មលូតលាស់ជាអតិបរិមា ។ លោក ជីវ តាគួន អ្នកកត់ត្រាប្រវត្តិសាស្ត្រជាតិចិនបានអោយដឹងថា សម័យអង្គរ ខ្មែរអាចធ្វើស្រែបានដល់ទៅ ៣ រឺ ៤ ដងក្នុងមួយឆ្នាំ ។ លោក Henri Stierlin អ្នកឯកទេសជាតិស្វីសបានគណនាឃើញថាផលិតផលកសិកម្មតំបន់អង្គរអាចចិញ្ចឹមប្រជាជនបានចំនួន ៨០០ ០០០ នាក់ ហើយនៅសល់ ៥០% ទៀត សំរាប់នាំចេញទៅតំបន់ក្រៅ ។

ការចំរើនលូតលាស់សេដ្ឋកិច្ចនេះហើយ ដែលធ្វើអោយអរិយធម៌អង្គរបានឡើងដល់កំពូលមានឈ្មោះល្បីល្បាញពេញសកលលោក ។

ខ- ឧស្សាហកម្ម

គ្មានឯកសារច្បាស់លាស់បញ្ជាក់ពីបច្ចេកទេស បង្កើតប្រដាប់ប្រើប្រាស់នៅសម័យអង្គរទេ តែគេអាចសន្និដ្ឋានបានថាពិតជាមានឧស្សាហកម្មមួយបែប ព្រោះសំណល់គ្រឿងប្រើប្រាស់ជាច្រើន អាចយកមកធ្វើជាភស្តុតាងបញ្ជាក់បាន ។

គ- ពាណិជ្ជកម្ម ៖

វិស័យពាណិជ្ជកម្មក៏មានការចំរើនលូតលាស់ណាស់ដែរ ទាំងក្នុងប្រទេស

ទាំងក្រៅប្រទេស ។ គេដឹងថាខ្មែរសម័យអង្គរបាននាំចេញទៅក្រៅប្រទេសនូវរបស់ដែលបានមកពីធម្មជាតិ ដូចជា ក្រវាញ ក្លុយមាស ភ្លុកដំរី សត្វ-ល-ទំនិញនាំចូល ទំនងជា កំណាត់ សំពត់ សំណ ស្ពាន់ធរ គជ ។

ទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្មនេះ បានធ្វើអោយអរិយធម៌ជាតិប៉ះទង្គិចនឹងអរិយធម៌បរទេស ហើយទំនាក់ទំនងនេះ ធ្វើអោយអរិយធម៌កាន់តែចំរើនល្អគលាស់ថែមទៀត ។

សម័យក្រោយអង្គរ

គ្រឹះសេដ្ឋកិច្ចនៅតែកសិកម្មដដែល ជាពិសេសដំណាំស្រូវ ។ តែបារាំងដែលបានមកកំតាំងអាណានិគមរបស់ខ្លួនលើប្រទេសខ្មែរ បានដាំកៅស៊ូ ដែលជាដំណាំថ្មីទ្រទ្រង់សេដ្ឋកិច្ចធម្មជាតិ ។

សេចក្តីអធិប្បាយរួចមកហើយនេះ បង្ហាញថាគ្រឹះសេដ្ឋកិច្ចខ្មែរគឺកសិកម្ម ។ ដូចនេះក្នុងការរៀបចំកសាងជាតិ កសិកម្មជាវិស័យដែលត្រូវយកចិត្តទុកដាក់ខានមិនបាន ។

ប្រធាន ទី ៣១

សង្គមកិច្ចខ្មែរ

គោលគំនិត

សង្គមកិច្ចជាវិស័យមួយក្នុងសង្គម ដែលមានមុខងាររៀបចំសង្គមអោយបានចំរើនល្អណាស់ ។ វិធីរៀបចំសង្គមនេះជាប់ទាក់ទងទៅនឹងវិធីមុនទាំងពីរគឺនយោបាយនិងសេដ្ឋកិច្ច។គេតែងសង្កេតឃើញថាដរាបណានយោបាយមានវិបត្តិសេដ្ឋកិច្ចក៏មានវិបត្តិហើយសង្គមកិច្ចក៏គេចមិនផុតពីវិបត្តិឡើយ ។ ផ្ទុយទៅវិញនយោបាយអាចស្ថិតនៅរឹងប៉ឹងបានក៏ដោយសារគ្រឹះសេដ្ឋកិច្ច ។

បើសេដ្ឋកិច្ចលំ នយោបាយក៏បាត់បង់ឯករាជ្យភាពរបស់ខ្លួន វិបត្តិសង្គមកិច្ចពិតជាចេញរូបរាងឡើងពុំខាន ។ វិបត្តិសង្គមកិច្ចក៏ជាកត្តាមួយផ្អាកដំណើរសេដ្ឋកិច្ចនឹងនយោបាយបានដែរ ។

ដូចនេះវិធីរៀបចំសង្គមទាំងបីនេះជាប់ទាក់ទងគ្នាជិតស្និតណាស់ ។ ក្នុងកិច្ចកសាងជាតិអ្នកដឹកនាំតែងចាប់អារម្មណ៍លើវិធីទាំងបីនេះ ។ តើខ្មែរបានរៀបចំសង្គមកិច្ចតាមវិធីណាខ្លះតាំងពីសម័យបូរាណមក ?

ឯកសារប្រវត្តិសាស្ត្របានបង្ហាញអោយឃើញថា ដូនតាយើងពិតជាយល់ច្បាស់នូវសារៈសំខាន់នៃសង្គមកិច្ច ។ គេតែងឃើញមានការកសាងផ្លូវ ស្ពាន

សាលាសំនាក់ ផ្ទះពេទ្យ ទំនប់ទឹក ថ្នល់ ជីកព្រែក ប្រឡាយទឹក ស្រះសន្សំទឹក ដែលសុទ្ធតែជាមធ្យោបាយពង្រឹងសង្គមកិច្ចជាតិ ។

ដូចនេះ ស្របនឹងវិស័យនយោបាយនឹងសេដ្ឋកិច្ច វិស័យសង្គមកិច្ចក៏ត្រូវខ្មែរស្គាល់តំលៃព្រមទាំងបានរៀបចំយ៉ាងមាំទាំ ។ ការស្រលាញ់រាប់អានគ្នា ការជួយគ្នាទៅវិញទៅមកក្នុងសង្គមខ្មែរ ជាគស្តុតាងមួយបញ្ជាក់អោយឃើញភាពរឹងប៉ឹងផ្នែកសង្គមកិច្ចនេះឯង ។

— —

ផ្នែកទី ៤

ប្រធានទី ៣២

កំណែលពិសេសនៃអរិយធម៌ខ្មែរ

សេចក្ដីអធិប្បាយរួចមកហើយ នាំអោយយើងឃើញថាខ្មែរជាជនជាតិមួយមានចំណាស់ជាងគេរស់នៅលើជ្រោយឥណ្ឌូចិននេះ តាំងពីសម័យបុរាណកាលមក បានបង្កបង្កើតអរិយធម៌មួយ ដែលពិតជាអរិយធម៌ផ្ទាល់ខ្លួនលើទឹកដីនេះតាំងពីមុនការមកដល់នៃជនជាតិបរទេស មានឥណ្ឌា ចិន រ៉ូម៉ាំង ពែរ្ស ជាដើម ។

ទំនាក់ទំនងជាមួយបរទេស បានធ្វើអោយអរិយធម៌នេះ ប៉ះទង្គិចជាមួយអរិយធម៌ផ្សេង ៗ ទៀត ហើយលាយចូលគ្នាខ្លះ ការលែគ្នាទៅវិញទៅមកខ្លះ សំរបសំរួលតាមមូលធម៌ជាតិ ជាហេតុធ្វើអោយអរិយធម៌មានវិវត្តន៍ចំរើនល្អតលាស់មួយកំរិតថែមទៀត ។ ឥទ្ធិពលបរទេសក្នុងអរិយធម៌ជាតិពុំមែននាំអោយខូចតំលៃជាតិទេ ព្រោះជាការធម្មតា ទំនាក់ទំនងអន្តរជាតិតែងតែធ្វើអោយមានកិច្ចគ្នាទៅវិញទៅមកដូចនេះឯង តែតំលៃពិតស្ថិតនៅត្រង់ចេះយកខ្លឹមសារបរទេសមកទំពាអោយល្អិតចាក់ចូលក្នុងអរិយធម៌ជាតិ ដើម្បីទុកជាជីជាតិជួយពង្រីកការល្អតលាស់អរិយធម៌ជាតិនេះទៅវិញ ។ លក្ខណៈនេះពិតជាមានក្នុងអរិយធម៌ខ្មែរ ។

ភាសាក្ដី អក្សរក្ដី អក្សរសិល្ប៍ក្ដី សិល្បៈក្ដី ទំនាមទំលាប់ក្ដី ទស្សនវិជ្ជាក្ដី

សុទ្ធតែមានលក្ខណៈពិសេសរបស់ខ្លួន ពុំមែនចំលងតាមបរទេសដូចអ្នកខ្លះស្មាននោះឡើយ ។

អាស្រ័យហេតុនេះហើយបានជាអរិយធម៌ខ្មែរក្លាយទៅជាអរិយធម៌ខ្ពង់ខ្ពស់មួយ ដែលអ្នកសិក្សាបស្ចិមប្រទេសចាប់អារម្មណ៍យ៉ាងខ្លាំង ដោយចំនាយពេលនឹងប្រាក់កាសជាច្រើនដើម្បីធ្វើការស្រាវជ្រាវសិក្សាវិប្បធម៌ អរិយធម៌ខ្មែរ-មននេះអែង ។

ការស្គាល់អរិយធម៌ជាតិមិនច្បាស់ អាចធ្វើអោយខ្មែរបាត់បង់មោទនភាព ហើយបែរជាខំពន្យល់ភ្ជាប់អរិយធម៌ខ្លួន ទៅនឹងអរិយធម៌នៃមហាអំបូរណាមួយទៅវិញ ។ ធ្វើបែបនេះ ពុំមែននាំមកនូវតំលៃជាតិទេ តែបានបង្ខូចតំលៃជាតិទៅវិញ ។

ដូចនេះការស្គាល់អរិយធម៌ជាតិជាកត្តាចាំបាច់មួយ ដើម្បីពង្រឹងស្មារតីជាតិ ដែលជាអាវុធសំខាន់មួយសំរាប់ទប់ទល់ នឹង បំនងសំលាប់អរិយធម៌ខ្មែរពីសំនាក់បរទេសជិតខាងយើងនេះ ។

ដំនឹង

នឹងមានចេញផ្សាយនៅពេលខាងមុខ :

សំនួរ-ចំលើយ និង

អត្ថាធិប្បាយ ទស្សនវិជ្ជា

រៀបសំរួលជាភាសាខ្មែរ ដោយ :

ហ្លួត ទេចស្នេះ